

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE
MERKEZİ YÖNETİM YEREL YÖNETİM
İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

AYŞE YİĞİT

İZMİR-2021

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE
MERKEZİ YÖNETİM YEREL YÖNETİM
İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

AYŞE YİĞİT

DANIŞMAN: DOÇ.DR. DİLEK MEMİŞOĞLU GÖKBINAR

İZMİR-2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 'nde Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri*" isimli çalışmanın, kendi tarafımdan etik kurallara ve değerlere uygun olarak yazıldığı ve yararlanmış olduğum kaynakların kaynakçada gösterildiğinden uluştuğunu, bunlara atıfta bulunarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18/08/2021

Ayşe YİĞİT

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE MERKEZİ YÖNETİM YEREL YÖNETİM İLİŞKİLERİ

Ayşe YİĞİT

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Toplumsal, siyasi ve ekonomik yapılar tarafından belirlenmekte olan merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki ilişkiler, bir toplumun geçmişten getirdiği birikimlerin sonucunda oluşmaktadır. Kamu yönetiminin etkinliğinin ve yönetime katılma olgusunun ön plana çıktığı günümüzde, yönetimler arası ilişkilerin yeniden ele alınmasıyla bu kontekste merkezi yönetim ile yerel yönetim ilişkileri önem kazanmaya başlamıştır. Bu araştırmanın konusu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde merkezi yönetimin ve yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin boyutunu oluşturmaktır. Bu çalışma, KKTC'deki merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerini incelemektedir. Merkezden ve yerinden yönetim kavramları açıklanarak, KKTC'deki merkezi ve yerel yönetimlerin idari yapısı anlatılmaya çalışılmış, KKTC'deki merkezi ve yerel örgütlenme arasındaki ilişkiye bir bakış açısı sunulması hedeflenmiştir. Çalışmada ayrıca merkez ve yerel arasındaki ilişkiyi daha anlaşılır kılmak ve merkez ve yerel arasındaki ilişkilerin mali boyutunu gözler önüne serilebilmek adına KKTC'de yerel yönetimlerin en önemli aktörü olan belediye örgütüne odaklanılmaktadır. KKTC'de yerel yönetimlerin gelişimi, yapısı ve işleyişi ve bu kapsamdaki yasal mevzuatları incelenerek merkezi yönetimle ilişkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Merkezi Yönetim, Yerel Yönetim, Belediye

ABSTRACT

Master Thesis

**Central Government Local Government Relations In The Turkish Republic Of
Northern Cyprus**

Ayşe YİĞİT

Izmir Katip Celebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Political Science and Public Administration

The relations between the central government and local governments are determined by political, social and economic structures, so the nature of this relationship is formed as a result of the accumulation of a society from the past. Today, where the effectiveness of public administration and the phenomenon of participation in the administration come to the fore, central administration-local administration relations have started to gain importance in this context with the reconsideration of intergovernmental relations. The subject of this research is to establish the dimension of the relations between the central government and local governments in the Turkish Republic of Northern Cyprus. This study examines the central government-local government relations. By explaining the concepts of central and decentralization, the administrative structure of central and local governments in the Turkish Republic of Northern Cyprus is explained, and it is aimed to present a perspective on the relationship between central and local organization in the TRNC. The study also focuses on the municipality organization, which is the most important actor of local governments in the TRNC, in order to make the relationship between the center and the local more understandable. The historical development, structure and functioning of local governments in the TRNC, as well as the legal regulations within this scope, will be examined and their relations with the central government will be discussed.

Keywords: Turkish Republic of Northern Cyprus , Central Government,
Local Government, Municipality

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TEZ SINAVI TUTANAK FORMU.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Merkezden Yönetim.....	3
1.2.Yerinden Yönetim.....	6
1.3.Yerel Yönetimler.....	11
1.4.Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkisinde Öne Çıkan İlkeler.....	12
1.4.1.Hiyerarşik Denetim.....	12
1.4.2.Vesayet Denetimi.....	13
1.4.3.Yetki Genişliği.....	15
1.4.4.Yerel Özerklik.....	16
1.4.5. Yerelleşme.....	16
1.4.6.Hizmette Yerellik.....	18
1.5. Merkezden Yönetim Sistemi ile Yerinden Yönetim Sisteminin Karşılaştırılması.....	19
1.6.Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri.....	22

1.6.1. İdari İlişkiler.....	22
1.6.2. Mali İlişkiler.....	24
1.6.3.Siyasi İlişkiler.....	24
1.7.Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkilerinin Ortaya Çıkardığı Modeller.....	25
1.7.1. Temsilcilik.....	25
1.7.2.Ortaklık.....	26
1.7.3. Tam Özerklik.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN YÖNETİM YAPISI

2.1.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hakkında Genel Bilgi.....	27
2.2 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İdari Sistem ve Örgütlenme	29
2.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Merkezi Yönetim.....	30
2.3.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Başkent Örgütü.....	31
2.3.1.1.Cumhurbaşkanı.....	31
2.3.1.2.Bakanlar Kurulu.....	32
2.3.1.3. Başbakan.....	33
2.3.1.4. Bakanlar ve Bakanlıklar.....	33
2.3.1.5. Yardımcı Kuruluşlar.....	34
2.3.2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Taşra Örgütü.....	35
2.3.2.1.İlçeler.....	35
2.3.2.2.Bucaklar.....	36
2.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yerel Yönetimler.....	37
2.4.1.Hukuki Altyapı.....	37

2.4.1.1.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası'nda Yerel Yönetimler.....	38
2.4.1.2. Yerel Yönetimlerle İlgili Yasalar.....	39
2.4.2.Belediyeler.....	39
2.4.2.1.Belediyelerin Görevleri.....	40
2.4.2.2.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Belediyelerin İlçelere Göre Dağılımı.....	44
2.4.2.3.Belediye Yönetiminin Organları	47
2.4.2.4.Belediye Personeli.....	49
2.4.2.5. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Belediyelerin Mali Yapısı.....	50
2.4.2.6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Belediyeler Arası Eşgüdüm.....	51
2.4.2.7.Belediyelerin Denetimi.....	53
2.4.3.Köyler.....	55
2.4.3.1.Köy Yönetiminin Organları.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE YÖNETİMLER ARASI İLİŞKİLER

3.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkisi ile Kurumsal ve Yasal Altyapı.....	58
3.2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Merkezi ve Yerel Yönetim Arasında Görev Paylaşımı.....	63
3.3.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri.....	67
3.3.1.İdari Açından Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkileri.....	70
3.3.2.Mali Açından Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkileri.....	73

3.3.3.Siyasi Açıdan Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkileri.....	77
3.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yerel Yönetim Reformu Dinamikleri.....	79
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKLAR.....	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türkiye’de Kamu Yönetimi Örgütlenmesi.....	25
Şekil 2. KKTC’nin İdari Yapısı.....	44
Şekil 3. KKTC’de İlçeler ve İlçelere Bağlı Belediyeler.....	61

KISALTMALAR

KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
AB	: Avrupa Birliği
DPÖ	: Devlet Planlama Örgütü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
BK	: Bakanlar Kurulu
KTFD	: Kıbrıs Türk Federe Devleti

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında KKTC’de merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkileri ele alınmıştır. Merkezden yönetim ve yerinden yönetim açısından KKTC’yi incelediğimizde bu çalışma, temel hatlarıyla üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümü, “Kavramsal Çerçeve” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde merkezden ve yerinden yönetim kavramları anlatılarak bu bağlamda öne çıkan merkezi ve yerel idare arasındaki ilişkilerin boyutlarını oluşturan idari, mali ve siyasi ilişkilerin kavramsallaştırılmasına da yer verilmiştir. İkinci bölüm, “KKTC’nin Yönetim Yapısı” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde KKTC hakkında bilgi verilerek, KKTC’nin merkez ve taşra teşkilatlanması anlatılmaya çalışılmış ve KKTC’nin yerel yönetimler yapısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise KKTC ‘de merkezi ve yerel arasındaki ilişkilerin boyutlarına odaklanılmış ve ortaya çıkan sorunlar için de önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmamda beni yönlendiren ve her zaman yanımda olduğunu hissettiren, danışman hocam Doç. Dr. Dilek MEMİŞOĞLU GÖKBINAR’ a çok teşekkür ederim. Ayrıca her zaman yanımda olan aileme bu çalışmamda beni destekledikleri için çok teşekkür ederim.

Ayşe YİĞİT

İzmir-2021

GİRİŞ

Toplumlar, ihtiyaçlarını giderebilmek için örgütlenme durumunda kalmışlardır. Devletlerin bu örgütlenmeleri hizmetlerin durumuna göre merkezi ve yerel düzeylerde oluşmuştur. Devletler, merkezi yönetim ya da yerel yönetim ilkelerinin hangisine daha çok ağırlık vereceği konusunda içinde barındırdığı toplumun yapısına, sosyal ve ekonomik durumlarına, ideolojilerine, kültürlerine, coğrafi koşul ve tarihsel birikimlerine göre hareket ederek örgütlenmiştir. Merkezi yönetim ile yerel yönetim ilişkilerinde günümüzü şekillendiren oluşumlar on dokuzuncu yüzyılda artmış olsa da, bu durumu oluşturan gelişmeler esasen tanrı devletinden kral devlete geçişte bu aşamadan da hukuk devletine geçilmesinin bir sonucudur. Bütün devletlerin tarihi, siyasal ve toplumsal durumları birbirine benzemediğinden yönetim yapıları ve merkezi yönetimin yerel yönetimlerle ilişkisi de farklı hallerdedir. Bir devletin, genel anlamda yürütme organının belirleyici özelliklerinden biri merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında bulunan ilişkileridir.

Günümüz dünyasında hâkim devlet anlayışına sahip modern devlet, ulus devlettir. Modern ulus devletin en önemli vazifesinden bir tanesi kamu hizmetlerini kamu faydası düşüncesini merkeze alarak vatandaşların ihtiyaçlarına göre karşılayabilmektir. Kamusal hizmetlerin merkezi yönetim ya da yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesi hususunda ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır (Sezer ve Vural, 2010 : 203).

Kamusal hizmetlerin görülmesi, merkezi yönetim dışında örgütlenen yerel yönetimlerin de bulunduğu türlü hizmet birimleriyle yürütülür. Bu hizmetler gerçekleştirilirken ülke sınırlarında bulunan kaynaklardan yararlanır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim birimleri bir taraftan yerel halkın günlük ihtiyaçlarını karşılayan hizmetleri sunarken, diğer taraftan ülke kalkınması açısından oldukça mühim olan eğitim, sağlık ve altyapı gibi birçok açıdan önemli görevleri de yürütmektedir. Bu açıdan bakıldığında kamu hizmetlerinin halka sunumunda yerel yönetimlerin payı gitgide artmaktadır. Bu durumda da merkezi yönetimle yerel yönetimler arasındaki idari, siyasal ve mali ilişkiler de önem kazanmaktadır.

Demokratikleşmeyle birlikte vatandaşların hükümete karşı beklentileri devamlı yükselmekte ve bu durum da kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve sorumluluklarını arttırmaktadır. Bu durum merkezi otorite ile yerel birimler arasındaki ilişkilere vurgu yapmaktadır. Yönetimde merkezîyetçi yapılardan uzaklaşma ile birlikte yerelleşmenin belirgin olması, aslında yerel yönetimlerin sadece bir hizmet kuruluşu olarak değil, aynı zamanda demokratik siyasi kurumlar olarak yeni görevlerle var olmaları gerektiğini göstermiştir. KKTC’de merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin bu ilerlemeler neticesinde tekrardan gündeme gelmesi ve yerel yönetimlere daha fazla görev, yetki ve kaynak transferi yapılması, yönetsel reform hareketlerine de zemin oluşturmaktadır.

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde merkezden yönetim ve yerinden yönetim arasında bulunan ilişkiye odaklanarak, söz konusu birimler ve mevcut durumdan yola çıkılarak merkez ve yerel arasındaki KKTC yönetim ilişkilerini açıklamayı amaçlamıştır. Bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde merkezden yönetim ve yerinden yönetim kavramları açıklanmaya çalışılmış yine bu kavramlarla bağlantılı olan hiyerarşik denetim, vesayet denetimi, yetki genişliği ve yerel özerklik gibi kavramlara yer verilerek kavramsal bir çerçeve sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkilerinin oluşturduğu temsilcilik, ortaklık ve tam özerklik modelleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde KKTC hakkında genel bilgi verilerek merkezi yönetimin altında bulunan başkent örgütü (Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Başbakan, Bakanlar ve Bakanlıklar gibi) ve taşra örgütü (İlçeler ve Bucaklar) ile yerel yönetimlerin (belediyeler ve köyler) yönetim yapısına ilişkin bir bakış açısı sunulması hedeflenmiştir. Son olarak üçüncü bölümde, KKTC’de merkezi ve yerel birimler arasında hizmetlerin sunulması, görev paylaşımı ve mali kaynakların dağıtımı gibi konularda öne çıkan idari, mali ve siyasi ilişkiler incelenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Merkezden Yönetim

İnsanların geçmişine bakıldığında insanlar sürekli bir arada yaşama arzusu içinde bulunmuşlardır. İnsanların birlikte yaşama arzusu sonucunda oluşan toplum da kendisini yasalar tarafından düzenleyecek bir oluşuma gerek duymuştur. Bu ihtiyacı giderecek olan kurum devlettir. İbn-i Haldun, devleti tanımlarken onu “*sosyal organizasyonla toplu olarak yaşama zorunluluğu*” şeklinde ifade etmiştir. Jean Bodin ise devleti, “*birçok ailenin ve onların ortak mallarının egemen güç tarafından yönetilmesi*” biçiminde tanımlamıştır. Aynı dönemlerde ise Hobbes devleti, “*barış ve güvenliği sağlamak, adaleti eşit dağıtmak, muhtaç durumda olanlara yardım etmek ve toplumun mutluluğu için gerekli yasaları çıkarmakla görevli bir kurum*” şeklinde açıklamıştır (Ay ve Uçar, 2015 : 196-197) .

Günümüzde yaygın kabul gören tanım George Jellinek tarafından yazılan Genel Devlet Teorisi adlı eserde yapılmaktadır. Bu tanıma göre devlet: “*Egemenlik gücüyle aslen donatılmış, belli bir toprak parçası üzerinde yerleşik bir millet birliğidir.*” (Ay ve Uçar, 2015 : 197)

Devlet, sınırlarında yaşayan tüm insanlara gerekli kamu hizmetlerini sunan birlikte yaşamanın en geniş ve en organize birlikteliğidir. Devlet, bu hizmetleri merkezi yönetim olarak adlandıran ve tüm ülkeye yayılmış hiyerarşik bir düzen içinde kurulan büyük bir organizasyon aracılığıyla yürütmektedir. Bu organizasyon kamu yönetimi olarak adlandırılmaktadır. Kamu yönetimi, düzenli toplumlarda var olan kamu gücünün teşkilatlanması ve işleyişine yönelik bir sistem

dâhilindeki devlet görevleri ve bulunan örgütleri ifade etmektedir. Yani yerel yönetimler (belediyeler, köyler gibi), ulusal ve uluslararası kamusal kurum ve kuruluşlar ile bunların işleyiş ve çalışmalarını içine almaktadır. Dar bir anlatımla kamu yönetimi devlet görevlerinden sadece yürütme alanındaki idari kuruluş ve etkinlikleri kapsarken geniş anlatımda yasama, yürütme ve yargı alanlarında sürdürülen yönetsel kuruluş ve faaliyetleri de içine almaktadır (Berkün, 2017 : 640).

Kamu yönetiminde örgütlenme merkezden yönetim ve yerinden yönetim olmak üzere ikiye ayrılmıştır. En sade tanımı ile merkezden yönetim, kamu hizmetlerinde bütünlüğü sağlamak adına yönetimle ilgili hizmetlerin merkezde toplanması, yine bu hizmetlerin sürdürülmesinin merkez ve merkezin hiyerarşik yapısı altında bulunan kuruluşlarla yerine getirilmesidir. Merkezden yönetim, devletin kamu hizmetlerini doğrudan merkezi yönetim organları ile yapmasıdır. Bir başka söylemle, idari ve kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin kararların tek bir merkezde toplanması, finanse edilmesi ve bu işlemlerin sürekliliğinin yine tek bir merkez tarafından sağlanmasıdır. Ülkedeki yasama, yürütme ve yargı erkinin kontrolü bu anlayışa göre devlet tarafından yapılmaktadır (Berkün, 2017 : 641-642).

Merkezi yönetimde üniter devlet anlayışı esastır. İdari merkeziyet, yürütmenin tüm gücünün merkezde birikmesi anlamını taşırken, siyasi merkeziyet yasama ve yargı erklerinin merkezde toplanmasıdır. Bahsi geçen iki yönetim anlayışının da merkez tarafından nasıl kullanılacağı üyelerin devlet sistemine göre şekil almaktadır. Üniter devlet sisteminde yasama, yürütme, yargı erkleri yalnızca devlet tüzel kişiliğine ait bulunmaktadır. Merkezi yönetim devlet tüzel kişiliği altında toplanmıştır. Kamu hizmetleri devlet tarafından bölümlere ayrılmış ve bu hizmetlerin devamlılığını sağlamak ise bakanlıkların görevi olarak belirlenmiştir. Tüm bu hizmetlerin devam edebilmesi için lazım olan tüm gelir ve giderler merkezi bütçeden karşılanmaktadır. Hizmetlerin sürdürülmesine ilişkin kararlar, merkezi idare tarafından alınmaktadır. Merkezi yönetim iki kısımda incelenmektedir. Bunlar siyasi merkezden

yönetim ve idari merkezden yönetimdir. Ülkedeki yasama organı ve hükümetin bütün olmasını, siyasi gücün tamamının merkezde bulunan iktidarda yoğunlaşması ve hukuki bir birliğin bulunması siyasi açıdan merkezi yönetimin nitelikleri arasındadır (Berkün, 2017 : 642).

Merkezi bir bakış açısına göre, merkezi hükümet, kamu egemenliğinin merkezileşmesini talep etmektedir. Kamu politika ve kararlarının benimsenmesi ve uygulanmasında öncelik merkez organlardadır. İdari bakımdan merkezden yönetim kavramı ise, siyasi merkezden yönetime göre daha dar bir anlamı ifade etmektedir. İdari merkezîyetçilik demek, kamu otoritesinin merkezileştirilmesi demektir. Kamu hizmetlerine ilişkin politikaların oluşturulması ve gerekli kararların alınması yetkisi merkezde toplandığı gibi alınan bu kararların yürütülmesine ilişkin inisiyatif de tamamen merkezdedir. Bu yönetim şeklinde merkezin hiyerarşik yapısı altında bulunan alt birimlere geniş yetkiler tanınmaktadır (Berkün, 2017: 642).

Merkezden yönetim ilkesinin faydaları ise güçlü devlet yönetimi, hizmetlerin yerine getirilmesinde daha az harcama, bölgeler arası eşitliğin sağlanması, hizmetlerin ülkenin tamamına ulaştırılması ve mali denetimin daha kolay yapılması olarak sıralanabilir. Merkezden yönetim ilkesinin çeşitli sakıncaları da bulunmaktadır. Bunlara kısaca değinecek olursak; kamu hizmetlerinde çeşitli gecikmeler, hizmetlerin yerel halkın ihtiyaçlarına uygun olmaması, kaynak israfı, kırtasiyecilik, taşradaki memurlara kendi alanlarında fazla bir inisiyatif bırakılmaması, memurların bilgi ve yeteneklerini yeterince geliştirememeleri, hizmetlerde umursamazlık ve isteksizlik, hizmet yükünün artmasıyla birlikte temel fonksiyonların yerine getirilememesi ve bu fonksiyonların giderek etkisizleşmesidir (Bozatay ve Kızılkaya, 2016 : 612).

1.2.Yerinden Yönetim

Yerinden yönetim kavramının ortaya çıkışı her ne kadar eskilere dayansa da kavram 21.yüzyılda oldukça önem kazanmıştır (Çiçek, 2014 : 55). Yerinden yönetim, kişilere sunulacak bazı kamu hizmetlerinin merkezi idare ya da onun hiyerarşisinde bulunmayan kamu tüzel kişilerinca yerine getirilmesidir. Hizmetlerin yerel birimler tarafından yerine getirildiği yerinden yönetim sisteminde, örgütlenme topluma verilecek yerel hizmetlerin devlet tarafından tek elden değil, merkezi teşkilat içinde bulunmayan ve merkezi yönetimin hiyerarşisi altında olmayan, görece özerkliğe sahip tüzel kişiler tarafından yerine getirilmektedir. Yerinden yönetim ilkesinin özerkliği idari ve mali olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. İdari özerklikle anlatılmak istenen yerinden yönetim kuruluşlarının yürüttüğü politika, faaliyet ve kararlarda kendisinin serbestçe söz sahibi olması ve merkezden ayrı bir tüzel kişiliğine sahip bulunmasıdır Bununla birlikte mali özerklik, yerinden yönetimlerin merkezden ayrı kendi gelir ve bütçelerinin olmasını ifade etmektedir (Öztunç, 2018 : 267-268).

Desantralizasyon ya da adem-i merkeziyetçilik olarak da bilinen yerel yönetim anlayışında görev ve yetkiler merkezi idare tarafından yerel birimlere devredilmektedir. Aktarılan bu görev yetkiler, ast-üst ilişkisine dayalı bir hiyerarşiye devredilebileceği gibi hiyerarşi dışında bulunan yerel birimlere de aktarılabilmektedir (Daoudov, 2020: 2).

Desantralizasyonla ilgili dört farklı kavram bulunmaktadır. Bunlar; dekonsantrasyon, delegasyon, devolüsyon ve özelleştirmedir. Bu kavramlar aşağıda açıklanacaktır (Özmüş, 2005 : 4) :

Dekonsantrasyonda idari görev ve yetkiler hiyerarşik yapı doğrultusunda devredilmektedir. Bu devretmenin belirli sınırlarının olması yetki genişliği olarak bilinmektedir.

Delegasyon anlayışında ise yönetimin görevleri merkezin kontrolü altında olarak merkez dışında bulunan kurumlara

devredilmektedir. Bu durumda bütün görev ve yetkiler devredilen kuruma aittir ancak yine de bütün yük hükümettedir.

Devolüsyonda coğrafi sınırları netleştirilmiş, gelir elde edebilen ve gideri bulunan yerel yönetimler oluşturulmaktadır. Devolüsyon hükümete bağımlı bir şekilde merkezde ve geçici biçimde olabilmektedir.

Son olarak özelleştirme ise devletin bazı fonksiyonlarının özel kuruluşlarca devralınmasıdır.

Yerinden yönetim ilkesi, uygulamada siyasal ve idari yerinden yönetim olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Siyasi adem-i merkeziyetçilik olarak isimlendirilen siyasal yerinden yönetim, federal yönetimlerde gözlenen bir sistemdir. Siyasi adem-i merkeziyetçilikte, özerk veya yarı bağımsız kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır (Bozatay ve Kızılkaya, 2016 : 611). Federalizm olarak da nitelendirilen siyasal yerinden yönetim biçimi, ülkedeki siyasal ve toplumsal yapının inşasına katkı sağlayan birimlerin toplumdaki kimliklerini yitirmeden bir arada tutulmasını sağlayarak örgütlenmelerini savunmaktadır (Çağdaş, 2019 : 170).

Siyasal yerinden yönetimde yetkiler merkezde toplanmaz aksine merkezin dışında bulunan yönetim birimlerinin arasında pay edilir. Ayrıca bu birimler aynı devlet gibi yasama, yürütme, yargı güçlerini de ellerinde bulundurur. Fakat bu yetkilerini kullanırken serbest hareket edemezler. Çünkü federal anayasa ve yargılar federe devletlerin anayasa ve yargılarının üstündedir, bu sebeple federe devletler, federal devlete ters bir şekilde hareket etmezler (Demir, 2014 :37).

Siyasal ademi merkeziyetçilik merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki siyasal iktidarın bölündüğünü ifade etmektedir. Siyasal ademi merkeziyetçilik, bu yapıyı oluşturan çeşitli birimleri varlıklarını ve kimliklerini kaybetmeden sosyal ve siyasal bir yapıya entegre etmeyi amaçlayan örgütsel bir ilke olarak ifade edilir (Bozatay ve Kızılkaya, 2016 : 614).

Diğer bir yerinden yönetim anlayışı olan idari yerinden yönetim ise en kısa ifadeyle, “*bazı hizmetlerin gerçekleştirilmesinde genel yönetim hiyerarşisi içerisinde olmayan çeşitli kamu tüzel kişilerine devredilmesi*” olarak tanımlanmaktadır. İdari yerinden yönetim ise hizmet yönünden (fonksiyonel) yerinden yönetim ve yer yönünden (coğrafi) yerinden yönetim olmak üzere genel olarak iki alt başlık içerisinde incelenmektedir. Hizmet yönünden yerinden yönetim belirli bazı işlerin merkezi idareden alınarak teknik, siyasi ve idari konulardaki nedenlerle özerk kurumlara aktarılmasıdır (Çağdaş ,2019 : 170).

Burada, bazı devlet hizmetlerine bağımsız statü verilir ve buna göre kuruluşlar oluşturulur. Bu nedenle, merkezi idarenin işleri daha çok uzmanlaşmış ve teknik olan birimlere yönlendirilir. Amaç, hizmet sağlayıcısının yönetimi ile hizmeti daha verimli ve daha hızlı hale getirmektir. Bu yönetim kuruluşlarının yöneticileri de önemli ölçüde inisiyatif sahibidirler (Varcan, Taraktaş ve Hacıköylü, 2013 : 10-11). Hizmet yerinden yönetim ilkesinin ortaya çıkardığı kuruluşlar olarak KKTC’de kamu iktisadi teşebbüsleri, ticaret ve sanayi odası gibi kuruluşlar ve üniversiteler örnek gösterilebilir. Bilim, haberleşme, kültür alanlarında faaliyet gösteren kuruluşlar, radyo-TV kuruluşları ve haber ajansları da özerk statülü örgütlere örnek gösterilebilmektedir

İdare kimi görevleri yerine getirirken işlemleri, merkezi idareden bağımsız bulunan ve de karar organları seçimlerde vatandaşların oylarıyla belirlenen, aynı zamanda faaliyetleri belirli bir coğrafi alanla sınırlandırılmış yönetimlere sunmaktadır. Bu yönetimlere coğrafi yerinden yönetim adı verilir (Berkün, 2017 : 644). KKTC’de yer yönünden yerinden yönetimlere örnek olarak belediye ve köy yönetimleri bulunmaktadır.

Yerel yönetim kuruluşlarının bazı özellikleri şöyle sıralanabilir: Yerel yönetim kuruluşları tüzel bir kişiliğe sahiptir. Yerinden yönetim ilkelerine dayanmaktadır. Özerk olan kuruluşlardır. Yerel yönetimlerin karar organları seçimle işbaşına gelirken, organlarının denetlenmeleri ise idari vesayet yöntemiyle olur. Yerel kuruluşların organları yapılan yargı

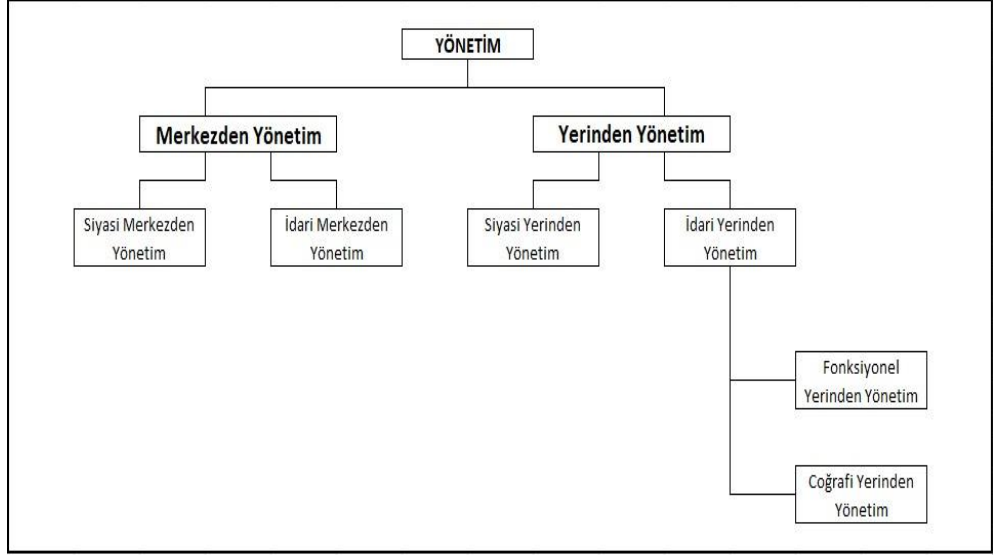
denetimi sonucu unvanlarını kaybedebilir veyahut kazanabilir. Yerel yönetim kuruluşları kendi aralarında birlik kurabilirler, ayrıca büyük yerleşim yerlerinde yasaya bağlı olarak özel yönetim biçimleri oluşturabilirler (Çağdaş, 2019 : 170).

Uygulamada yerinden yönetim anlayışının çeşitli faydalı ve sakıncalı yönleri bulunmaktadır. İlk olarak faydalı yönleri ele alınacak olursa; demokratik kriterlere uygunluk, bürokrasi ve kırtasiyeciliğin azaltılması, hizmetlerin, halkın gereksinimlerine ihtiyaçlara uygun bir şekilde yürütülmesi şeklinde sıralanabilmektedir (Bozatay ve Kızılkaya, 2016 : 614).

Ülkenin bütünlüğü ve milli beraberliğin bozulabilecek olması, taraflı ya da partizanca uygulamalara sebebiyet vermesi, bölgeler arasındaki eşitsizliğin artması, kaynak ve finansman yetersizliği durumunda hizmetlerin aksaması yerinden yönetimin sakıncalarına örnek gösterilmektedir. Dolayısıyla yerelleşmenin, bir yandan merkezi yönetimin üstündeki yükü azaltarak daha önemli fonksiyonlara odaklanmasını gerçekleştirirken diğer bir yandan merkezi yönetimin ekonomik üstünlüğünü yitirmesine ve bölgesel farklılıkların artmasına sebep olabilecek unsurları barındırdığı söylenmektedir (Bozatay ve Kızılkaya, 2016 : 614).

Ülkelerin siyasal, ekonomik, toplumsal ve coğrafi koşullarına bağlı olarak farklı yerel yönetim birimleri oluşturulabilir. Örneğin Türkiye’de yerel yönetimler il özel idareleri, belediyeler ve köy gibi birimlerden oluşurken, KKTC’de belediyeler ve köylerden oluşmaktadır.

Şekil 1’de görüleceği üzere kamu yönetimi alanında yapılan incelemeler, idari örgütlenmenin “merkezden yönetim” ve “yerinden yönetim” olmak üzere iki ilkeye uygun yapıldığını göstermektedir. Türkiye’de kamu yönetimi örgütlenmesi, merkezi yönetim (siyasi merkezden yönetim ve idari merkezden yönetim) ile kısaca yerel yönetimin parçalarından oluşmaktadır.

Şekil 1. Türkiye’de Kamu Yönetimi Örgütlenmesi

1.3.Yerel Yönetimler

Kaynak ve değerleri topluma pay eden siyasal sistemin kararlar almak, kural belirlemek ve kaynakları bölüştürmek için kendisine yardım edecek bir alt sistem düzenine gereklilik duymaktadır. Devlet, halkının kurallar içerisinde ilişkilerini düzenlemek, ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmak aynı zamanda da mal ve hizmet üretimini sağlayabilmek adına merkez örgütünü kurmuştur. Ancak bu merkez örgütü tüm ülkenin ihtiyaçlarını gidermesinde yeterli olamamaktadır. Bu sebeple de daha küçük yerel birimlere hizmet edebilmek için yerinden yönetim sistemleri kurmuştur. Yerel yönetimler gelişerek halkın gereksinimlerine göre yerel hizmetlerin sunulmasında öncülük etmişlerdir. Yerel yönetimlerin var olma amacı muayyen alanlarda yaşayan yerel halkın ihtiyaçlarını daha yakından karşılayabilmektir. O bölgede yaşayan halkın seçimler sonucundaki oy oranlarına göre belirlenen yerel meclisler, yerel yönetimlerin karar organıdır (Akarçay ve Ak, 2018 : 14). Ayrıca bu yönetimlerin bünyelerine ilişkin bütçe ve kendilerine ait personeli bulunmaktadır.

Yerel yönetimler literatürde, demokrasi okulu ya da demokrasinin beşiği olarak nitelendirilmektedir. Bir ülkenin yerel yönetiminin gücü ve verimliliği, demokrasi düzeyiyle yakından bağlantılıdır. Yerel yönetimler, yerel hizmetlerin ve demokrasinin etkinliği için gereklidir. Yerel yönetim, bir devlet içindeki bir hükümet şeklidir. Kararlar, hizmeti mümkün olan en kısa sürede ve halk için en uygun şekilde sunmayı hedefleyen kuruluşlar ve en yakın yönetim birimleri tarafından verilmektedir. Hizmetlerin sunulmasında demokratik olarak etkinliğin yanı sıra halkın katılımına da fırsat vermesi, yerel yönetimleri demokratik açıdan merkezi yönetimden üstün kılmaktadır (Ökmen ve Çağatay, 2014 : 91).

Uygar sayılan her devlette yerel yönetimler vardır. Yerel yönetimin öncelikli amacı hizmetlerini demokrasi çerçevesinde sunabilmektir. Demokratik açıdan bakıldığında yerel yetkililer, yerel

halkın ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara çeşitli sosyal ve ekonomik gelişmeleri sağlamak zorundadırlar. Bu zorunluluk, vatandaşın da politik süreçlere olan sorumluluk duygusunu artırdığında yerel yönetimler ve demokrasi arasındaki ilişki pekişecektir. Bu anlamda demokrasi ile yakın ilişki içinde bulunan yerel yönetimler kamu hizmetlerinin etkin bir biçimde gerçekleştirildiği, halka en yakın hizmet birimi olmaları nedeniyle kentsel ve sosyal hizmetlerin çözümü için alınan ilk kapı olduğu idari görev ve sorumluluklarının yanı sıra belirli periyotlarla gerçekleştirilen seçimlerle işbaşına gelindiği bu sebeple yerel siyaset okulu haline geldikleri söylenebilir (Türkoğlu, 2009 : 23).

Yerel yönetimler farklı şekilde gruplandırılabilen ortak özelliklere sahip kuruluşlardır. Bu niteliklere de değinmek gerekir. Bu ortak nitelikleri şöyle sıralamak mümkündür: Belirli bir coğrafi alan içinde faaliyetlerini yürütmesi, yerel olan yönetimlerin devletten ayrı biçimde tüzel kişilikleri bulunması böylelikle zgr olarak borçlanma hakkına ve diğer haklara sahip olmaları, seçimle iş başına gelen merkezden bağımsız organlarının bulunması, yerelde bulunan yönetimlerin, merkezde yer alan yönetimlerden ayrı personellerinin olması, kendilerine ait belli bir taşınır ve taşınmaz mal varlığına sahip olması, merkezi yönetim tarafından sınırlandırılmış olsa dahi belli bir özerkliklerinin bulunmasıdır (Varcan, Taraktaş ve Hacıköylü, 2013 : 9).

1.4.Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkisinde ne çıkan İlkeler

Merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkisinde ne çıkan ilkeler mevcuttur. Bu ilkeler; hiyerarşik denetim, vesayet denetimi, yetki genişliği, yerel özerklik, yerelleşme ve hizmette yerelliktir.

1.4.1. Hiyerarşik Denetim

Hiyerarşik denetimin kaynağını ast-st ilişkisi oluşturmaktadır. Hiyerarşik yapı içerisinde st konumda bulunan yöneticilerin, alt kademedeki bulunan çalışanları ve yapılan her türlü iş ve işlemleri

denetlemesidir. Denetim, işlemin yapıldığı andan tamamlandığı ana ve hatta sonrasında da devam eder. Ayrıca bu denetim için yasal bir dayanak ihtiyacı bulunmaz (Ertekin, 2004 : 59).

Hiyerarşik düzende üst konumda bulunan amir, astı tarafından yapılan işlemlerin yerindelik ve yasalara uygun olup olmaması yönünden denetlemektedir. Hiyerarşik amir, hiyerarşik sistemin kurallarına uymak ve astın yaptığı her türlü işlemin elverişlilik yönünden kontrolünü sağlamak zorundadır. Elverişlilik ya da yerindelik kavramı, belli yer ve zaman koşullarına göre yapılan işlemin uygun olup olmadığını ve bu işlemin yönetimin anlayış ve politikaları doğrultusunda gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini belirlemektedir. Astın yaptığı işlem hiyerarşik amirin denetimine göre, ya kabul edilir, ya değiştirilir, ya da geciktirilip iptal edilir. Fakat bu noktada hiyerarşik amir astının yerine geçerek herhangi bir işlem yapamaz. Yapılan başvuru üzerine hiyerarşik amir astın işlemlerini kontrol ederek denetlemektedir (Ertekin, 2004 : 60). Merkezden yönetim ilkesi hiyerarşik denetimi, yerinden yönetim ilkesi ise vesayet denetimini zorunlu tutmuştur. Vesayet denetimine aşağıda değinilmiştir.

1.4.2. Vesayet Denetimi

Vesayet denetimi bir diğer adıyla idari vesayet, yetki açısından daha kısıtlı durumda olan yerinden yönetimin ve menfaatlerinin korunmasından çok; yerinden yönetim kuruluşlarınca yapılacak olan olası çeşitli yetki aşımı, yetkilerin çarpıtılması ya da diğer hukuka aykırılıklar gibi tehditlere karşı kamu yararının korunması esasına dayanmaktadır. Özel hukukta vesayet kavramı, daha çok koruma amaçlı iken; kamu hukukunda, hukuk kurallarına uygunluğu sağlamaya yönelik bir denetim fonksiyonu görevi görmektedir (Önen ve Eken, 2016 : 218).

Genel anlamıyla idari vesayet kavramı yerel yönetimlerin her türlü karar ve etkinliklerinin merkezi yönetim tarafından kabul edilmesidir. Diğer bir tanıma göre idari vesayet devlet tüzel kişiliğinin simgesi olan merkezi yönetimin yerel yönetimlerin idaresi üzerindeki

denetimdir. Bu bilgiler ışığında idari vesayet yetkisi, yalnız merkezi yönetsel makamlar tarafından kullanılabilir.

İdari vesayet, yasal bir düzenleme yapılmış olması koşuluyla, yerinden yönetim kuruluşlarının işlev ve faaliyetleri üzerinde sınırlanmış bir denetim yetkisinin uygulanmasıdır. İdari vesayet yetkisi, merkezi yönetim ve yerinden yönetim kuruluşlarının kanunda açıkça düzenlenen sınır ve miktarda merkezin yerel birimleri üstündeki kontrol yetkisidir. Bu denetimle yerinden yönetim kuruluşunun, merkezin daha evvel kararlaştırdığı amaç, standart ve kriterlere göre hareket etmesi gerekmektedir (Önen ve Eken, 2016 : 218).

Hiyerarşik denetim ve idari vesayet birbirinden oldukça farklı kontrol mekanizmalarıdır. İdari vesayet için, hiyerarşiden farklı olarak iki ayrı tüzel kişiliğin bulunması gerekmektedir. Eskiden bu iki tüzel kişilikten bir tanesi merkezden yönetim, diğeri ise yerel yönetimler olarak ele alınırken; zamanla oluşan değişiklikler sonucu şu an bu ilişki bir tanesi yasal olarak merkez konumunda kabul edilen iki idare arasında olmaktadır (Önen ve Eken, 2016 :218-219).

İdari vesayet yetkisinde ast ve üst ilişkisi bulunmadığından dolayı hiyerarşik denetimden farklıdır. Bu nedenle vesayet, emir ve talimat verme yetkisi ile düzeltme yetkisini içinde bulundurmamaktadır. İdari vesayet yetkisi yerel yönetimlere tanınan “özerkliğin bir istisnası” olarak sayıldığından hangi işlemlerin vesayete tabii tutulduğu ve bu yetkinin hangi görevli, mevki ya da kurullara verilmiş olduğu kanunda açık bir biçimde düzenlenmek zorundadır (Önen ve Eken, 2016 : 219).

1.4.3. Yetki Genişliği

Bir bölgenin ya da hizmetlerin sunulmasında başta bulunan görevli memura merkez tarafından kendi başına kararları belirlemesi ve bunları uygulaması gibi kamu gücünden oluşan bazı yetkiler tanınmıştır. Memurun kendiliğinden karar verebilmesi ve bu kararları uygulamasıyla yetkileri merkezi idare tarafından genişletilmiş olur. Böylelikle merkezi idarenin otoritesi yumuşatılmaktadır (Ak, 2015 : 149). Kullanılan iznin merkeze ait bir yetki olması, yetkinin merkez adına yürütülmesi ve hizmetin milli ve merkezi bir kamu hizmeti niteliği taşıması gibi ana özellikler yetki genişliği ilkesinin temelini oluşturmaktadır. Merkeze ait yetkilerin kamuda çalışan üst düzey memurlara devredilmesiyle yetki genişliği gerçekleşmektedir (Çetin, 2018 : 102).

KKTC’de yetki genişliği ilkesine Anayasa’da yer verilmemiştir. Ancak son zamanlarda merkezi idarenin hiyerarşisi altında bulunan merkezin ilçelerdeki temsilcisi olan kaymakamların, merkeze başvurmadan kendi başına karar alması ile gerçekleşmektedir. Bu duruma örnek gösterilecek olursa son zamanlarda ortaya çıkan Covid-19 isimli virüs hızla yayılan ve ölümcül sonuçlara sebebiyet veren bulaşıcı bir hastalıktır. KKTC’de bu salgın hastalığı azaltmak ve önlemek için sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Sokağa çıkma yasağı döneminde insanların acil ihtiyaçlarından kaynaklı sokağa çıkma izinleri verilmiştir. Önceleri İçişleri Bakanlığı tarafından verilen bu izin daha sonrasında Kaymakamlığın internet sitesinden de alınmıştır.

1.4.4. Yerel Özerklik

Özerklik, yerel yönetimlerin temelidir. Yerel özerklik yerel bölgelerde yaşayan yerel halkın temsil edildiği yönetim birimlerinin özerk bir yapı ve fonksiyona sahip olmasıdır. Bu yüzden yerel özerklik kavramı, yerinden yönetimle yakından ilişkilidir. Kendi bünyesine ilişkin görev ve sorumlulukları yerine getirirken merkezin herhangi bir müdahalesine maruz kalmaması, kendi kendine yetebilir bir potansiyele

sahip olması, sunacakları kamu hizmetlerini kendi belirlemesi ve bu hizmetleri yerine getirirken merkezi otoriteden ayrı hareket edebilmesi gibi sayılan nitelikler yerel özerkliğin kapsamını oluşturmaktadır (Angın, 2016 : 644).

Yerel özerkliğin yönetsel, mali ve siyasal olmak üzere üç boyuttan oluştuğu söylenmektedir. Cevat Geray'a göre siyasal boyut, *“yerel toplumun kendini ilgilendiren konularda yasa çıkarma yetkisi ile dilediği gibi bağımsız davranmasına olanak sağlayan siyasal özerklik, genellikle tekil yani üniter devletlerde değil, birlik devletlerinde yani federatif devletlerde söz konusudur”* (Angın, 2016 : 645). Yönetsel ve mali boyutlar ise yerel özerklik ile demokrasi kavramlarıyla birlikte anlam kazanmaktadır. Bu anlamda yönetsel ilişkinin temellerini yerel birimlerin kendilerine ait bir tüzel kişiliği olması, hiyerarşik kontrole göre değil vesayet denetimine tabii tutulması, seçimle oluşturulmuş organlar tarafından yönetilebilmesi (KKTC'deki belediye meclisleri gibi) ve karar alma erkine sahip olması oluşturmaktadır. Son olarak hizmetlerin sürdürülebilmesini sağlamak açısından yeterli mali kaynak özerklik için son derece önemlidir. Yerel yönetimler mali açıdan merkeze ne kadar az bağımlı olursa özerklikleri o derece güçlenecektir. Yerel yönetimlerin özerkliği yerel yönetimlerin demokratik kalitesinin en önemli göstergesidir. Yerel özerkliğin yerine getirilmesinde idari ve mali özerkliğin seviyelerine göre demokrasinin niteliği de belirlenmektedir (Yontar ve Özer, 2018 : 102).

1.4.5. Yerelleşme

Yerelleşme kavramı, gelişmiş çeşitli kuruluşlarca demokratikleşme ve ekonomik gelişmenin refahı ne şekilde arttırdığını anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Fakat yerelleşme sadece kamu sektöründe kullanılmaz. Özel sektörde de işverenler arasında kar odaklı bir zihniyetin gelişmesi ve üreticilerin daha fazla sorumluluk almasında müracaat edilen kavramlardan bir tanesidir (Ayrangöl ve Tekdere, 2016 : 59). Yerelleşmenin kilit kavram olmasında klasik yönetim anlayışından

uzaklaşarak yerel birimlere daha fazla yetki aktarımı düşüncesinin benimsenmesi etkili olmuştur. Fakat merkeziyetçilik ilkesine sıkı sıkıya bağlı olan ülkelerde yerelleşme ilkesini uygulamak oldukça zordur. Çünkü merkezi yönetim elindeki yetkileri devretmek istememektedir. Bu durumda, siyasi sistemin kendi içerisinde bir bütünleşme sorunu yaşadığını belirtmektedir. Yoksa her ülke kendi kamu yönetimi yapısında yerelleşme ilkesinden çok basit bir şekilde yararlanılabilir (Demir, 2014:156).

Yerelleşme, merkezi yönetimin bazı yetki ve sorumluluklarının taşradaki birimlerine dağıtılmasını belirtmektedir. Yetkilerin, daha üst hükümet yapılanmasından, daha alt düzeyde yer alan birimlere dağıtılması, kamusal işlemlere dair yetki ve sorumlulukların; Merkezi yönetimden, ona bağlı yarı özerk yapıdaki hükümet kuruluşlarına, sivil toplum örgütlerine ya da özel sektöre devredilmesidir (Özmüş, 2005: 2).

Yerelleşme dört temel şekilde siyasi, idari, mali ve piyasa yerelleşmesi olarak gerçekleşmektedir (Ayrangöl ve Tekdere, 2016: 61). Demokratik seçimlerle sivrilen yerel yönetimlere karar alma yetkisinin aktarımı siyasi yerelleşme ile mümkün olmaktadır Bu tür yönetimlerin de genellikle merkezi yönetime özgü bulunan kendilerine ait meclisleri, yasa çıkarma, yargılama, güvenlik ve vergi toplama gibi yetkileri bulunmaktadır.

Mali yerelleşmede ise yerel yönetimlere gelirlerin toplanmasında yetki verildiği, kimi zaman ihtiyaçların durumuna göre merkezi kaynakların yerel otoritelere dağıtımının da olduğu ve yerel otoritelere finansal kaynaklar üzerinde kontrol yetkisinin verildiği değişiklikler bulunmaktadır. Bir diğer yerelleşme çeşidi olan piyasa yerelleşmesinde hükümetin kontrolündeki kamu sektöründen özel sektöre doğru bir sorumluluk akışı söz konusudur. Piyasa mekanizması bu tip yerelleşmenin merkezinde yer almaktadır. Bu mekanizma hizmetlerin verimliliğini artırmak amacıyla halkın taleplerine dayalı kaynak tahsisini gerekli kılar.

Son yerelleşme çeşidi olan idari yerelleşmede ise merkezden yerel seviyelere yönetim ve planlamanın devri söz konusudur. Siyasi yapıdan ziyade kamu hizmetlerinin sunumunu merkezine alan idari yerelleşme anlayışı, yönetimin farklı aşamalarındaki idare, güç ve sorumlulukları yeniden dağıtmanın çeşitli yollarını aramaktadır. Kamu sektörü aracılığıyla gözetilen ya da eğitim sağlık gibi üretilen hizmetler üstünde ki yetki gücünü kimin elinde bulunduracağı sorununu çözmektedir (Ayrangöl ve Tekdere, 2016: 61).

Kamu yönetiminin aşırıya kaçan merkeziyetçi yapısından kurtulmasını, daha saydam, demokratik ve özerk bir biçimde olmasını savunan bir anlayış olarak yerelleşme kavramı ön plana çıkmıştır. Yerelleşme kavramına bugün bakıldığında farklı anlamlar yüklendiği açıktır. Yeni Dünya düzeninde yerel birimlerin ekonomik bütünlüğünü kazanması ve ekonomik kapsamına ulus devleti dâhil etmeyerek yerel üzerinde ağırlık vermesi anlamına gelmektedir. Yerelleşme ilkesinin ekonomik kapsam içerisinde değerlendirilmesi kavramın gerçek anlamından uzaklaşmasına yani halkın ihtiyaçları doğrultusunda sunulacak hizmetlerin halka en yakın birimler aracılığıyla yerine getirilmesi zihniyetinden uzaklaşmaktadır (Demir, 2014: 157).

1.4.6. Hizmette Yerellik

Desantralizasyon kavramı ile ilişkili olan hizmette yerellik ya da subsidiarite ilkesi, hizmetlerin halka en yakın ölçekte sunulması, halkın bu hizmete karşı faal ve gönüllü bir şekilde hizmete dahil olmasına sebep olacak böylelikle hizmetin getirisinden optimum verim sağlanacaktır (Altın ,2013 : 112). Subsidiarite ilkesinde önemli ve birincil olan yerel idari birimler, ikincil olan ise merkezi yönetimdir. Bu ilkeye göre kamu hizmetleri, yerel yönetimler tarafından yerine getirilmelidir. Yerel yönetimler tarafından etkin bir şekilde yerine getirilemeyecek hizmetler ise ikincil konumdaki merkezi yönetim tarafından yapılmalıdır. Yerellik ilkesi bir yandan merkezi yönetim ve yerel yönetim birimleri arasındaki ilişkileri düzenlerken bir yandan da idari birimler arasında bulunan

ilişkileri de düzenlemektedir. Buna göre üst kademedeki bulunan idari birim alt kademedeki bulunan idari birime yardımcı olmalıdır. Bir kamu hizmeti yerine getirilirken vatandaşa en yakın idari birim bu hizmeti, etkin bir biçimde veya hiç yerine getiremediğinde en yakın idari birimden bir üst idari birime görev ve yetki aktarımı yapılmalıdır. Bir üst idari birimin hizmeti gerçekleştiremediği durumlarda ise bu üst idari birimin üst kademesinde bulunan idari birim tarafından hizmetler yerine getirilmelidir. Merkezi yönetimde bu üst basamakların en sonunda yerini almaktadır. Bundan dolayı yetki ve görev aktarımında merkezi yönetim düşünülecek en son makam olmalıdır (Kırışık, 2006: 2-3).

Yerellik anlayışının temeli önce birey ve toplum arasındaki daha sonra da toplum ve kurumlar arasında bulunan ilişkilere dayanmaktadır. Hizmette yerellik ilkesinde toplumun odak noktası bireydir. Bu kavram *“bir hizmeti en yakın birim yürütsün“* anlayışını temel almaktadır. Bireyin kendi başına yürütülebileceği işlerin, merkezin ya da yerelin müdahalesine maruz kalmadan yapılmasıdır. Kısaca ilkenin esasındaki temel düşünce bir hizmetin en yakın birim tarafından yürütülmesidir (Demir ve Karakütük, 2003 : 74-75).

1.5. Merkezden Yönetim Sistemi ile Yerinden Yönetim Sisteminin Karşılaştırılması

Yetki ve kaynakların tek bir merkezde toplandığı, planlama, örgütlenme, eşgüdüm, koordinasyon ve denetim gibi yönetimin temel unsurlarının tek bir merkez tarafından yerine getirilmesi merkezden yönetim anlayışıdır. Merkezi yönetim sisteminde yalnızca devlete ait tüzel kişilik bulunmaktadır. Bakanlıkların ayrı tüzel kişilikleri yoktur. Merkezi olmayan yönetim organizasyonlarının kendi kuruluşları vardır. Bu bağlamda, yerel hükümet yetkilileri, merkezi hükümetin hiyerarşisine tabi değildir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin devlete karşı kesin bir özerkliği vardır (Berkün, 2017 : 641).

Merkezi kontrol sisteminde, siyasi güç ve hükümet etme gibi kuvvetler merkez tarafından kontrol edilir. Tüm kararlar merkezi yetkililer tarafından verilir. Yerel düzeyde, yönetim herhangi bir çalışmaya başlamadan önce merkeze danışmalıdır. Oldukça merkezi bir sistemde, ülkenin taşra teşkilatı birimleri tüm konularda üst seviye yöneticilerinin kararlarını beklemek mecburiyetindedir (Berkün, 2017 : 641).

Merkezi olmayan yani yerinden yönetim ise, güçlü bir merkezi sistemi dengelemek ve yumuşatabilmek için oluşturulmuştur. Yerel nüfusun ihtiyaçları, ayrı tüzel kişiliğe sahip yerel idari birimler tarafından kontrol edilir. Burada merkezi yönetim sisteminde olduğu gibi, üst düzey yöneticilerin kararı beklenmek zorunda değildir. Yerel yönetimlerde tüm kararlar merkezi yönetim olmadan verilir. Merkezi yönetimde, kamu hizmetlerinin sunulması için gerekli gelir ve giderler merkez bütçede yer almaktadır. Yerel yönetimler finansal özerkliğe sahiptir. Merkezi olmayan yönetim organizasyonları harcamalarını kendi bütçelerine harcarlar. Ayrıca, yasaların izin verdiği sınırlar dâhilinde kalmak koşuluyla, yeni gelir kaynakları yaratabileceklerdir Taşra teşkilatları ve merkezi idare personeli, merkezi emir ve talimatlara uygun olarak kamu hizmeti sunmaktadır Ademi merkeziyet sisteminde, kamu hizmetleri yerel yönetimler aracılığıyla yerine getirilir ve yerel hükümet kuruluşları merkezin idarenin kontrolündedir. Merkezden yönetim ilkesi, çeşitli kanunların uygulamaya geçirilmesinde ve hizmetlerin sunulmasında tekliği ön plana almakta ve kamu kurumlarının örgütlenmesi, işleyişi ve hizmet sunumunda türdeşliği savunmaktadır (Berkün, 2017 : 644).

Merkezden yönetimin en önemli yararlarından bahsedecek olursak (Berkün, 2017 : 644): Devletin ve milletin birliğini, ülkenin bütünlüğünü sağlayan güçlü ve üniter bir devlet anlayışı hâkimdir. Kamu hizmetlerinin daha verimli yürütülmesinde gerekli uzmanlık ve mali kaynaklara ulaşmak daha basittir. Hizmetler kaynak israfını önleyecek şekilde daha az maliyetle ve rasyonel bir biçimde sunulur. Merkezi yönetim ve kamu hizmetleri aynı seviye ve eşit kalitede ülkenin geneline

yayılmaktadır. Bu yönetim anlayışı merkezde bulunan kamu görevlilerini yerelin etki ve engellerinden uzaklaştırmaktadır.

Tüm bu yararlarına rağmen merkezden yönetimin çeşitli sakıncaları da bulunmaktadır. Sakıncalarına değinecek olursak (Berkün, 2017 : 644): Merkezden yönetim bürokrasi ve kırtasiyeciliğe sebebiyet verir. Merkezden yönetimde hizmetlerin yerel ihtiyaçlara göre yürütülmesi zordur. Merkezden yönetim halkın yönetime katılmasını zorlaştırmaktadır, bu sebeple demokratik ilkelere de çok uygun değildir.

Genel olarak bakıldığında merkezden yönetim sisteminin faydalı sayılabilecek yönleri, yerinden yönetim sisteminin sakıncalı unsurlarını ortaya çıkarmaktadır. Merkezden yönetimin dezavantajları, yerinden yönetimin ise avantajları sayılabilecek faydaları şöyle açıklanabilir: Yerinden yönetimler halkın demokratik katılımını artırırken bir yandan da ülkedeki yönetimini sağlayacak devlet adamlarının yetiştirilmesine de imkân tanınması yerinden yönetimin demokrasi ile daha yakından bir ilişki içine girmesine yardımcı olmuştur. Diğer bir taraftan yerel ve bölgesel ölçekteki demokrasi gerçekleştirilmeden ulusal demokrasinin sağlanması pek mümkün değildir. Yerinden yönetim kırtasiyecilik ve bürokrasi gibi sorunları azaltmaktadır. Çünkü yönetsel gücün alt konumda bulunan yönetimlere bırakılması yerel ve kamusal hizmetlerin gerçekleştirilmesinde ekonomik kalkınmanın gelişmesini sağlayacak böylelikle bölgesel ve ulusal düzeyde büyüme hızlanacaktır. Yerel birimler arasında oluşan yarış, kamusal malları talep eden tüketicilerin istediği doğruluda üretilmesine sebep olacak ve dinamik, yenilikçi ve esnek bir yönetim anlayışı ortaya koyacaktır. Merkezde toplanan gücün tek bir yerde yoğunlaşmasını engellemenin yolu yerelleşme ile mümkündür. Bu sağlanırsa daha açık, hesap verebilirliği yüksek, şeffaf, dürüst ve adaletli gibi kavramların belirleyici özellik sayıldığı bir yönetim oluşturulabilir (Berkün, 2017 : 644).

Yerinden yönetimin çeşitli sakıncaları ise şöyle sıralanabilir (Berkün, 2017 : 645): Yerinden yönetim ülke bütünlüğü ve milli birliğin zayıflamasına, partici ve taraflı uygulamalara sebebiyet vererek yerinden

yönetim hizmetlerin bir bütün halinde gerçekleştirilmesini engellemektedir. Bunlara ek olarak yerinden yönetimde mali kontrolün sağlanması da oldukça güçtür.

1.6. Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında idari, mali ve siyasi ilişkiler bulunur. Bu ilişkiler, ülkelerin ekonomik, siyasi ve kültürel birikimlerine göre farklılık gösterebilir.

Merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki ilişkileri etkileyen bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bu ilişkileri etkileyen sorunların temelinde merkezi yönetimle yerel yönetim arasında uygunsuz görev dağılımı, mali kaynakların yetersizliği, yönetim ve personel sistemiyle ilgili sorunlar, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde uyguladığı aşırı vesayet, yönetimde şeffaflık ve yönetime katılım yetersizliği gibi sorunlar gelmektedir. Bu sorunların, yerel yönetimlerin yeterli ölçüde yerel özerkliğe sahip olmamalarından temellendiği düşünülmektedir.

Her şeyden önce yerel yönetimlerin yerel halkın seçimini doğrudan yansıtmaları, halka en yakın hizmet birimi olmaları, yerel ve toplu nitelikteki hizmetleri üretme yeteneklerine sahip olmaları, yerel dinamiklerden ve güç odaklarından kolay etkilenebilmeleri, seçim yoluyla yerel dinamiklerce belirlenmeleri, yeni deneyimler ortaya koyma potansiyellerinin bulunması gibi özellikleri, özerk yapıya evrilmesi için gerekli niteliktedir (Dağ ve Kılınç, 2017 : 432).

1.6.1. İdari İlişkiler

Tüm ülkelerde merkezi yönetimin, yerel yönetimlere uyguladığı düzenlenmiş bir denetim yetkisi vardır. Bu denetim yetkisine “*vesayet denetimi veya idari vesayet*“ denmektedir. Merkezîyetçi yani üniter devlet anlayışında idari vesayet; idarenin bütünlüğünü sağlamak açısından önemlidir. Yerel yönetimler açısından bakıldığında; yerel birimlerin organları, aldıkları kararlar, faaliyet ve işlemlerinin yasalara

uyup uymadığı yönünden değerlendirilmesi ve kontrolü merkezi idare tarafından gerçekleştirilmektedir. Yasalara uygunluğun ön planda olduğu vesayet denetimine “*hukuki denetim*” denir. Anayasa, vesayet denetimini sadece hukuka uygunluk ilkesiyle kısıtlamamış, ayrıca bu denetime “*yerindelik*” faktörünü de eklemiştir. Bununla birlikte vesayet denetiminin hedefleri arasında bulunan, “*toplum yararının korunması*” ve “*mahalli ihtiyaçların karşılanması*” ilkeleri hukuki denetimi değil, yerindelik denetimini gerektirmektedir (Eryılmaz, 2013 : 224).

İdari vesayet denetimi, merkezi yönetimin elinde bulunan bir yetkidir. Ancak bu yetkinin her zaman kullanılması gerekmez; ihtiyaç halinde kullanılması daha yararlıdır. Türkiye’de denetim kavramı, siyasi ve idari otorite tarafından bir yaptırım ve baskı aracı olarak kullanıldığı için hep sevimsiz bir çağrışıma sebep olmuştur. Hâlbuki bu kontrol yetkisi öğretici, geliştirici ve danışmanlık niteliğinde modern ve yapıcı bir biçimde ele alınabilse daha yararlı olacaktır. Böylece bu kavram negatif bir anlam taşımaktan ve korkutucu bir terim olmaktan da çıkacaktır (Eryılmaz, 2013 : 224).

Yerel yönetimlerin aldıkları kararlarının birçoğu, ilgili vesayet makamının tasdikinden geçmeden kesinleşemez. Bu durum bir örnekle açıklanacak olursa, Türkiye’de belediye sınırları içinde mahallenin kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, isim ve sınırlarının değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüş bildirmesi üzerine valinin de müsaadesi ile yapılmaktadır. Vali ya da kaymakam, köy muhtarının, köyün yararına olmayan her çeşit önergesini bozabilme serbestliğine sahiptir (Eryılmaz, 2013 : 225). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nden örnek verilirse, belediyelerin kaldırılması ve kurulmasında Kaymakam’ın konuyu İçişleri Bakanlığı’na, Bakanlığın da Bakanlar Kurulu’na iletmesi üzerine Bakanlar Kurulu onayı ile gerçekleştirilmektedir. Belediyelerin birleştirilmesi, isim ve sınırlarının değiştirilmesi gibi durumlarda ise Belediye Meclislerinin kararı ve Bakanlar Kurulu onayı ile yapılmaktadır.

1.6.2. Mali İlişkiler

Yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasındaki ilişkilerin en önemli yönlerinden biri mali konulardır. Bu iki yönetim arasında, görev ve yetki bölüşümünden hemen sonra gelir kaynaklarının nasıl paylaşılacağı konusu gelir (Eryılmaz, 2013 : 225). Eryılmaz'a göre çok sayıda görev ve yetkilerle çevrilmiş bir yönetim birimi, bu görev ve yetkileri kullanacak kaynağa sahip değilse, yapacağı fazla bir şey de bulunmamaktadır.

Mali kaynakların merkezi yönetimin elinde toplanması, bu kaynaklar sayesinde yerel yönetimleri etkilemesini sağlamaktadır. Yerel yönetimlerin gelirlerinin yarısını genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar oluşturmaktadır. Merkezi yönetim, belediyelerin borçlanmalarını onaylama ve çeşitli yatırımlarına izin verme gibi yetkilerinden dolayı yerel yönetimlerin finansman ve yatırım politikalarını çoğu zaman etkileyebilmektedirler (Eryılmaz, 2013 : 226).

1.6.3. Siyasi İlişkiler

Tıpkı hükümetler gibi, yerel yönetimler de demokratik sistemin temel siyasi kurumlarında biridir. Tabii hükümetler, ülke geneline yayılmış kamu hizmetleriyle ilişkiliyken, yerel yönetimler belirli bir coğrafi alandaki ortak yerel kamu hizmetlerini yürütürler. Yerel yönetimlerin neredeyse çoğu zaman kamu politikasının yoğun tartışma ortamında yer almalarının nedeni, amaçlarının halkın günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmasıdır. Tabii bu noktada yerel yönetimler, kendi karar organlarına sahip olmaları dolayısıyla, hükümetin içinde bulunduğu politikadan daha farklı bir siyaset izlemektedirler. Bu farklılık aynı zamanda ülkede ki siyasi çoğulculuğun da önemli öğelerini oluşturmaktadır (Eryılmaz, 2013: 225).

Ancak, hükümetler, yerel yönetimleri, belli bir ölçüde rekabete girecekleri siyasi kuruluşlar olarak görmektedirler. Özellikle farklı siyasi

partilere mensup olan belediyelerin güçlenmesini istememekte hatta çoğu zaman bu belediyeleri engellemektedirler. Bu engellemeleri de en iyi belediyelere sağladıkları finansman üzerinden yapmaktadırlar. Hükümetin kendi partisine mensup olan belediye başkanları ile muhalefet partisine mensup belediye başkanlarına karşı izlediği politika çoğunlukla farklıdır. Bu gibi durumlarda da gerekli gelir kaynağına sahip olamayan belediyeler, sırf hükümetlerden daha fazla mali destek elde edebilmek amacıyla istemeyerek de olsa farklı politik tercihlerde bulunmakta ve bu durumda da belediye başkanlarının hükümetin partisine transferi oldukça sık görülen siyasi olaylar içinde gösterilmektedir. Bu nedenle merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde bulunan idari vesayet denetimi, uygulamada, belirli bir tür 'siyasi vesayete dönüşebilmektedir (Eryılmaz, 2013 : 226).

1.7. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkilerinin Ortaya Çıkardığı Modeller

1.7.1. Temsilcilik

Temsilcilik modelinde yerel yönetimlerin tek rolü, merkezi yönetim tarafından belirlenen her türlü karar ve politikanın etkin bir biçimde işleyişini sağlamaktır. Bu noktada yerel yönetimler, merkezi yönetimin karar ve politikalarının uygulayıcısıdır. Siyasi bakımdan merkezi yönetimlerin resmen hiyerarşik birer astı durumundadırlar. Bununla beraber yerel yönetimler, bazı yerel hizmetlerde sınırlı ölçüde de olsa takdir yetkisine sahip olabilirler (Eryılmaz, 2013 : 227). Bu modele daha çok demokrasi ve iktisadi gelişmenin alt ve orta düzeylerinde bulunan ülkelerdeki yerel yönetimler uymaktadırlar. Bu tip ülkelerde güçlü bir idari ve mali merkeziyetçilik bulunur. Bu merkeziyetçilik nedeniyle yerel yönetimlerin siyasi, idari ve mali konularda gelişmeleri zayıflamıştır. Dolayısıyla söz konusu ülkelerdeki siyasi mücadelenin odak noktasını, merkezi yönetim oluşturur (Eryılmaz, 2013 : 227).

1.7.2. Ortaklık

Ortaklık modelinde kamu hizmetlerinin belirlenmesi ve halka sunulmasında yerel yönetimler, merkezi yönetimin bir “ortağı“ olarak görülmektedirler. Fakat tabii her zaman merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde egemen bir konumdadır. Mahalli hizmetlerle ilgili politikalar yine merkezi yönetim tarafından gerçekleştirilir. Yerel yönetimler ise bu tarz politikaları yorumlamak ve kaynakları kendilerine en iyi sonuçlar verecek alanlarda kullanmakta geniş bir “takdir“ yetkisine sahiptirler. Başka bir deyişle yerel yönetimler, birçok kamu hizmetinin yürütülmesinde merkezi yönetimden bağımsız olarak hareket eder, bazı hizmetlerde ise işbirliği yapar. Özellikle Batı demokrasilerindeki yerel yönetimler, ortaklık modeline uygundur (Eryılmaz, 2013 : 228).

1.7.3. Tam Özerklik

Temsilcilik ve ortaklık modellerinin dışında, daha kurumsal bir seviyede yerel yönetimlerin idari ve mali bakımdan daha geniş yetkilerle donatılması gerektiği belirtilmiştir. Bu modele “tam özerklik“ modeli denir. Tam özerklik modelinde yerel yönetimler, finansman açısından özerk bir konuma sahip olmalıdır. Yerel düzeyde vergi koyma yetkisi yerel yönetimlerin olmalıdır. Vergi koyma yetkisi, gücünü siyasi temsilden alır. Vergi için gerekli olan “temsili“ nitelik yerel yönetimlerde de bulunmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin karar organları, yasama meclisi gibi yerel düzeyde bazı alanlarda vergi koymak veya oranlarını belirlemek gibi yetkilerle donatılabilirler. Böylelikle yerel yönetimlerin, vergi konusunda aldıkları kararlarla yerel halka siyasi açıdan doğrudan sorumlu olmaları sağlanır. Başka bir ifade ile yerel yönetim organlarının kararları ile yerel seçimlerin sonuçları arasında yakın bir ilişki kurulabilmektedir (Eryılmaz, 2013 : 228).

İKİNCİ BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN YÖNETİM YAPISI

2.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hakkında Genel Bilgi

Kıbrıs Adası'nın isminin kına çiçeğinden geldiği bilinmektedir. Akdeniz'in üçüncü büyük adası olan Kıbrıs, 34.33 ve 35.41 kuzey enlemleriyle, 32.17 ve 34.35 doğu boylamları arasında Doğu Akdeniz bölgesinde yer almaktadır. Kıbrıs Adası'nın Doğu Akdeniz'de bulunması ve bu bölgedeki ticaret yollarına olan yakınlığı adanın stratejik önemini artırmaktadır. Kıbrıs 'a yakın konumda bulunan ülkeler ise Türkiye, Suriye, İsrail, Filistin ve Mısır'dır (Mor ve Çitci: 225).

Kıbrıs, tarihi boyunca ada dışındaki medeniyetler tarafından kontrol altına alınmak istenen stratejik öneme sahip olan bir ülke olmuştur. Dünya politikasında iz bırakan ve bu politikada önemli rollere sahip olmuş devletler adanın coğrafi konumunu göz ardı etmemişlerdir. Stratejik konumu, her dönemde Kıbrıs Adası'nın gelecekteki durumunun, ada dışındaki bu uygarlıklarca belirlenmesine neden olmuştur (Vatansever, 2010: 1488).

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs adasını fethine kadar olan süre zarfında Kıbrıs Adası, birçok medeniyetin egemenliği altında yönetilmiştir. 1571 tarihinde Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethetmesiyle adanın yönetiminde Osmanlı Devleti'nin yerleşik düzeni hâkim olmaya başlamıştır. Adada önce bir beylerbeylik ve idari, askeri, mali, hukuki müesseseler oluşturulmuştur. Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethiyle birlikte önemli

uygulamalarından olan vakıflar sistemi ve yeni yollar, hanlar, köprü ve cami gibi yapılar inşa edilmiştir (Vatansever, 2010: 1490).

1878 yılında, Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı İngiltere'ye bırakmasıyla adada bir arada yaşayan Türkler ve Rumlar arasındaki ilişkileri belirleyen faktör Rumlar'ın “*Enosis*” düşüncesi olmuştur. İngiliz yönetimiyle birlikte Rumlar, adanın Yunanistan'a bağlanması için cesaret toplamıştır. Kıbrıs Adası'nda yaşayan Türkler ise Rumlar'ın Enosis fikrine karşılık “*Taksim*” düşüncesini savunmuştur. Türkler ve Rumlar arasındaki görüş ayrılıkları artınca bir arada yaşayan halkın ilişkisi zedelenmiştir. Bu ilişkide Yunanistan Devleti Rumlar'a, Türkiye Devleti ise Türkler'e destek vermiştir. 1963 yılında Kıbrıs Adası “*Yeşil Hat*” denilen bir çizgiyle iki sınıra ayrılmış ve iki kesimli bir yapılanmanın doğmasına sebep olmuştur (Vatansever, 2010: 1518).

16 Ağustos 1974 yılına gelindiğinde ise Türkiye adanın kuzeyini tamamen ele geçirmiş ve ateşkes imzalanmıştır. 1974 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuş, Türkler bu yönetim altında yaşamışlardır. 1983 yılına gelindiğinde ise adada yaşayan Türkler, “*self determinasyon*” hakkını kullanarak kendi bağımsız devletini kurmuştur. Böylece 15 Kasım 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur (Vatansever, 2010: 1518).

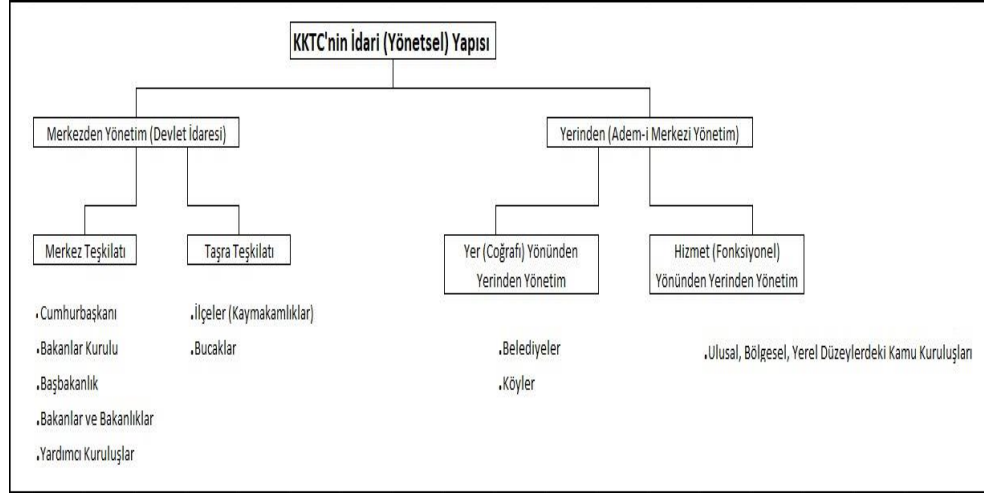
KKTC 3355 kilometre karelik bir yüz ölçümüne sahiptir. Güncel verilere göre KKTC'nin demografik yapısından bahsedilirse KKTC İstatistik Kurumu, en son nüfus sayımını 2011 yılında yayınlamıştır. Bu yıla ait verilerde toplam nüfus 286257'dir (KKTC İstatistik Kurumu, 2011). Ocak 2021'de yapılan basın açıklanmasında ise KKTC İstatistik Kurumu başkanı toplam nüfusun 382230 olduğunu açıklamıştır. Ayrıca KKTC'nin ekonomik yapısına yüzeysel bir bakış sunması açısından şunlar ifade edilebilir: İlk olarak Türkiye Cumhuriyeti para birimini kullanmaktadır. İkincisi KKTC'de istihdam alanları sırasıyla inşaat sektörü, kamu sektörü ve serbest meslek olarak belirlenmiştir. Son olarak KKTC'nin ekonomik yapısının özellikle Türkiye Cumhuriyeti kaynaklı dış yardımlara bağımlı bir yapıda geliştiğini söylemek yanlış

olmayacaktır (TEPAV, KKTC Başbakanlık ve T.C. Büyükelçiliği, 2012: 8).

2.2.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İdari Sistem ve Örgütlenme

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası'nda devletin şekli ve nitelikleri belirtilmiştir. Buna göre: “*Devletin ulus devlet biçiminde belirlenmesi, merkeziyetçiliğe dayanması, hukuk devleti olması, toplumsal iradenin mecliste olması ve laiklik ilkesi temelinde kurulmuş bir devlet olmasıdır.*” 5 Mayıs 1985 tarihli Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın ilk maddesinde KKTC'nin hukukun üstünlüğü, sosyal adalet ve demokrasi gibi ilkelere dayanan bir ülke olduğu vurgulanmaktadır (KKTC Anayasa , 2013 : Madde 1).

1985 Anayasasının 113. Maddesinde, KKTC'nin yönetim yapısının genel ilkesi belirlenmiştir. Bu yasadaki düzelemeye göre “*İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenmektedir.*” Yine aynı maddede devlet idaresinin kuruluş ve görevleri “*merkezden yönetim*” ve “*yerinden yönetim*” ilkelerine dayandırılacağı açıkça vurgulanmıştır (KKTC Anayasası, 1985: Madde 13). Anayasanın bu ilkesinden yola çıkarak KKTC'de idari yapıyı şekil 2'de olduğu gibi göstermek mümkündür.

Şekil 2. KKTC'nin İdari Yapısı

2.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Merkezi Yönetim

Hiyerarşik yapı içerisindeki örgütler tarafından kamu hizmetlerinin birlik ve bütünlük temelinde gerçekleştirilmesi merkezi yönetimle mümkündür (Bozatatay ve Kızılkaya, 2016: 611). KKTC'de merkezden yönetim sırasıyla; Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu mevkilerinden oluşmaktadır. Başbakanlık ve Bakanlıklara bağlı bulunan merkez ve taşra teşkilatları altındaki kuruluşlar da merkezi yönetim kapsamında değerlendirilmektedir. KKTC Anayasası'nda dördüncü kısımda yürütme organı ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. 99. Madde Cumhurbaşkanı'na ilişkin düzenlemelerden oluşmaktadır. Yine KKTC Anayasası'nın 106. ve 107. Maddeleri altında Başbakan ve Bakanlardan oluşan Bakanlar Kurulu'na ilişkin düzenlemelerine yer verilmiştir. KKTC'de vatandaşlarının yasama ve temsil organı olan aynı zamanda parlamento işlevi gören Cumhuriyet Meclisi'nin yetki ve sorumlulukları Anayasa'nın 77. Maddesi altında belirlenmiştir (Ökmen ve Elma, 2013: 183).

KKTC'de merkezi yönetimi belirleyen mevkiler sırasıyla Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu'dur. Başbakanlık ve bakanlık teşkilatına dâhil bulunan kurum ve kuruluşların merkez ve taşra örgütlenmeleri de merkezi yönetim içinde kabul edilmiştir. Yani merkezden yönetim başkent ve taşra teşkilatları olmak üzere ikiye

ayrılmıştır. Bununla birlikte merkezi yönetime müşavirlik hizmetlerinde bulunan, görev ve sorumluluklarının yürütülmesinde destek olan yardımcı kuruluşlar da vardır.

2.3.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Başkent Örgütü

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 1985 tarihli Anayasası'nın 2. Maddesine göre KKTC'nin başkenti Lefkoşa'dır (KKTC Anayasa, 2013 : Madde 2). Buna göre KKTC'nin merkez teşkilatı Lefkoşa'da örgütlenmiştir ve başkentte oluşan teşkilat yapısı incelenecektir.

2.3.1.1. Cumhurbaşkanı

KKTC Anayasası'na göre devlet örgütünün başı olan cumhurbaşkanı beş yıllık bir süre için seçilmektedir. KKTC'de cumhurbaşkanı seçilebilmek için; milletvekili yeterliğine sahip olması, yükseköğrenim görmüş olması, Türk anne ve babadan doğmuş olması, 35 yaşını tamamlamış ve en az beş yıldır sürekli ikametgâhının KKTC'de bulunması gibi sayılan şartlara sahip olunması gerekmektedir (KKTC Anayasası, 1985 : 35-37).

Anayasa'da KKTC'de cumhurbaşkanının herhangi bir partiye bağlı hareket edemeyeceği ve resmi görevleri dışında ayrı bir iş yapamayacağına dair düzenlemeler bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı'nın yetki ve görevleri arasında KKTC Anayasası'na saygıyı koruma, kamu işlerinin sürekli ve nizamlı bir şekilde yürütülmesini ve devletin devamlılığını sağlamak, Cumhuriyet Meclisi adına Cumhuriyet Silahlı Başkomutanlığını temsil gibi yükümlülükleri bulunmaktadır (KKTC Anayasası, 1985 : 35-37).

Cumhurbaşkanı'na yasa tarafından verilen görevler ile ilgili işlemlerden Başbakan ve ilgili Bakanlık sorumlu tutulmaktadır. Cumhuriyet Meclisi, sadece vatan hainliğinden dolayı Cumhurbaşkanı'nı suçlayabilir. Eğer cumhurbaşkanı vatan hainliğinden dolayı suçlanır ise

Yüce Divan'da yargılanarak görevine son verilir (KKTC Anayasası, 1985 : 35-37).

2.3.1.2. Bakanlar Kurulu

Bakanlar Kurulu, siyasi yönden sorumlu yürütme organıdır. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yürütme yetkisi Anayasa 'ya uygun olarak gerçekleştirilmektedir. KKTC'de Bakanlar Kurulu ile ilgili düzenlemelere Anayasa'nın 106. ve 107. Maddelerinde yer verilmiştir. Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanlardan meydana gelmektedir. Cumhurbaşkanının, Bakanlar Kurulu'nu kurma görevini verdiği milletvekilleri 15 gün içerisinde bu görevi yerine getirmekle yükümlüdür (KKTC Anayasa, 1985 : 38).

Cumhurbaşkanı, başbakanı ve başbakanın da önerisi üzerine bakanları atamaktadır. Ayrıca cumhurbaşkanı eğer başbakan isterse bakanlardan herhangi birinin görevini sonlandırabilir. Milletvekili seçilme niteliğine sahip kişiler arasından atama yoluyla da bakanlar göreve başlatılabilir. Milletvekillerinin başbakan veya bakan seçilmesi durumunda Cumhuriyet Meclisi üyeliği aynen devam etmektedir. Bakanlar Kurulu'na, Cumhuriyet Meclisi dışından girmiş olan bakanlar da yasama dokunulmazlığından aynı şekilde yararlanmaktadır. Ancak, Cumhuriyet Meclisinde oy kullanma hakları yoktur. Yeni Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı'nca tayin edilinceye kadar var olan Bakanlar Kurulu faaliyetlerini yürütmekle yükümlüdür. Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun başıdır. Cumhurbaşkanı da lüzumlu gördüğü durumlarda Bakanlar Kurulu'na başkanlık edebilmektedir. Hükümet ve kamu yönetiminin genel politikasının tespit edilmesinde ve yürütülmesinde Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu birlikte sorumludur (KKTC Anayasa, 1985 : 38).

2.3.1.3. Başbakan

Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun genel siyasetinin yürütülmesini ve bakanlıklar arası iş birliği ve çalışmaların yürütülmesini sağlamaktadır. Bakanlar Kurulu'nun başı olan Başbakan kurul içerisinde güçlü bir lider konumundadır. KKTC 'de Başbakanlık örgütü, başbakanlık makamı, özel kalem müdürlüğü, başbakanlık ve merkez kuruluşları birimlerinden meydana gelmektedir. KKTC'nin yönetim sisteminde Başbakan ve Bakanlar Kurulu'na yardım etmek amacıyla Başbakan Yardımcısı görevlendirilebilmektedir (KKTC Anayasa, 1985 : 38-39).

2.3.1.4. Bakanlar ve Bakanlıklar

Bakanlık kuruluşunda en üst hiyerarşik amir bakandır. KKTC'de merkezi yönetimin en önemli yapısı bakanlıklardır. 1977 tarihli 57 sayılı Bakanlıkların Kuruluş İlkeleri Yasası'nda bakanlıkların kuruluş, görev ve yetkileri ile teşkilat yapısı düzenlenmiştir. Bu yasa, bakanlık teşkilat yapılanması, çalışma esasları ve bakanlıklar arası iş birliği, uyum ve koordinasyon sağlanarak denetimin etkin biçimde gerçekleştirilmesini hedeflemektedir (Bakanlıkların Kuruluş İlkesi Yasası, 1977: 1-2).

KKTC Anayasası'na göre bakanlık sayısı hiçbir şekilde 10'u aşamaz şartı bulunmaktadır (KKTC Anayasa, 1985 : 39). KKTC'de 10 tane bakanlık bulunmaktadır. Bunlar: Ekonomi Bakanlığı, Turizm ve Çevre Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır (Bakanlıkların Kuruluş İlkesi Yasası, 57/1977: 1-2).

2.3.1.5. Yardımcı Kuruluşlar

KKTC’de merkezi yönetimin başkent örgütünde hükümete ve bakanlıklara görüş bildirmek, belli bir kamu hizmetinin yürütülmesinde karar vermek ve bu hizmeti gerçekleştirmek ve denetim yapmak gibi konularda yardımcı olmak üzere çeşitli kuruluşlar oluşturulmuştur. Bunlardan en önemlileri Cumhuriyet Güvenlik Kurulu, Yargıtay ve Sayıştay’dır. Cumhuriyet Güvenlik Kurulu, KKTC devletinin varlığını, bütünlüğünü ve bağımsızlığını ayrıca toplumun refah ve huzurunun korunmasını sağlamak amacıyla gerekli güvenlik politikalarını uygulamaya koymak ve ülkenin bütünlüğünün korunmasını sağlamakla görevlidir. Ayrıca ülkenin korunmasında alınacak gerekli kararları BK’na iletmekle yükümlüdür (KKTC Anayasa, 1985 : 40).

Devletin en yüksek istinaf mahkemesi Yargıtay’dır. Yedi tane yargıç ve başkandan oluşan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi, anayasa ve gereğince yapılan yasa ve tüzük kurallarına bağlı kalarak herhangi bir mahkeme hükmünün istinafına ait davalara bakmak ve karara bağlamak hakkına sahip bulunmaktadır (KKTC Anayasa, 1985: 50).

Sayıştay, mali denetim organıdır. Bir başkan ve iki üyeden oluşan Sayıştay bağımsız bir kurumdur. Yasaların Sayıştay’ın denetimine tabii tuttuğu kurumların gelir giderlerini, mallarını, kıymetlerini ve nakitleri gibi konuları hükme bağlar ve denetim yapar (Sayıştay Yasası, 1978 : Madde 3-4). Merkezi idarenin bütçesi dâhilinde değerlendirilen kamu idaresi ve sosyal güvenlik kurumlarının mallarını, gelir ve giderlerini Cumhuriyet Meclisi adına denetleyen Sayıştay Kurumu, bütçe içindeki hesap ve işlemleri kesin hükme bağlayarak yasalarla belirtilen inceleme ve denetleme işlemlerini yerine getirmekle yükümlüdür (KKTC Anayasa, 1985 : 49).

2.3.2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Taşra Örgütü

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin taşra örgütündeki mevcut idari yapılanma iki kısımdan meydana gelmektedir. Birinci seviyedeki yönetim birimleri ilçeler ve ikinci seviyedeki yönetim birimleri ise bucaklardır. KKTC mülki idare bakımından toplam altı ilçe (Lefkoşa, Mağusa, Girne, Güzelyurt, İskele ve Lefke) ve on iki bucaktan (Akdoğan, Mağusa, Geçitkale, Girne, Çamlıbel, Güzelyurt, Mehmetçik, İskele, Yeni Erenköy, Lefke, Değirmenlik ve Lefkoşa) oluşmaktadır. Bununla birlikte 187 yerleşim yerine (köy) sahiptir. Lefkoşa'da 30; Mağusa'da 42; Girne'de 42; Güzelyurt'ta 12; İskele'de 43 ve Lefke ilçesinde 18 yerleşim yeri bulunmaktadır. KKTC idari yapılanması Mülki Yönetim Bölümleri Yasası'nda düzenlenmiştir. Cumhuriyet Meclisi'nin 2016 yılında oybirliğiyle kabul ettiği Mülki Yönetim ve Bölümleri (Değişiklik) Yasası ile ilçe sayısında değişikliğe gidilerek beş olan ilçe sayısı altıya çıkarılmıştır.

2.3.2.1. İlçeler

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, idari olarak altı ilçeye ayrılmıştır. İlçeler, devletin en üst düzeydeki mülki idari birimidir. Bu ilçeler ise toplamda on iki bucağa ayrılmıştır. KKTC'deki en büyük idari bölüntü ilçe olduğundan ilçeler, ülke yönetsel coğrafyasının daha net anlaşılması bakımından önemiyet gerektirmektedir. KKTC'nin merkez ilçesi yani başkenti Lefkoşa'dır. Lefkoşa şehri de ilçe merkezi konumundadır (Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası, 33/1998: 2-3).

İlçeler, ulusal yönetimin yerel temsilcisi statüsündeki kaymakam tarafından yönetilmektedir. KKTC Mülki İdare Yasası'na göre kaymakamlar, "ilçedeki en yüksek mülki ve idari amir" olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kaymakam, merkezle irtibatı sağlamakta ve ilçesindeki faaliyetleri merkezi yönetime bildirmekle yükümlüdür. Kaymakamlar atamayla görev başına gelmektedirler. İlçe yönetiminin en üst düzeydeki yöneticisi konumunda bulunan kaymakam, ilçelerde devlet

idaresinin temsilciliğini yapmaktadır. Kaymakamlar, ilçenin güvenlik ve huzurunun sağlanması için emniyet mensupları ile iş birliğinde bulunarak gerekli önlemleri alır (Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası, 33/1998: 2-3).

İlçe yönetimi Kaymakamlık Merkez Kuruluşu ve Bucak Kuruluşları ve İlçe Koordinasyon Kurulu ile İlçe Emniyet Kurulu tarafından sürdürülmektedir. Bu birimler ilçe yönetiminin temel kuruluşlarıdır. İlçedeki kamu hizmetlerinin aktif bir biçimde yürütülmesini ve çeşitli bakanlıkların arasındaki işbirliği ile koordinasyonu Kaymakamlık Merkez ve Bölgesel Kuruluşları sağlamaktadır (KKTC Mülki İdare ve Bölümleri Yasası, 33/1998: 3). İlçe Kaymakamlığı bünyesindeki İlçe Koordinasyon Kurulu ise, ilçede verilen her türlü hizmetin, etkin ve verimli bir şekilde ve koordineli olarak yürütülmesini, resmi ve yarı resmi kuruluşlar arasındaki iş birliğini ve koordinasyonu sağlamaktadır (KKTC Mülki İdare ve Bölümleri Yasası, 33/1998: 3).

İlçe Kaymakamı'nın başkanlığında, ilçenin her türlü huzur ve güvenliğinden sorumlu İlçe Emniyet Kurulu bulunmaktadır. İlçe Emniyet Kurulu; İlçe Polis Müdürü, Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'nın ilçeden sorumlu komutanı ve Sivil Savunma Bölge Müdürü'nden oluşmaktadır (KKTC Mülki İdare ve Bölümleri Yasası, 33/1998: 4).

2.3.2.2. Bucaklar

KKTC Mülki İdare Yasası'na göre aralarında coğrafi, yerel hizmet sunumu ve güvenlik gibi ilişki bulunan kent ve köylerden oluşan yönetim bölümüne bucak denilmektedir (Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası, 1998: 1). KKTC 'de ilçeler bucaklara bölünmektedir. Mülki İdare Yasası'na göre KKTC, merkez yönetim kuruluşu bakımından altı ilçe ve toplamda on iki bucağa ayrılmıştır. Bir bölgede ilçe veya bucak kurulması, kaldırılması, merkezlerinin belirtilmesi, isimlerinin değiştirilmesi bir bucağın başka bir ilçeye bağlanması Bakanlar Kurulu onayına tabiidir. (Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası, 1998: 1-2).

2/2017 sayılı Mülki Yönetim ve Bölümleri Değişiklik Yasası ile yapılan tek değişiklik, 1998 yılından bu yana Güzelyurt ilçesinin bucak alanı konumunda olan Lefke'nin ayrı bir ilçe haline getirilmesidir. Güzelyurt ilçesi altında, 18 yönetsel alan sınırından oluşan Lefke bucak alanı, bu yasayla Lefke ilçe alanına bağlanmıştır. Diğer ilçe ve bucak alanlarında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (KKTC Mülki İdare ve Bölümleri Yasası, 2017: 1).

2.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yerel Yönetimler

KKTC'de mülki idari yapılanma, altı ilçe, yirmi sekiz belediye ve yüz seksen yedi yerleşim bölgesi olan köylerden meydana gelmektedir. 2009 yılında KKTC 'deki seçimlerin sonucunda, yerel yönetimleri ülkenin geleceği ve kaynakların verimli ve etkin bir biçimde kullanılması konusunda önem teşkil etmesi üzerine o dönemlerde İçişleri Bakanlığı'nın adı yerel yönetimleri de kapsayacak şekilde İçişleri ve Yerel Yönetimler Bakanlığı olarak değiştirilmişti (Ökmen ve Elma, 2013: 184). Ancak daha sonraları İçişleri ve Yerel Yönetimler Bakanlığı'ndan, Yerel Yönetimler Bakanlığı kısmı kaldırılarak İçişleri Bakanlığı bünyesi altında Yerel Yönetimler Müdürlüğü şeklinde bir birim haline dönüştürülmüştür.

Diğer taraftan, KKTC'de 2008 yılında yapılan bir değişiklik ile ülke de bulunan bütün köyler belediyelere bağlanmıştır. Değişiklikten önce köyde bulunan halkın ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda kamu hizmetlerinin yürütülmesi, İçişleri Bakanlığı ve Kaymakamlıklar aralarında koordinasyon ve etkileşim sağlanarak yerine getirilmekteydi. Yeni bir değişikliğe gidilmesinin sebebi vatandaşa sunulan hizmetin kalitesini arttırmaktır (Ökmen ve Elma, 2013: 184).

2.4.1. Hukuki Altyapı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'nin bağımsızlık bildirisi, 15 Kasım 1983 tarihinde yayınlanmış ve 2 Aralık 1983'te ise, KKTC'nin

Kurucu Meclisi oluşturulmuştur. KKTC Anayasası, Anayasa Komisyonu tarafından oluşturularak yetmiş üyeden oluşan Kurucu Meclis tarafından da onaylanarak 5 Mayıs 1985 tarihli halk oylamasıyla kabul edilmiştir. Ülke egemenliğini KKTC 'de yaşayan halka ve temsil organlarına vererek temsili demokrasi şeklini benimseyen KKTC Anayasası, on üç maddesi geçici olmak üzere toplam yüz yetmiş yedi maddede düzenlenmiştir. KKTC Anayasası'nda "Hiçbir makam ve mercii kaynağını Anayasa'dan almadığı bir yetkiyi kullanamaz" ifadesi vurgulanmıştır.

2.4.1.1.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası'nda Yerel Yönetimler

KKTC'de yerel yönetimlerin temelleri anayasaya dayanmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 1985 tarihli Anayasası Madde 113 Yönetmel Kurallar başlığı altında devlet idaresinin kuruluş, görev ve sorumlulukları açısından merkezden ve yerinden yönetim ilkelerine göre yürütüleceği ifade edilmiştir (KKTC Anayasa, 2013 : Madde 113)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası'nda yerel yönetimler 119.maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre KKTC'de yerel yönetimler; belediye, köy veya mahalle halkının ortak ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kuruluş ilkesi yasaya bağlı oluşturulan ve karar organları seçimle iş başına gelen kimselerden meydana gelen kamu tüzel kişileridir(KKTC Anayasa, 2013 : Madde 119). Yerel yönetimlerin kuruluş, yetki ve çalışma esasları yasaya uygun olarak yerinden yönetim ilkesine göre düzenlenir. Anayasa'nın 68. Maddesine göre yerel yönetim organlarının seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır (KKTC Anayasa, 2013 : Madde 68).

2.4.1.2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yerel Yönetimlerle İlgili Yasalar

Anayasa'nın dışında yerel yönetimleri ilgilendiren üç yasa mevcuttur. Bunlardan ilki, 51/1995 sayılı "Belediyeler Yasası" olarak isimlendirilen yasadır. Belediyelerin kurulması, kaldırılması, görevleri, sorumlulukları, yetkileri, hak ve imtiyazları ayrıca belediyelerin organları ile gelir ve giderleri gibi konular bu yasa altında düzenlenmiştir (Ökmen ve Elma, 2013: 184). İkincisi 65/2007 sayılı Belediye Personel Yasasıdır (KKTC Mahkemeleri, 2013c). Belediye personelinin hizmet şartları, nitelikleri, atama ve yetiştirilmeleri, yükselmeleri, hak ve yükümlülükleri, disiplin işlemleri ve diğer özlük işleri belediye örgütlenmesi düzenlenmektedir. Üçüncü olarak 39/2003 sayılı Kıbrıs Türk Belediyeler Yasası'na göre KKTC'de bulunan yirmi sekiz belediye arasında iş birliği, uyum ve koordinasyon sağlanarak etkin kurumsal bir yapı oluşturulması hedeflenmiştir (Ökmen ve Elma, 2013: 184). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yerel hizmetlerin sunulmasında farklı ölçekte görev ve sorumluluğa sahip iki önemli yerel aktör bulunmaktadır. Bunlar belediyeler ve köylerdir.

2.4.2. Belediyeler

Belediyelerin kuruluş, görev, yetki, ayrıcalık ve belediyelerin organları ile teşkilat yapısı, mali kaynak ile suç ve cezalarını ayrıca merkezin yerel yönetimle arasındaki ilişkilerde belediyelere ilişkin nasıl hareket edeceğini belirleyen kurallar, KKTC'de 51/1995 Belediyeler Yasası'nda düzenlenmiştir (KKTC Belediyeler Yasası, 1995: 5-7).

Yasadaki tanıma göre belediyeler; "*Belde halkının ortak yerel ihtiyaçlarının giderilmesinde ve belde hizmetlerini gören kamu tüzel kişiliğine sahip yerel yönetim kuruluşunu*" ifade etmektedir. Belediyeler, özellikleri ve büyüklükleri bakımından o bölgede yaşayan halkın istek ve ihtiyaçlarına göre oluşmuş hizmetlerin etkili ve verimli bir şekilde yerine

getirilmesini sağlayan bir örgüt yapısından meydana gelmektedir (KKTC Belediyeler Yasası, 1995: 5-7).

Belediyeler Yasası'nın altıncı maddesine göre nüfusu 5001 veya bu rakamın üstündeki yerlerde belediye oluşumu zorunlu kılınmıştır. Son nüfus sayımına bakılarak bir ya da birkaç köyün bir araya gelmesiyle oluşan yerleşim bölgesinde belediye kurulması için aranan şart nüfusun iki binden fazla olması ve belde merkezleri arasındaki mesafenin ise en az beş bin metre olması gerekmektedir. Bir veya birden fazla yerleşim biriminde belediye kurulması için seçme ehliyetine sahip kişilerden 1/3'ünün kaymakama yapacakları yazılı başvuru üzerine konu İçişleri Bakanlığı'na sunulmaktadır (KKTC Belediyeler Yasası, 1995 : 5-7).

Bakan belediye kurulması istenen bölgenin nüfusuna, beldeler arası uzaklık şartlarına, bölgenin sosyal ve ekonomik durumuna, mali kaynak, turizm ve bölgenin tarihi dokusu gibi özelliklerine baktıktan sonra konuyu Bakanlar Kurulu'na iletir. Bakanlar Kurulu'nun o bölgede belediye kurulmasını uygun görmesi halinde karar, Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir (KKTC Belediyeler Yasası, 1995 : 5-7).

KKTC'de etkinlikte bulunan yirmi sekiz belediye, değiştirilmiş şekliyle 51/1995 sayılı Belediyeler Yasası hükümlerine bağlıdır. Bakanlar Kurulu, Kaymakamlıklar' a bağlı bulunan köyleri 14/2008 sayılı Belediyeler Değişiklik Yasası altında belediyelere bağlamıştır. Belediyelere bağlı yerleşim alanlarının (köyler) ortak ihtiyaçlarını daha modern ve demokratik bir yaklaşım içerisinde gidermek maksadıyla böyle bir değişikliğe gidilmiştir (Erengin , 2018 : 1015).

2.4.2.1.Belediyelerin Görevleri

Belediyelerin, 1995 sayılı Belediyeler Yasası ile belirlenmiş olan yetkileriyle birlikte beldenin gelişmesi için yapmak durumunda olduğu çeşitli görevler vardır. Belediyeler halkının refah ve mutluluğunu göz

önünde bulundurarak, halkın ihtiyaçlarını demokratik ve çağdaş bir bakış açısıyla ele almaktadır.

KKTC’de faaliyet gösteren belediyelere; sağlık ve sosyal yardımlar, ekonomi, ulaşım, bayındırlık ve imar çalışmaları, halkın esenlik ve güvenliği, eğitim, kültür ve turizm ve tarım alanlarındaki kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin fonksiyon yüklenmiştir (Ökmen ve Elma, 2013: 191). Belediyenin görevleri Belediye Yasası’nın 12. ve 19. maddelerinde 8 başlık altında gruplandırılmaktadır (KKTC Belediyeler Yasası, 1995 : Madde 12 -19):

1. Belediyelerin sağlık ve sosyal yardımla ilgili görevleri: Muhtaç durumda bulunan vatandaşlara ihtiyaçları olan yardımı yapmak; işsiz vatandaşlara iş imkanı sağlamak, kaza ve afet durumunda kayıplar veren vatandaşları koruyup kollamak, gerekli olduğunda huzurevleri ile rehabilitasyon merkezleri oluşturmak ve bu merkezlerin idaresini sağlamak; olanakları dahilinde insan, hayvan, eşya ve emlak gibi konulara ilişkin tedavi edici kontroller yapmak, kimyasal ve bakterilerle ilgili analizlerde bulunmak, ve sağlık durumuna dair rapor vermektir.

2. Belediyelerin bayındırlık ve imara ait görevleri: Meydan, mahalle, cadde, sokak gibi alanları isimlendirmek ya da numaralandırmak, bu bölgelerin tabelalarını ve numaralarını asmak ve denetlemektir. Sokak, cadde ve kaldırımlarda ulaşımı zorlaştıracak ya da beldenin sakinlerine rahatsızlık verecek biçimde iş yapmayı engellemektir.

3. Belediyenin ekonomiye ilişkin görevleri; malların tekten ya da toptan olmak üzere belirlenen fiyatlarının maksimum satış miktarlarını geçecek bir satışın önüne geçilmesi, eğlenmek, dinlenmek, yiyip içmek için gidilen yerlerin ücret tarifelerini belirlemek ve denetlenmesini sağlamak; uyulup uyulmadığını denetlemek ve uyulmasını sağlamaktır. KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı ve buna bağlı olarak görev yapan Ticaret Dairesi gibi yetkili kuruluşlar tarafından perakende satış fiyatları ve kâr yüzdelerinin uygunluğunu denetlemektir.

4. Belediyelerin esenlik ve güvenlikle ilgili görevleri: Yangın, sel gibi durumlara karşı gerekli tedbirleri almak ve aldirmek, her çeşit sanayi kuruluşunun, imalathane ve atölyelerde kullanılan makine, motor ve bacalardan insanların sağlığı, yaşamı ve mal güvenliği gibi konuları olumsuz etkileyebilecek olmasına karşı tedbir almak ve aldirmaktır.

5. Belediyelerin eğitim, kültür ve turizm ile ilgili görevleri; ülkenin ulusal, tarihi, kültür dokusunun ve sanatının korunmasını sağlamak ve bu konudaki çalışmalara yardımda bulunmak. İmkânlar çerçevesinde belediye müzeleri, tiyatroları, sinemaları, kütüphaneleri gibi kültür tesisleri oluşturmak ve beldede yaşayan halkın gelişimlerine katkı sağlayabilecek eğitici öğretici kurslar ve seminerler vermek, belediye sınırları içerisinde turizm tesisleri oluşturmak ve şenlik ve anma günleri organize etmektir.

6. Belediyenin tarımla ilgili görevleri; beldenin özelliğine göre, sağlık koşullarına uygun kanatsız hayvan kesim yerleri yapmak, hayvanlardan kalan yan ürünler için kesimhaneler yapmak, bu yerler dışında ticaret amaçlı kesim yaptırmamak ve salgın ve bulaşıcı hastalıkları önlemeye ilişkin çalışmalar yapmak gibidir.

7. Belediyenin ulaşımaya dair görevleri; motorlu ve motorsuz taşıt araçları için otopark, garaj ve trafikle ilgili gerekli kuruluşlar yapmak ve Emniyet Genel Müdürlüğü ile çeşitli işbirliğinde bulunmaktır. Ayrıca belediye meclislerinin hazırladığı bir tüzükle park ve durak yerlerini tespit ederek kalacak araçların miktarını ve cinsini belirlemek, park ve durak yerlerine kalma süresi ve ücretini gösteren tabelalar koymak ve bu ücretin tahsilini sağlamaktır.

8. Belediyelerin diğer görevleri kapsamında; Belediyeler Yasası dışında diğer yasalar altında belediyelere verilmiş olan yükümlülükleri öncelik sırasına göre yerine getirmek, ekmek fırınlarını denetlemek, salgın hastalık ya da bakteri bulunan çeşitli alanları dezenfekte ederek temizlemek, çöplerin toplanması ve halkın çöp atması

için mahallelere çöp tenekeleri koymak, gürültü ve rahatsız edici sesleri önlemek için gerekli önlemler almak ve bu amaçla denetimler yapmaktır.

1995 Sayılı Belediye Yasası ile belediyelere verilen görevler yanında belediyelere bazı hak, yetki ve ayrıcalıklar tanınmıştır. Belediyelere tanınan yetkiler: Bölgede yaşayan halkın huzur ve refahını, bölgenin düzenini, tarihi ve kültürel dokunun korunmasını sağlamak amacıyla, emir vermek, gerekli yasaklar koymak ve aykırı olan hareketleri engellemek ve cezalandırmaktır. Ayrıca Taşınmaz Mal (Tasarruf, Kayıt ve Kıymet Takdiri) Yasası, Taşınmaz Mal (Devir ve İpotek) Yasası, Yol Trafik Yasası, İmar Yasası ve Motorlu Araçlar Yasalarına da bağlı kalmak şartıyla belediye sınırları dahilinde, taşınır ve taşınmaz mal bulundurmamak, takas yapmak, bu malları kiralamak, almak veya satmak, dava açılması ve bağış kabul etmek gibi yetkileri elinde bulundurmaktadır.

KKTC’de belediyeler, hesapları bulunan yerel bankalardan kamu yararına ait projeler gerçekleştirmek maksadıyla Bakanlar Kurulu’nun onayı ile borç alabilmektedir. Ancak yıl içerisinde sağladıkları belediye gelirlerinin %20’sini aşmayacak şekilde borçlanabilmektedir (KKTC Belediye Yasası, 1995: 12-19).

1995 Sayılı Belediye Yasası ile belediyelerin bazı hak ve ayrıcalıkları da bulunmaktadır. Belediyelere ait devlet gelirlerinden ayrılacak olan paylara, Kamu Alacaklarının Tahsili Usulü Yasası altında elde ettiği gelirlere ve kamu hizmetleri için tahsis edilmiş taşınır ve taşınmaz mallara haciz gelemmez şeklinde ifade bulunmaktadır. Belediyelerin kamu hizmeti olarak sağladığı her faaliyet ve belediyelere ait bulunan daire, şubeler, park ve bahçeleri, her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır (KKTC Belediye Yasası, 1995: 12-19).

2.4.2.2.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Belediyelerin İlçelere Göre Dağılımı

KKTC 6 ilçeye ayrılmaktadır. Bu ilçeler Lefkoşa, Mağusa, Girne, Güzelyurt, İskele ve Lefke İlçesi'dir. Bu ilçelere bağlı faaliyet halinde 28 belediye bulunmaktadır. Lefkoşa İlçesi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin en büyük ilçesi özelliği taşımasının yanında Lefkoşa şehri de devletin başkentidir. Lefkoşa ilçesinde 5 belediye bulunmaktadır. Bunlar Lefkoşa Belediyesi, Gönyeli Belediyesi, Alayköy Belediyesi, Değirmenlik Belediyesi ve Akıncılar Belediyesi'dir. Lefkoşa İlçesi de Lefkoşa ve Değirmenlik olmak üzere iki bucağa ayrılmaktadır. Lefkoşa ilçesinde toplam 30 yerleşim yeri (köy) bulunmaktadır.

Mağusa İlçesi'nde 10 belediye bulunmaktadır. Bunlar: Mağusa Belediyesi, Yeni Boğaziçi Belediyesi, İnönü Belediyesi, Geçitkale Belediyesi, Serdarlı Belediyesi, Beyarmudu Belediyesi, Paşaköy Belediyesi, Tatlısu Belediyesi, Akdoğan Belediyesi ve Vadili Belediyesi'dir. Mağusa ilçesinde toplamda 42 yerleşim yeri bulunmaktadır.

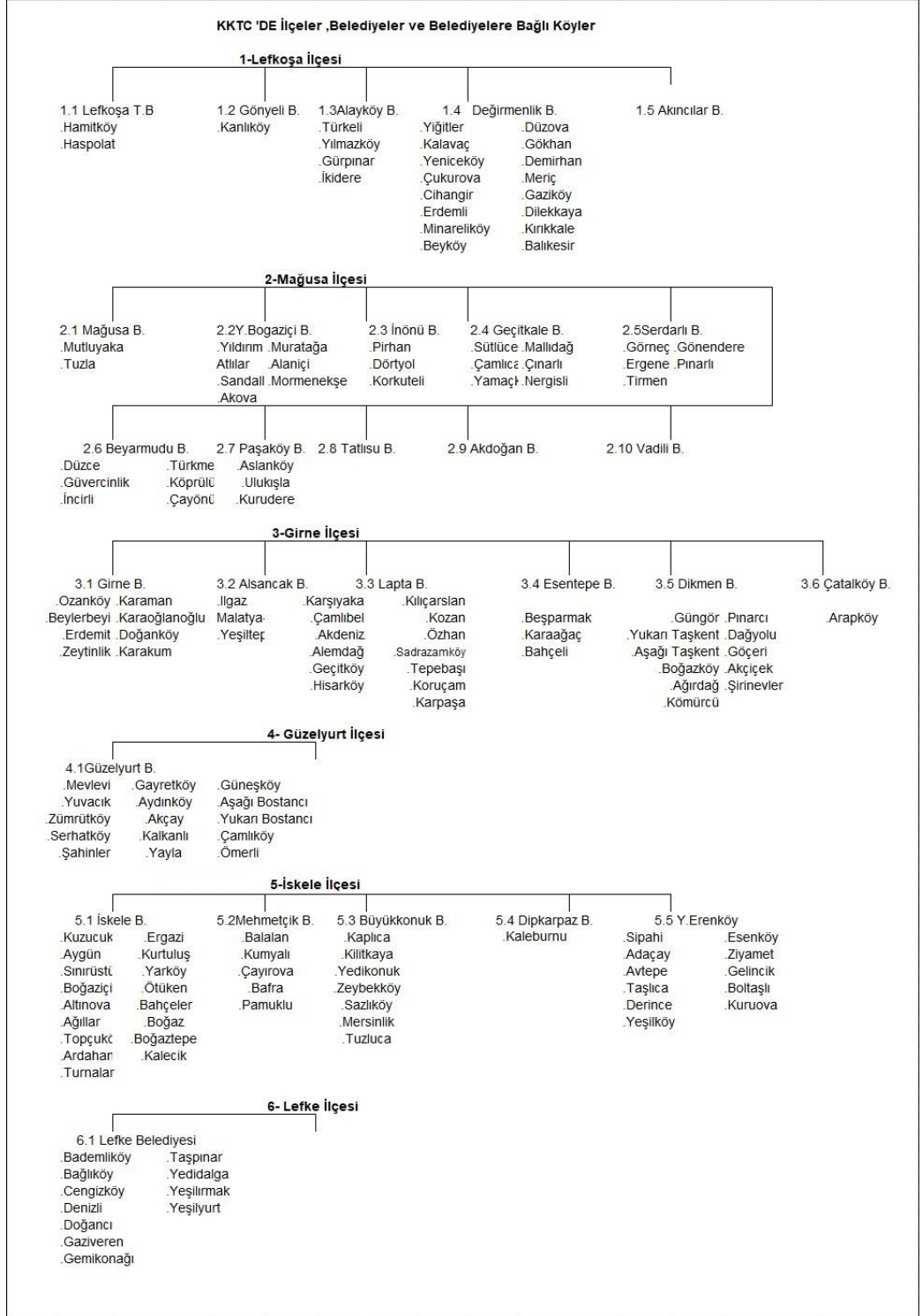
Girne İlçesi'nin 6 belediyesi vardır. Bunlar: Girne Belediyesi, Alsancak Belediyesi, Lapta Belediyesi, Esentepe Belediyesi, Dikmen Belediyesi ve Çatalköy Belediyesi'dir. İlçenin toplam yerleşim yeri sayısı 42'dir.

Güzelyurt İlçesi'nde 1 belediye bulunmaktadır. Bu belediye Güzelyurt Belediyesi'dir. 2016 yılına kadar Güzelyurt İlçesi'nde 2 belediye bulunmaktaydı. Ancak alınan karar ile Lefke altıncı ilçe olarak konumlandırılmıştır. Güzelyurt ilçesinde 12 yerleşim bölgesi bulunmaktadır.

İskele İlçesi'nde 5 belediye bulunmaktadır. Bunlar: İskele Belediyesi, Mehmetçik Belediyesi, Büyükkonuk Belediyesi, Dipkarpaz Belediyesi ve Yeni Erenköy Belediyesi'dir. İskele 'de toplam 43 yerleşim yeri bölgesi vardır.

Lefke İlçesi 2016 'da ilçe özelliğini kazanmış bir belediye bir bucak ve 18 yerleşim yeri bölgesinden oluşmaktadır. (<https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/6-ilce-12-bucak-187-yerlesim-yeri-h10430.html>,12Ocak2017).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti birçok ilçeden oluşmaktadır. Şehirlerin hemen yanında bulunan kasabalar da belediye örgütlü yerleşim yerleridir (Atasoy, 2012: 269). İlçelerden daha küçük idari birimleri ise ileride anlatılacak olan köyler meydana getirmektedir. Yukarıda anlatılan altı ilçe ve yirmi sekiz belediye Şekil 3'de düzenlenmiştir.

Şekil 3. KKTC'de İlçeler ve İlçelere Bağlı Belediyeler

2.4.2.3.Belediye Yönetiminin Organları

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Belediye yönetiminin organları Belediye Başkanı ve Belediye Meclisi'nden oluşmaktadır (KKTC Belediye Yasası: 1995). Belediyeler Yasası'nın otuz yedinci maddesinden elli birinci maddesine kadar belediye meclislerine, elli ikinci maddesinden altmış sekizinci maddesine kadar belediye başkanına ilişkin konulara yer vermektedir (Ökmen ve Elma, 2013: 187).

Belediye Meclisi

Belediye meclisleri belediyelerin karar organıdır. KKTC Belediyeler Yasası altında, o beldede yaşayan halkı ilgilendiren yerel konuların çözülmesinde ve karara bağlanmasında en yetkili makam belediye meclisleridir (KKTC Belediye Yasası: 1995).

Belediye meclisleri seçimi dört yılda bir yapılmaktadır. Belediye meclis üye sayıları nüfusa göre belirlenmektedir. Nüfusu 2000 ' i aşmayan beldelerde 6 üye, 2001 ile 5000 arasında bulunan beldelerde 8 üye, 5001-10000 arasında olan beldelerde 10 üye, 10001-15000 arasında bulunan beldelerde 12 üye, 15001-20000 arasında bulunan beldelerde 14 üye, 20001-25000 arasındaki beldelerde 16 üye, nüfusu 25000'i geçen beldelerde ise 25000 'in üzerindeki her 5000 sayısındaki nüfus için 2 üye olarak belirlenmiştir (Ökmen ve Elma, 2013: 187).

KKTC Belediyeler Yasası altında belediye personeli görevinde bulunan kişinin belediye meclis üyeliği sıfatını taşımayacağı şeklinde hüküm bulunmaktadır. Ancak bu durum belediye personelinin yerel seçimlerde isterse aday olabilmesini engellememektedir (KKTC Belediyeler Yasası, 1995: 21).

Belediye Meclisi toplantıları ayda en az bir defa yapılır ve bu toplantılar şeffaflığın bir göstergesi olarak halka açık bir şekilde gerçekleştirilir. Tabi meclis isterse kapalı toplantı kararı alabilir. Belediye hazırlayacağı bir tüzük ile Meclisi'nin çalışma usulünü ve toplantı düzenini belirlemektedir (KKTC Belediyeler Yasası, 1995: 21).

Belediye Meclisi'nin toplantı yeter sayısı üye tam sayısının salt çoğunluğudur. Ancak, salt çoğunluk elde edilemezse toplantı aynı gündemle kırk sekiz saat sonrasına ertelenmektedir(Seçim ve Halkoylaması Yasası, 1976 : Madde 9-41-42).

Belediye Meclisi'nin belediyenin çalışma planını oluşturmak, programlarına karar vermek, bütçeyi görüşmek ve karara bağlanmasını sağlamak, aylık hesap cetvellerini ve kesin hesabı incelemek gibi görevleri bulunmaktadır (KKTC Belediyeler Yasası, 1995 : Madde 12-19).

Belediye Meclisi toplantılarında alınan kararlar, yedi gün içinde belediyenin ilân panosuna asılarak halka duyurulmaktadır. Kararın alındığı tarihten itibaren on beş gün süre zarfında Belediye Meclis kararları ilgili Bakanlığa bildirilmektedir. Belediye Meclislerinin aldığı kararlar, bu yasalarda belirtilen istisnalar hariç kesin olmakla beraber Resmi Gazete' de ilân edilerek yürürlüğe girmektedir. Belediye Meclislerinin aldığı kararlara karşı kişilerin mahkemeye müracaat etme hakları vardır (KKTC Belediye Yasası, 1995: 22).

Belediye Başkanı

Belediye Başkanı, belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi ve belediyenin yürütme organıdır. Belediye başkanı belediye meclisinin de başıdır. Belediye Başkanı, yürürlükteki Seçim ve Halkoylaması ile ilgili kurallara uygun olarak iş başına gelmektedir. Belediye başkanının belirli görevleri bulunmaktadır. Belediye başkanının görevleri arasında yasa, tüzük ve yönetmelikler ile ilgili halkı aydınlatmak, beldelerde yapılan resmi törenlerde başkanlık etmek ve gelen tebrikleri kabul etmek, belediye meclisinde alınan kararları uygulamaya koymak ve sonuçlarına ilişkin değerlendirmelerde bulunmak, belediye idaresinin ve bağlı kuruluşların birbirleriyle uyumlu ve düzenli çalışmasını ve hizmet etmesini sağlamak, belediyenin ve ona bağlı kuruluşların hizmetlerini denetlemek, personelin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleriyle

ilgilenmek, belediye halkının belde için yaptığı çeşitli başvuru ve görüşlerini değerlendirmede bulunmak, bütçe tasarısını, bütçe değişiklik önerisini ve kesin hesap cetvellerini hazırlayarak bu işlerle ilgili organlara sunmak, belediye sınırları içindeki mahalle muhtarlarının ve ihtiyar heyetleri arasındaki işbirliğini sağlayarak görevlerini yapmalarına yardım etmek gibi görevleri bulunmaktadır (KKTC Belediyeler Yasası, 1995: 25). Ayrıca, KKTC’ de belediye yönetimi organları dışında kalan belediye personelinden de söz edilmelidir.

2.4.2.4.Belediye Personeli

65/2007 sayılı Belediye Personel Yasası altında belediye personeline ilişkin kurallar düzenlenmiştir. Yasanın 3. Maddesi’ne göre bu yasanın amacı belediyede bulunan personelin hizmetlerini, niteliklerini, atamalarını, eğitimlerini, ilerleme ve yükselmelerini, ödev, hak ve yükümlülüklerini, disiplin işlemleri ile diğer özlük işlemlerine ilişkin olarak belirtilmiştir. Yine bu yasanın 6. Maddesi’ne göre belediyelerde bulunan personelin ne şekillerde istihdam olabileceğine dair düzenlemeler bulunmaktadır. Yasaya göre üç şekilde belediyelerin personel istihdamı mümkündür. Birinci olarak “sürekli personel”, belediye hizmetlerinin gerektirdiği görevlere atanan ve belediye bütçesinden aylık alanları anlatmaktadır. İkinci olarak sözleşmeli personel, özel bir meslek veya uzmanlık gerektiren işlerde, belediyenin bu yasa altındaki esaslarına uygun şekilde istihdam edecekleri geçici süreli ve sözleşme ile çalıştıracakları yerli ve yabancı kişileri anlatmaktadır. Son olarak “İşçiler” ise belediye halkının ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sürekli veya süreksiz işleri yapan, herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan emeklilik maaşı/yaşlılık aylığı almayan, sürekli veya süreksiz olarak çalıştırılan ve yukarıda belirtilen iki istihdam şeklinin dışında çalışan kişileri anlatmaktadır (Belediye Personel Yasası, 2007: Madde 3-6).

2.4.2.5.Belediyelerin Mali Yapısı

Belediyenin Gelirleri

51/1995 sayılı Belediyeler Yasası, belediyelerin gelirlerini 77'inci madde altında düzenlemiştir. Belediyelerin gelirleri; Belediyeler Yasası ve diğer yasalarla belediyelere vergi, resim, harç ücretleri gibi sağlanmış olan gelirler, mahalli gelirlerinden ayrılan pay, belediyenin kamu hizmeti alanında faaliyet gösteren kurum ve işletmelerin net gelirleri, belediye taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve diğer şekillerde değerlendirilmesinden doğan gelirler, belediyelerin hukuki teşebbüslerini sonucunda elde edecekleri gelirler, devlet ve kamu kuruluşlarının şartlı ya da şartsız yardımlarından oluşan gelirler ile bağışlar ve alınan kredi borçlanmalarından oluşmaktadır (KKTC DPÖ, 2018: 14). Belediyelerin gelirleri öz kaynak gelirleri, devlet katkıları, borçlanmalar ve Avrupa Birliği'nin KKTC için yaptığı yardımlar olarak özetlenebilir (Güryay ve Şafaklı, 2004: 53).

Belediyenin Giderleri

51/1995 sayılı Belediyeler Yasası 'na göre belediyelerin giderleri 109'uncu maddede düzenlenmiştir. Belediyelerin giderleri arasında görev ve hizmetleri yerine getirmek için yapılan masraflar ve borçlar, belediyenin yönetim ve personel için yaptığı harcamalar, yasa, plan, anlaşma ve sözleşme gibi harcamalara dayanan giderler, belediyenin yapacağı girişimlerde sermaye, ortaklık, katılma payı ile oluşacak giderler, ekonomik transfer yardımları ve temsil, izazüikram ve tören için yapılan harcama giderlerinden oluşmaktadır (Belediyeler Yasası, 1995 : Madde 109). Belediyenin giderleri özetle yatırımlar, borç ödemeleri, personel giderleri, personel dışı giderler ve transfer harcamalarıdır (Güryay ve Şafaklı, 2004: 53).

2.4.2.6. Belediyeler Arası Eşgüdüm

KKTC’de belediyeler arasında bağlantı sağlamak adına iki kurum öne çıkmaktadır. Bu kurumlar Belediyeler Birliği ve Belediye Danışma Kurulu’dur. Belediyeler Birliği’nin, belediyeler ve merkezi otorite arasında köprü kurmak, belediyeler arasında kardeş kent çalışmaları ve ortak projeler geliştirmek, belediye personeli için eğitim programları düzenlemek, belediyelerin hizmetleri yürütmesinde kullandıkları ortak araç ve gereçleri temin etmek ve Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgeler Komitesi’nde belediyeleri temsil etmek gibi faaliyetleri bulunmaktadır. Yerel yönetimler açısından önem taşıyan düzenlemelerde birliğin aldığı kararlar hükümet üzerinde etkilidir (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 17).

Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği

KKTC’de bulunan yirmi sekiz belediye; belediyeler arasındaki ilişkileri güçlendirmek, iş birliğini artırmak ve etkin bir şekilde hizmet sağlayabilmek maksadıyla bir araya gelerek 1983 yılında Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği’ni kurmuştur. Bu birliğin hedefi, yerel yönetimleri güçlendirmek, kentsel ve beledi sorunlara çözüm bulabilmek, belediyeler arası iş birliği ve danışma sağlamak ve çağdaş belediyecilik anlayışını yaygınlaştırmak amacıyla çalışmalar yapmaktır (Güray ve Şafaklı, 2004: 51). 39 /2003 Kıbrıs Türk Belediyeler Yasası altında düzenlenen Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği, yirmi sekiz belediyenin de doğal üyesi olduğu, KKTC’de bulunan belediyelerin arasında iş birliği ve uyumu artırarak tüm belediyeleri kurumsal bir yapı içinde görmeyi arzulamaktadır (Ökmen ve Elma, 2013: 195)

Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği’nin belediyelerin ortak çıkarlarını korumak, belediyeler arası ortak görüş oluşturmak, belediyelerin gelişimine dair kurumsal çalışmalar gerçekleştirmek, kamu güvenliği, kamun sağlığı, altyapı, çevre gibi konularda sorunlar oluştuğunda çözüm üretmek, turizm, eğitim, kültür ve sanat alanlarında faaliyette bulunmak,

belediyeler için araç-gereç temin etmek, belediyeçilik konusunda eğitimlerde bulunmak, yerel yönetimlerle ilgili alanlarda ortak şirketler kurmak ve işletmek gibi önemli görevleri bulunmaktadır (Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği Yasası, 2003 : Madde 6).

Belediyeler Birliği'nin mali kaynaklarına bakıldığında birliğin gelirleri belediye bütçelerinden aktarılan transferlerden oluşmaktadır. Birlik, belediyelerin ihtiyaçlarını gidermek için kullandığı makina ve malzemelerin giderlerini karşılamak adına belediyeleri kredilendirmektedir. Hizmetlerin yürütülmesinde kullanılan makinalar ve malzemeler için belediyeler krediye bağlanmakta makina ve malzemelerin bedeli belediyelere gönderilen devlet yardımlarından karşılanmaktadır. Ayrıca birlik, gayrimenkul ipoteği karşılığında borçlanma yolu ile de mali kaynak yaratabilmektedir. Ancak birliğin ipotek gösterebileceği bir gayrimenkulü bulunmamaktadır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012:17).

Belediyeler Danışma Kurulu ise, KKTC Belediyeler Yasası'nı etkili bir şekilde uygulayabilmek ve KKTC'de belediye hizmetlerinin gelişmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Bu kurul, İçişleri Bakanı'nın başkanlığında yılda en az bir kez toplanmaktadır. Danışma Kurulu'nun üyeleri, Belediyeler Birliği'nin Yönetim Kurulu üyeleri arasından ve İçişleri Bakanı'nın uygun gördüğü diğer bakanlık temsilcilerinden meydana gelmektedir. Danışma Kurulu'nun aldığı kararlar Bakanlar Kurulu'nun onayına gönderilmektedir (KKTC Belediyeler Yasası Madde 141, 1995: 75).

Belediye hizmetlerinin yerine getirilmesinde merkezi hükümete kaynak, bilgi ve eşgüdüm sağlamak gibi görev ve sorumluluk yüklenmiştir. Ancak merkezi idarenin bu hizmetleri ne derece yerine getirdiği hususunda denetimi tartışmalıdır. Bu bakımdan belediyelere ait kararların onaylanmasında Bakanlar Kurulu dışında, İçişleri Bakanlığı'nın belediyeler üzerinde bir yetkisi mevcut değildir (TEPAV Ve Başbakanlık, 2012: 17).

KKTC’de İçişleri Bakanlığı altında merkezi idarenin yerel yönetimlere yönelik bir örgütlenmesi olarak ayrıca İçişleri ve Yerel Yönetimler Birimi bulunmaktadır. Bu birimin, merkezi idari ve yerel yönetimler arasında iş birliği ve uyumu sağlamak, belediye meclislerinin genel kararları ile belediye bütçeleri ile ilgili konularındaki kararlarını Bakanlar Kurulu’na göndermek, belediye meclislerinin kararlarının yasalara uygunluğunu denetlemek ve gerektiğinde belediyelerin faaliyetleri ile ilgili Savcılık ve Sayıştay’da görüş istemek gibi görevleri bulunmaktadır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 17).

İçişleri ve Yerel Yönetim Birimi yukarıda sayılan görevleri yerine getirmek açısından yeterli bir örgütlenme değildir. Bu birimin teşkilat yapısı, insan kaynakları, yerel yönetim alanındaki gelişme ve yenilikleri takip edebilen ve bunlara yönelik düzenlemeler hazırlayabilen güçlü bir birim haline getirilmelidir (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 17).

Ayrıca, KKTC’de devlet örgütlenmesi altında mülki idare teşkilatı olarak kaymakamlıklar bulunmaktadır. Kaymakamlıkların belediyeler üzerinde bir vesayet yetkisi bulunmamaktadır. Belediyeler aldığı kararlarda Bakanlar Kurulu’nun denetimi altındadır. Kaymakamlıkların görevleri arasında her ne kadar belediyeler arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak gibi bir sorumluluğu bulunsa da uygulamada KKTC’de durum farklıdır. 2009 yılında ise herhangi bir belediyeye bağlı bulunmayan köylerin de belediyeye bağlanması ile kaymakamlıkların yetkilerini azaltmıştır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 17).

2.4.2.7.Belediyelerin Denetimi

KKTC’de belediyelerin denetimi dış denetim ve iç denetim olmak üzere iki başlık altında incelenirse daha net ifade edilecektir.

Dış Denetim

KKTC’de belediyelerin idari ve mali kontrolünü sağlayabilecek ayrı bir denetim organı yoktur. Mali denetim Sayıştay aracılığıyla yerine getirilmektedir. Ancak Sayıştay’ın bu konudaki yetkileri de sınırlıdır. Örneğin KKTC’de Sayıştay, belediyelerin yasaya uygun olmayan giderleri konusunda tazmin kararı alamamaktadır. Sayıştay konuyla ilgili belediyeye uyarıda bulunmakta ve soruşturma açılması için Hukuk Dairesi’ne yönlendirmektedir. Ayrıca KKTC Sayıştay Başkanlığı altında bulunan denetçi sayısı da yeterli değildir. 2010 yılı KKTC Denetim Raporu’na göre yirmi denetçi vardır. Bu durumda belediyeler üzerinde mali kontrolün etkin bir şekilde yerine getirildiğini söylemek olanaksızdır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 27).

Belediyelerin uygulamaları ve aldığı kararlar için denetçi sayısının yetmediği durumlarda başvuru üzerine Ombudsman (Kamu Denetçisi) tarafından da denetim yapılabilmektedir. 2010 yılında KKTC’de belediyelerle ilgili üç müracaat Ombudsman tarafından yerine getirilmiştir (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 27).

Diğer taraftan KKTC’de belediyeler üzerinde vesayet makamı olarak herhangi bir ibareye yer verilmese de uygulamada bu kurum Bakanlar Kurulu’dur. Örneğin, belediye gelirlerini ilgilendiren konular Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan Tüzükle düzenlenmektedir. Yine belediye bütçelerinin onaylanması, Bakanlar Kurulu’nun vesayeti altındadır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 27).

Belediyeler Yasası’nın 131. Maddesi, KKTC’de bulunan Bakanlıklara kendi görev sorumluluklarına giren konularda belediyelerin uygulamalarını denetleme ve inceleme yetkisi vermektedir (KKTC Belediye Yasası, 1995: Madde 131).

İç Denetim

KKTC’de belediye başkanına veya belediye meclisine bağlı herhangi iç denetimi sağlayacak bir kurum ya da komisyon yoktur. Belediye meclislerine aylık hesap cetvellerini ve sayman hesaplarını incelemede bulunmak ve kesin hesabı kabul etmek dışında yetkiler de verilmelidir. Belediye meclisleri kendi içinde denetimini sağlayabilen kurumlar haline getirilmelidir. Belediye meclislerinin görev ve sorumluluklarını ne derece yerine getirdiğinin yanında ayrıca meclislerin mali kaynaklarını etkin ve verimli bir şekilde kullanıp kullanmadıklarını gözetleyen bir iç denetim mekanizmasına ihtiyacı vardır. Bu denetim sisteminin etkili bir şekilde oluşturulabilmesi için gerekli finansman, araç-gereçler ve yetki sağlanmalıdır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012:28).

2.4.3.Köyler

Köyler, ekonomik faaliyetlerin tarım, hayvancılık ve ormancılık gibi birincil faaliyetlerden meydana geldiği, tamamıyla kırsal fonksiyonların gözlemlendiği en küçük yerleşim birimleridir(Atasoy, 2012: 267). Su kaynaklarının kısıtlı olması ve savunma endişesi gibi sebeplerden dolayı KKTC’de yerleşim yerleri daha toplu bir halde gerçekleşmiştir (Koday, 1995: 3).

KKTC’de köyler, 43/2009 Köy ve Mahalle İhtiyar Heyetleri Yasası ile düzenlenmektedir. 43/2009 Köy ve Mahalle İhtiyar Heyetleri Yasası’nda köy; okul, cami, mera gibi ortak kullanım alanları bulunan, toplu ya da dağınık evlerde oturan insanların tarla, bağ ve bahçeleriyle birlikte oluşturdukları en küçük yerleşim birimlerini anlatmaktadır. Köy Yükümlülükleri Yasası’na göre köy halkı muhtar ve azası olan bir köyün halkını anlatır ve muhtar ve azası olan bir mahalle halkını da içerir. KKTC Köy Yükümlülükleri Yasası’nda Köy halkı muhtar ve azası olan bir köyün halkını anlatır ve muhtar ve azası olan bir mahalle halkını da

içerir şeklinde tanımlanmıştır (KKTC Köy Yükümlülükleri Yasası, 1949).

KKTC’de, 2009 yılında Bakanlar Kurulu’nun aldığı bir kararla devlet tarafından belediyelere yapılan katkının artırılması amacıyla köylerin belediyelere bağlanmıştır. Böylece KKTC’de tüm yerleşim alanları(köyler) belediye alanı haline getirilmiştir.

2.4.3.1.Köy Yönetiminin Organları

Köy Yönetimi bir muhtar ve ihtiyar heyetinden oluşmaktadır. Muhtar, köy yönetiminin başıdır. Köy yönetiminin en üst organı ve devletin köydeki temsilcisi olan muhtar, köydeki seçmenler tarafından dört yıllığına seçilmektedir. Muhtar seçildiği köy veya mahallede huzur ve barışı sağlar. Köy Yükümlülükleri Yasası’na göre muhtarın yargısal işlemlerde köyü temsil hakkı bulunmaktadır. Bir köyün ilgili zamanındaki muhtarı, Köy Yükümlülükleri Yasası uyarınca yapılan herhangi bir sözleşmeden veya üstlenilen herhangi bir yükümlülükten doğan veya onlarla ilgili olan yargısal işlemlerde köy halkı adına dava açmaya yetkilidir veya dava edilebilmektedir (KKTC Köy Yükümlülükleri Yasası, 1949: 1).

KKTC Köy ve Mahalle İhtiyar Heyetleri Yasası’nda İhtiyar Heyeti, köy ya da mahallenin muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinden oluşan bir heyettir. Köy yönetiminin seçimleri dört yılda bir tekrarlanmaktadır. İhtiyar Heyeti’nin üye tamsayısının en az yarısından bir fazlasının boşalması durumunda boşalan üyelikler için ara seçim yapılmaktadır. Aday çıkmaması durumunda ve Seçim ve Halk Oylaması Yasası’nda ara seçim için öngörülen sürenin dolmasından sonra, Kaymakam’ın önerisi ve İlgili Bakan’ın onayı ile Muhtar veya İhtiyar Heyeti atama yoluyla da görevlendirilebilir. Atama yapılıncaya kadar İhtiyar Heyeti’nin görev alanına giren her türlü kamusal hizmet, en son görevde bulunan İhtiyar Heyeti tarafından yürütülmektedir.

43/2009 Köy ve Mahalle İhtiyar Heyetleri Yasası, köy ve mahallelerin idarelerinin düzenli olması, kütüklerin düzgün bir şekilde tutulması, muhtar ve ihtiyar heyetinin seçimlerinin, görev, yetki ve haklarının ve ilgili harç ve cezaların düzenlenmesi kurallarını korumaktadır (Köy ve Mahalle İhtiyar Heyetleri Yasası, 2009: 2).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE YÖNETİMLER ARASI İLİŞKİLER

3.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Merkezi Yönetim- Yerel Yönetim İlişkisi ile Kurumsal ve Yasal Altyapı

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin genel çerçevesini, öncelikle anayasal, yasal ve kurumsal düzenlemeler belirlemektedir. Bu çerçevenin içeriğini belirleyen temel unsurlar ise hükümet sistemi, anayasal rejim, seçim sistemi ve yerel yönetimlerle ilgili mevzuatlara bakılıp anlaşılacaktır (Parlak, 2014: 13).

Hükümet Sistemi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde var olan hükümet sistemi bir siyasi tercihin sonucudur. 1983 yılında kurulan KKTC'nin hangi hükümet sistemiyle yönetildiğine dair tartışmalar mevcuttur. TEPAV'ın hazırladığı bir raporda, KKTC'nin yarı başkanlık sistemiyle yönetildiği belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi onu güçlü bir meşruiyete sahip kılmaktadır. Cumhurbaşkanının Anayasa'dan kaynaklanan fesih yetkisi, herhangi siyasi bir sorumluluğu bulunmaması, BK' ya başkanlık yapması gibi güçlü yetkileri KKTC'nin hükümet sistemini yarı başkanlık rejimine doğru yaklaştırmaktadır (Ustabulut, 2020: 47). Aynı zamanda KKTC'de cumhurbaşkanının halkın lideri konumunda olması ve Kıbrıs uyuşmazlığına dair görüşmeler yapması

gibi Anayasa'dan kaynaklanmayan yetkileri de vardır. (Ustabulut, 2020: 66).

Anayasal Rejim

15 Kasım 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilmiş, 1975 Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi, 70 üyeden oluşan bir Kurucu Meclis oluşturmuştur. Bir başkan ve on dört üyeden oluşan bir Anayasa Komisyonunun hazırladığı anayasa taslağı halkoyuna sunulmuş ve % 70 “Evet” oyuyla kabul edilip, 7 Mayıs 1985’ te KKTC Anayasası yürürlüğe girmiştir (Necatigil, 1988 : 2-3). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'nin demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan laik bir cumhuriyet olduğu KKTC Anayasası'nın ilk maddesinde belirtilmiştir (KKTC Anayasa, 2013: Madde 1).

Genel itibariyle tekrar değinilecek olursa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti, cumhuriyet rejimiyle yönetilmekte olup, devletin cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçimlerle belirlenmekte, cumhurbaşkanı devletin başkanı, başbakan ise hükümetin başını temsil etmektedir. Yürütme yetkisi beş yılda bir doğrudan halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı ile Bakanlar Kurulu'na aittir. Bakanlar Kurulu, Başbakan ile en çok on bakandan meydana gelir. Bakanlar, meclisin içerisinde ya da dışından atanabilmektedir. KKTC'nin yasama erkini ise elli kişiden oluşan ve beş yılda bir yapılan seçimlerle iş başına gelen Cumhuriyet Meclisi tarafından yerine getirilmektedir (Dulkadiroğlu ve Albayrak, 2017: 197).

Seçim Sistemi

KKTC'de siyasal sistemi etkileyen diğer bir durum da ülkenin seçim sistemidir. KKTC'deki seçim sistemini belirleyen esas düzenleme, 3 Mart 1976 tarihinde KTFD döneminde kabul edilen 5/1976 sayılı Seçim ve Halkoylaması Yasası'dır. KKTC'de bulunan milletvekillerinin

seçilmesinde her ilçe bir seçim bölgesi olarak belirlenmiştir. Her bir ilçenin çıkaracağı milletvekili sayısının tespitinde ise, Seçim ve Halkoylaması Yasasına göre, ilçe nüfusunun, ülke nüfus sayısının Cumhuriyet Meclisi'ni oluşturacak milletvekili sayısına bölünmesiyle ortaya çıkan rakamın da bölünmesiyle elde edilmektedir. Bunun uygulamadaki ifadesi, bir milletvekilinin çok az sayıda seçmenin oyuyla belirlenmesidir. Bu seçim sistemi, KKTC'de bulunan bölgelerin sınırlarında "Bölgecilik" olarak ifade edilen bir sorunu ortaya çıkarmıştır (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 23)

Yerel Yönetimlere Ait Yasalar

1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulmasıyla anayasanın sağladığı bazı yasal dayanaklar ile yönetim yapısı değişmiştir. 1976 tarihinde ilk kez yerel seçimler yapılmış, halkın özgür iradesinin seçimi karar organlarına yansımış ve atama sistemi son bulmuştur (Güryay ve Şafaklı, 2004: 51).

1980 tarihinde ise 15/1980 sayılı Belediyeler Yasası çıkartılmıştır. Belediyeler Yasası'nın 159.Maddesine dayanarak KKTC 'de bulunan yirmi sekiz belediyenin, 1983 yılında bir araya gelerek Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği'ni kurduğundan bahsedilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Belediyeler Birliği'nin kurulması belediyelerin kurumsallaşması ve güçlenmesi açısından önemli bir ilerleme olmuştur (Güryay ve Şafaklı, 2004: 52).

KKTC'de yerel yönetimleri ilgilendiren 4 önemli yasa bulunmaktadır. Bu yasalar; 1995 tarihli Belediyeler Yasası, 1989 tarihli İmar Yasası, Fasıllar ve Binalar Düzenleme Yasası ve 2007 tarihli Belediye Personel Yasası'dır.

KKTC Belediyeler Yasası, belediyelerin görev, yetki ve sorumluluklarını, belediye teşkilat yapısını ve belediye gelirlerini detaylı bir biçimde düzenlemiştir. KKTC İmar Yasası'nda, imar planlamalarının ve gelişmelerinin şartları ile hangi makamın denetiminde

yapılacağı düzenlenmiştir. İçişleri Bakanlığı'na bağlı Şehir Planlama Dairesi, kalkınma planına uygun olarak ülkesel fizik planı yapmakla yükümlüdür (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 6).

Fasıl 96 Yollar ve Binalar Düzenleme Yasasına göre Şehir Planlama Dairesinden onay alındıktan sonra belediyeden inşaat ruhsat izni alınmalıdır. Yine bu yasaya göre belediye sınırları içinde yol yapılması veya binaların inşa edilmesi belediyenin onayına tabiidir (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 7).

KKTC Belediye Personel Yasası ile belediyelerin teşkilat yapısı, kadrolar ve bu kadrolara atanacak personelde aranacak nitelikler, sınav ve atama usulü ile personelin hak ve sorumlulukları düzenlenmiştir (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 7). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, başlangıçta merkezi yönetimin taşradaki otoritesini artırmak amaçlı kurulan yerel yönetim birimleri zaman içerisinde halkın ortak yerel gereksinimlerinin karşılanması düşüncesi ile daha demokratik bir görünüm sunduğu varsayımı mevcuttur. Merkezi yönetimin üst düzeydeki yetkilileri tarafından görülen hizmetler daha sonraları yerel düzeydeki yöneticilere devredilmiştir (Güryay ve Şafaklı, 2004: 48).

Merkezi yönetimler yerel birimlerin üstünde düzenleyici ve denetleyici karar alma yetkisini elinde bulundurmaktadır. Merkezi idare ve yerel birimler arasındaki ilişkileri belirleyen en önemli faktör ihtiyaca yönelik hizmetin kim tarafından yerine getirileceğidir. Merkezi yönetimlere görev açısından bakıldığında eğitim, ulusal güvenlik, dış ticaret ve adalet gibi alanlarda kapsamlı politikalar oluşturmaya çalışarak düzenleyici işlemler yapmaktadır. Bu gibi konularda merkezi yönetim yetki ve haklarının direkt olarak transferine ve kullanımına müsaade etmez. Bu gibi genel politikaların dışında bırakılan tüm düzenleme ve hizmetler yerel yönetimlere bırakılmıştır. (Usta ve Bilgiç, 2017: 132).

Merkezi idare ile yerel yönetim birimleri arasında mali, idari ve siyasi olmak üzere üç çeşit ilişkisi bulunduğu ve yine merkez-yerel ilişkilerinden kaynaklı modeller olduğu birinci bölümde kavramsal olarak ele alınmıştı. Bu modeller tekrar hatırlatılacak olunursa; Temsilcilik

modelinde, merkezin aldığı politika ve kararlara yerel yönetimlerin uyması beklenmektedir. Bu modelde merkezi yönetim, yerel birimlerin hiyerarşik üstüdür. Ortaklık modelinde merkezi yönetimin rolü yine yerel yönetimlerden güçlü olsa da bu model, kamu hizmetlerinin ihtiyaçlar doğrultusunda halka sunulmasında yerel yönetim birimlerini merkezi yönetimin bir ortağı olarak görmektedir. Son olarak tam özerklik modelinde yerel yönetimlerin idari ve mali açılardan güçlü yetkilerle donatılmasını esas almaktadır (Akarçayır ve Ak , 2018 : 13).

Temsilcilik Teorisi'nde yerel yönetimler merkezi yönetimin bir vekili olarak görülürken, Ortaklık Teorisi'nde yerel yönetimler merkezi yönetim ile denk ve aynı konumda görülür. Türkiye ve KKTC temsilcilik ve ortaklık modeli arasında bir konumda bulunmaktadır (Akarçayır ve Ak , 2018 : 13). KKTC'de kamusal hizmetler yerine getirilirken oluşan süreçte bütün hâkimiyet merkezi yönetimin elinde değildir. Bu süreçte yerel yönetimlerinde kendilerine ait görev, sorumluluk ve bütçeleri bulunur. KKTC'de merkezi ve yerel idarenin ortaklaşa yürüttüğü görevler dışında belediyelerin tek başına yerine getirdiği işlemlerde bulunmaktadır.

KKTC'de ve diğer ülkelerde idareler arasında görev ve kaynak bölüşümünün belirlenmesinde “Genel Yetki, İzne Bağlı Yetki İlkesi ve Liste İlkesi” olmak üzere üç çeşit ilke bulunmaktadır.

Genel yetki ilkesinde kanunlar tarafından yasaklanmamış veya başka yönetim birimlerine verilmemiş tüm hizmetlerin yerel yönetimler tarafından sürdürülmesi esastır. Almanya ve Hollanda gibi ülkeler yetki ülkesini savunmaktadır. İkinci ilke olan ve İngiltere 'de uygulama alanı bulan İzne Bağlı Yetki İlkesi; yerel yönetimlerin sadece yasama organı tarafından görevlendirdiği konularda yerel kamu hizmetlerini yürütmesini savunmaktadır. Yani yerel yönetimlerin vesayet makamından izin almaları gerekmektedir. Bu ilkede yerel yönetimlerin talep edilen hizmeti yerine getirip getiremeyeceği merkezden alacağı yetkiye bağlıdır. Son olarak Liste İlkesi; yerel yönetimlerin görev ve yetkilerini kanunlar çerçevesinde ayrı ayrı belirler. Bu ilke hizmetlerin

sunulmasında yasada belirlenmiş görev ve sorumlulukların dışına çıkmaz (Uysal ve Atmaca, 2018: 415). KKTC’de de yerel birimler tarafından kamu hizmetlerinin yerine getirilip getirilemeyeceği konusunda yetki ve liste ilkelerine göre hareket etmektedir.

Liste yöntemi genellikle yönetimler arasındaki görev paylaşımında kullanılmaktadır. Bu görevler yerel yönetimler tarafından zorunlu ve isteğe bağlı bulunan görevler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Hizmetlerin halka en yakın kurumlarca hızlı ve etkili bir şekilde götürülmesi görev paylaşımının temel hedefidir. Bu paylaşım yapılırken belirlenen temel ölçüt ise kamusal hizmetlerin sunulmasında en etkili ve en verimli yolun sağlanmasıdır (Parlak , 2014 : 25).

3.2. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Arasında Görev Paylaşımı

KKTC’de merkezi yönetim ve yerel arasındaki görev bölüşümü üç başlık altında incelenecektir.

Görev Paylaşımının Tarihsel Süreci

Kıbrıs’ da egemenliğini 1571-1878 yılları arasında sürdüren Osmanlı Devleti’nin yerel hizmetleri kadıların yetki ve denetimi altında devam etmiştir. Kadının Muhtesip ve İhtisap Ağaları olmak üzere yardımcıları bulunurdu. Vakıflar, loncalar ve mahalleler dönemin temel yerel hizmet kuruluşlarıdır. Eğitim, sağlık gibi hizmetleri vakıflar yönetirken, esnaf örgütü olan loncalarda yerel hizmetlerin yürütülmesini sağlardı. Belediyelerin sunduğu hizmetler zamanla nüfusa göre 4 Türk 2 Rum üyeden oluşan belediye meclisince yürütülürdü. 1878 yılında Osmanlı Kıbrıs Adası’nı İngilizler’e kiralamak zorunda kalmışlardır. İngilizler, geniş yetki ve güce sahip “Yüksek Komiser” adı verilen kişiler tarafından Kıbrıs ‘ı yönetmişlerdir. Halkın talebi doğrultusunda herhangi bir yerleşim bölgesinde Yüksek Komiser belediye kurma ya da kaldırma yetkisine sahiptir. Belediye meclislerinin en az 8 en çok 12 üye

sayısından oluştuğu o dönemde üye sayıları Yüksek Komiser tarafından belirlenirdi.

Kıbrıs'ta ilk Belediyeler Yasasının çıkarıldığı 1880 yılından 1958 yılına kadar birleşik belediye sistemi uygulanmıştır. 1958 yılında Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol ve Baf'da ayrı belediyeler kurulmuştur. Bu amaçla 1958 tarihinde Lefkoşa'da ilk Türk Belediye Komitesi kurulmuştur. Komitenin kurulmasıyla adanın ayrı yerlerinde belediye kurma hakkı yasal olarak tanınmıştır.

Zürih ve Londra Antlaşmalarının ardından Garanti ve İttifak Antlaşmaları ile 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu yıllarda Anayasa, ayrı belediye kurma hakkı tanınmış olsa da dönemin cumhurbaşkanı birleşik belediye sisteminin devam etmesi gerektiğini savunmuştur. 1962 yılında Türk Cemaat Meclisi, ayrı belediyelerin kurulmasını öngören ilk Türk Belediye Kanunu oluşturmuştur.

1967 yılında kurulan Kıbrıs Türk Geçici Yönetimi ile de Türk bölgelerine bazı malların giriş çıkışının sağlanması ve bu mallardan alınacak olan vergiler belediyecilik sisteminin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulmasıyla 1976 yılında ilk kez yerel seçim yapılmıştır.⁴ Haziran 1980 tarihinde ise bugünkü Belediye Yasası'nın temeli olan 15/1980 sayılı Belediyeler Yasası çıkartılmıştır. KKTC'de 1986 yılından beri 28 belediye bulunmaktadır.

Görev Paylaşımının Esasları

Kamusal ve yarı kamusal nitelikteki hizmetlerin merkez ya da yerel kuruluşlardan hangisi tarafından yerine getirileceğinin belirlenmesi görev paylaşımının esasını oluşturmaktadır. Yerel yönetim birimleri yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde merkezi yönetimde ulusal çaptaki hizmetlerin yerine getirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında böyle bir görev paylaşımına

gidilmesinde ki temel hedef kamusal hizmetlerin etkin bir biçimde görülmesini sağlamaktır (Erkan, 2014: 15).

KKTC Anayasası Madde 113’de, devlet yönetiminin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğunu ve yasa ile düzenlendiğini açıkça vurgulamaktadır. Ayrıca devlet idaresinin merkezden ve yerinden yönetim ilkelerine bağlı kalınarak yürütüleceği de belirtilmiştir (KKTC Anayasa, 2013: Madde 113).

KKTC’de kamusal hizmetlerinin dağılımını daha anlaşılır kılmak için merkezi idarenin tek başına ve belediyelerle ortaklaşa yürüttüğü hizmetlere bakmak gerekir. KKTC’ de merkezi yönetim; polis, itfaiye, sivil savunma, adalet, istatistik, eğitim, şehirlerarası yollar, gaz, elektrik gibi ekonomik hizmetleri tek başına yürütmektedir. Merkezin uzantısı konumunda bulunan kaymakamlıkların depolama, otobüs izinleri, kuyu ruhsatı verilmesi, işletme izni ve nüfus kaydı gibi görevleri bulunmaktadır. Bununla birlikte zabıta, nüfus kaydı, halk sağlığı, aile içi yardım, sosyal güvenlik, konut edinme ve şehir planlaması, çevre sağlığı, sokak aydınlatması, kültür, eğlence, spor, limanlar, havalimanları, yollar, su temini, tarım, ormancılık ve bakıcılık gibi alanlarda merkezi idare ve belediyeler ortak hizmet sunmaktadır. KKTC’de belediyelerin tek başına yürüttüğü hizmetler ise su, kanalizasyon, mezarlık ve iş yeri ruhsatlandırma işlemleridir (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 19-21).

Coğrafi ve demografik açıdan küçük bir ülke olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde merkezi idare ve yerel yönetimler arasında bulunan görev dağılımı incelendiğinde, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde merkezi idarenin görev ve yetki alanı yerel yönetimlere göre daha geniştir. Kamusal hizmetlerin büyük bir kısmının yerinden yönetim ilkeleri çerçevesinde yerine getirilmesi gerektiği Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda belirtilmiştir. Eğitim, güvenlik, sağlık, itfaiye, imar planlaması ve sosyal yardımlar gibi hizmetleri sunan yerel yönetim birimlerinin görev, yetki ve kaynakları da artırılmalıdır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 19).

Yerel Yönetim Birimlerinde Görev Paylaşımı

KKTC’de belediyeler, yerel yönetimlerin en büyük aktörü konumundadır ve yerel yönetimlerin temelleri anayasaya dayanmaktadır (KKTC Anayasa, 2013: Madde 113). KKTC Anayasasının 119. maddesine göre yerel yönetimlerin; belediye veya köy gibi yerleşim birimlerinde ki yerel halkın ortak ihtiyaçlarını gidermek maksatlı kuruluş ilkeleri yasa ile belirtilen seçim sonucunda göreve gelen kimseler tarafından oluşturulan kamu tüzel kişisi oldukları daha öncede belirtilmişti (KKTC Anayasa, 2013: Madde 119).

KKTC’de Belediyeler Kanunu Madde 129 altında; merkezi yönetim ve belediyeler arasında iş birliği, eşgüdüm, kaynak ve hizmet standartları sağlamak gibi merkezi idarenin belediyeler üzerinde görev ve sorumlulukları düzenlenmiştir(Belediyeler Yasası, 1995: Madde 129). Ancak merkezi idare, yerel hizmetlerin standartlarının tespit edilmesi ve izlenmesi konusuna henüz uzaktır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 21).

KKTC Belediyeler Kanunu Madde 130 altında ise belediyelerle merkezi yönetim arasındaki ilişkiler düzenlenmiştir. Bu maddeye göre belediyeler, kendilerine ait görevlerini yerine getiremeyeceği durumlarda karşılaştığında görevleri mülki idare birimlerine ya da merkezi yönetim kuruluşlarına bırakacağını ifade etmektedir (Belediyeler Yasası, 1995: Madde 130). Yine aynı maddeye bağlı olarak belediyeler kendilerine verilen görevleri yerine getirmemeleri halinde ilgili Bakanlık tarafından uyarılmaktadır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 21).

Belediye hizmetlerinin yürütülmesinde merkezi idareye bilgi, kaynak ve eşgüdüm sağlamak gibi sorumluluklar verilmiştir. Ancak bu hizmetlerin etkin bir biçimde yerine getirilip getirilmediği konusu tartışmalıdır. Belediye meclislerinin bazı kararlarının Bakanlar Kurulu tarafından onaylanması dışında özellikle İçişleri Bakanlığı’nın

belediyeler üzerinde etkili bir yetkisi bulunmamaktadır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 19-20).

Diğer yandan belediyelere verilmiş yapılaşma ve imar gibi izinlerin Meslek Odaları ve Bakanlık tarafından da ciddi bir onaya tabii tutulması yerel yönetimlerin yetki alanını sınırlandırmaktadır. Anayasa'nın yerinden yönetim ilkesinin bir gereği olarak bu gibi yetkileri belediyeler aracılığıyla yerine getirilebilmelidir (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 19-20).

3.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkileri

Merkez ve yerel arasında bulunan ilişkiler, zaman içinde toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıların etkileşimleri sonucunda şekil almıştır. Devletlerin tarihi, toplumsal ve siyasal bünyeleri birbirinden farklı olduğundan, yönetim yapıları ve buna bağlı olarak merkezi idarenin yerel yönetimlerle ilişkileri de farklı hallerde karşımıza çıkmaktadır. Bir devletin yürütme organının spesifik özelliklerinden biri merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında bulunan ilişkileridir (Parlak, 2014: 8).

Günümüzde, hemen hemen bütün ülkelerde kamu hizmetlerinin görülmesi merkezi idare ve yerel yönetimlerin kontrolü ile sağlanmaktadır. Ülkeden ülkeye göre merkezi otorite ile yerel yönetimler arasında bulunan hizmet paylaşımı değişiklik göstermektedir. Ülkelerin bir kısmı otorite ve kaynakların merkezde toplandığı merkeziyetçi anlayışı benimserken diğer bir kısım ülke de yerel ihtiyaçların yerel yönetimler tarafından karşılanması gerektiğini savunmaktadır.

Özünde hiçbir devlet, ihtiyaç duyulan kamu hizmetlerini yerine getirirken merkezden yönetim ya da yerinden yönetim ilkelerinden tek bir tanesini kullanarak görevlerini gerçekleştirmez. Toplumdaki sosyal, ekonomik, kültürel ve tarihi birikimlerine göre ülkeler farklı uygulamalarda bulunur. Ülkeler ya merkezden yönetim ya da yerinden

yönetim düşüncesine daha fazla ağırlık vermekte ya da her iki görüş arasında bir denge noktası oluşturmaya çalışmaktadır (Eryılmaz, 1995: 52). KKTC’de de kamu hizmetleri merkezi yönetim ve yerel yönetim tarafından birlikte verilmekte, her iki yönetim birimi de çeşitli kamusal hizmetleri üstlenmektedir.

Yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında hizmetlerin kim tarafından görüleceği konusunda bir kriterin olması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin varoluş sebebi, yerel ihtiyaca yönelik hizmetlerin giderilmesidir. Genel tabiriyle merkezi yönetimin varlık sebebi ise ulusal çaptaki hizmetlerin yürütülmesidir. Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin hizmetleri beraber yürütmesi ikili bir yapı ortaya çıkarmakta, bu yapı da bir yönetim hiyerarşisi oluşturmaktadır. Bu yönetim hiyerarşisinde, kullandığı yetkiler açısından merkezi yönetim yerel yönetimlerin yukarısında yer almaktadır (Sezer ve Vural, 2010 : 208).

Modern devlet anlayışı ile birlikte bir toplumda yaşayan halkın ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik merkezden ve yerinden yönetim yönetsel sistemleri oluşturulmuştur. Toplumda sunulan hizmetlerden bazısı genel ve tüm halkı içine alırken, bazı hizmetlerde bölgesel ve yerel kapsamlıdır. Böylelikle merkezden ve yerinden yönetim kuruluşları kendi görev alanına giren hizmetlerin ve ihtiyaçların giderilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır (Çamur ve Aydın, 2009: 1181).

Bazı görev ve yetkilerin aktarılmasının gerekliliği merkezi ve yerel yönetim birimlerinin aslında iki taraflı bir etkileşim içerisinde olduğunu göstermektedir. Diğer bir söyleyişle *"merkezden yönetim ve yerinden yönetim birbirinin karşıtı olan ve birbirinin güçsüz yanlarını tamamlamaya çalışan yönetim biçimleridir. Her ikisinin de üstün yanları ve güçsüz yanları vardır. Birinin güçsüz yanları diğerinin güçlü yanlarını oluşturur."* (Keleş, 2015: 15)

Devletler, siyasal sistemleri dâhilinde yönetim sistemlerini merkezden yönetim ya da yerinden yönetim usullerinden birisine daha ağırlık vererek oluşturmuştur. Tarihsel ve coğrafi koşullar, sosyal ve

ekonomik yapı, siyasal kültür ve demokratik bilinç seviyesi gibi uzunca bir geçmişe dayanan devlet yönetimi gelenekleri ülkelerin siyasi, yönetsel, toplumsal ve ekonomik yapılarını doğrudan etkileyen faktörlerdir (Parlak, 2014: 9).

KKTC Anayasası'nda idarenin kuruluş ve görevlerinin merkezden ve yerinden yönetim ilkelerine göre yapılacağı vurgulanmıştır. Merkezi otoritenin yerine getirmesi gereken kamu hizmetleri devlet tüzel kişiliği altında gerçekleştirilmektedir. KKTC'de merkezi idare başkent ve taşra teşkilatı şeklinde örgütlenmiştir. Yerinden yönetim kuruluşlarının ise ayrı bir tüzel kişiliği bulunmaktadır. KKTC'de en önemli yerel yönetim birimleri belediyeler ve köylerdir. KKTC'de merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin kamusal hizmetleri yerine getirirken hizmetlerin kim tarafından yürütüleceği konusunun her zaman geçerli olabilecek bir ölçüde göre paylaşılması olanaklı değildir.

KKTC'de merkez ve yerel arasındaki ilişkileri anlaşılabilir kılmak adına idari ve mali paylaşımı zorunlu tutan sebeplere bakmak gerekmektedir. Bunlardan ilki KKTC'deki nüfus ve kaynakların dağılımı ile ilgilidir. Nüfusu ve ekonomik geliri az olan bölgeler, talepleri doğrultusundaki kamusal hizmetlerin yerine getirilmesinde zorluk yaşamaktadır. İkincisi, KKTC'de merkez ve yerel arasında bulunan idari ve mali bölüşümün yapılmasının en büyük sebeplerinden biri görev ve yetki karmaşasının önüne geçebilmektir. KKTC'de idari ve mali paylaşımı zorunlu kılan bir diğer nokta da kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi için kullanılan kamu kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde sunabilmektir. Dördüncüsü, KKTC'de sosyal devlet anlayışının hâkim olması sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik yeniliklerin gelişmesine neden olmuş bu durum da kamu harcamalarını artırmıştır. Beşinci olarak KKTC' de mali ve idari paylaşımında göz ardı edilmemesi gereken bir durum da merkezi idare ve yerel birimler arasında vergileme işlemini kimin yerine getireceğidir. KKTC'de vergi toplama yetkisi merkeze aittir. Merkez tarafından toplanan vergiler, yerel yönetimlere pay edilmektedir.

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında ki hizmetlerin pay edilmesi ülkelerin anayasal düzenlerine, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına göre farklı ölçütler göz önünde bulundurularak gerçekleştirilir (Sezer ve Vural, 2010: 209). Bu bakımdan aralarında idari, mali ve siyasi ilişkiler söz konusudur.

3.3.1.İdari Açıdan Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkileri

Ülkelerin siyasi, ekonomik ve kültürel birikimlerinin birbirinden farklı olmasının sonucunda merkezi yönetim ve yerinden yönetimlerin arasında bulunan idari ilişkilerinde boyutları çeşitlilik göstermektedir. Ülkelerin konvansiyonel yapısına göre hizmetlerin bir kısmı merkezi idare tarafından yerine getirilirken aynı hizmetler başka bir ülkede belediye idareleri aracılığıyla yapılabilir. Örneğin, ABD, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde emniyet hizmetleri yerel organlar tarafından yerine getirilirken Türkiye ve KKTC’ de bu hizmetler merkezi idarenin görev alanına girmektedir (Arslan, 2005: 201).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki ilişkiler, idarenin bütünlüğü ilkesine bağlı olarak sürdürülmektedir. Örgüt yapısı, fonksiyon ve yetki gibi özellikler bakımından merkezi idare yerel yönetimlerin üstünde yer almaktadır. Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde vesayet denetimi bulunmaktadır. İdari vesayet denetimi yasal kurallar çerçevesinde belirli makam ve kuruluşlarla yerine getirilmektedir (Eryılmaz, 1995: 224).

KKTC’de Bakanlar Kurulu, İçişleri Bakanı idari vesayet organları olarak düşünülebilmektedir. Ancak sayılan vesayet makamları bu yönüyle yerel yönetimlerin üstü değildir. KKTC’de merkezi idareyle yerel yönetim kuruluşları bir ast ve üst ilişkisi içerisinde değildir. Bundan dolayı vesayet makamları yerel yönetimlerin hiyerarşik bir üstü durumunda değildir. İdari vesayet sistemi merkeziyetçi devlet anlayışını benimseyen ülkelerde idarenin bütünlüğünü sağlamak açısından önem taşımaktadır (Eryılmaz, 1995: 224).

Yerel yönetimlerin organları, kararları, eylem ve işlemleri belirlenmiş yasa ve kurallara uygunluk açısından denetlenmektedir. Öte yandan idari vesayet denetimi, merkezi yönetimin yerel yönetimleri kontrolünü sağlayacak bir haktır. Bu yetkinin her zaman değil, ihtiyaç halinde kullanılması daha yararlıdır (Eryılmaz, 1995: 224).

İdari vesayet açısından KKTC'ye bakıldığı zaman Anayasa'da vesayete dair herhangi bir ibareye yer verilmemiştir. KKTC Anayasası, Madde 113'de devlet yönetiminin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim ilkelerine göre yürütüleceğine dair yer verilmektedir (KKTC Anayasa, 2013: Md 113).

KKTC' de bulunan belediyeler ve köylerin ihtiyar heyetleri buradaki yerel yönetim yapılanmasının özünü oluşturmaktadır. Her iki yapılanma biçimi de özerk niteliktedir. Belediye meclisleri bölge, kasaba ve büyük köylerde ki yerel yönetim fonksiyonlarını yerine getirirken, köy ihtiyar heyetleri geri kalmış köylerde ki yerel yönetim faaliyetlerini sürdürmektedir (Ökmen ve Elma, 2013: 184).

KKTC'de Bakanlar Kurulu'nun belediye meclislerinin bütçe ve belediye tüzüklerinin onaylanması durumlarında vesayet denetimi bulunmaktadır. Anayasaya göre belediye meclisine yerinden yönetim yetkisi tanınmıştır. Belediyelerin karar organı, doğrudan halk tarafından seçimle iş başına gelen belediye meclisleridir. Bakanlar Kurulu'nun belediye meclisleri üzerindeki vesayeti hafifletilmelidir. Belediyelerin bazı işlemlerinde tüzükle düzenleyeceği işlemlerinin azaltılması gerekmektedir. Belediye meclisleri, Bakanlar Kurulu'nun incelemesinden sonra harç oranlarının üst limitini belirleyebilmeli ayrıca ücretleri de maliyetlere göre hesaplayarak yasalar dâhilinde işlemleri gerçekleştirmelidir. Bu gibi durumların tüzüklerle belirlenmesi hizmetlerin sunulmasında gecikmelere, kaynak ve zaman israfına yol açmaktadır. Belediyeler tarafından gerçekleştirilecek hizmet ve faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine engel olmaktadır (KKTC DPÖ Verileri, 2018: 39-40).

Belediyelerin özellikle de belediye meclislerinin üzerinde bulunan geniş vesayet yetkisinin daraltılması gerektiğine dair görüş bildirilmiştir. Belediyelerin bütçelerinin Bakanlar Kurulu tarafından onaylanması gerekli bir uygulama değildir. İçişleri Bakanlığı Yerel Yönetim Birimi 'ne bu konularda gerekli donanım sağlanarak yetkilendirilebilmelidir. Kaymakamlığın görev ve fonksiyonları genişletilmelidir. Eğitim, sağlık, güvenlik ve itfaiye gibi birçok hizmet kaymakamlıkların yetki alanı dışındadır. Kaymakamlıkların İçişleri Bakanlığı'na bağlı daireler üstünde dahi hiyerarşik bir konumu bulunmamaktadır. Diğer yandan yerel nitelikteki bazı hizmetler, merkezin uzantısı olan Kaymakamlık tarafından yerine getirilmektedir. Depolama, otobüs izinleri, kuyu ruhsatı verilmesi, işletme izni gibi yerel nitelikli bu hizmetler belediyelerce yerine getirilmelidir. (KKTC DPÖ Verileri, 2018: 39-40).

Yerel yönetimlerin özerkliği ile merkezi yönetimin yerel üzerinde bulunan vesayet yetkisi beraber inceleme yapılması gereken iki konudur. Türkiye'de olduğu gibi KKTC'de de mülki idare amirleri, bakanlıkların taşraya yetki devrinde bulunmamasından, yerel yöneticiler ise merkezi idarenin vesayetinden şikâyetçi olmaktadır.

Türkiye ve KKTC gibi ülkelerde sadece idari açıdan yerinden yönetimden bahsedilebilir. Yerel mahiyetli hizmetlerin gerçekleştirilmesinde merkezi idarenin hiyerarşik yapısı dışında örgütlenen ve kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşlarca yerine getirilmesidir (Arslan, 2005: 191).

Yerel yönetim birimlerinin özerkliğini kısıtlamamak, mahalli yöneticilerin bölgeleri için yapacakları girişimciliklerine engel teşkil etmemek, yerelde kamu hizmetlerinin sunulmasında etkin ve verimli politikalar yürütmek ve yerel demokrasiyi korumak idari denetim yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlardır (Eryılmaz, 1995: 225).

Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde uygulayacağı idari vesayet, fazla ve katı bir biçimde gerçekleşirse yerel birimlerin özerkliği diye bir şey kalmaz, yerel demokrasi amacını yitirerek otoriter bir yönetim rejimi doğurabilir. İdari vesayet denetimi esnek olursa keyfi,

başıboş ve düzensiz durumlar oluşarak yönetimin bütünlüğü de bozulabilmektedir. Özerklik ile idari vesayet ters orantılıdır. Vesayet denetimi arttıkça özerklik alanı daralmakta, denetim azaldıkça özerklik alanı genişlemektedir. Yerel yönetim hükümlerinin çoğunun belirlenmesinde vesayet makamlarının onayı olmadan kararlar kesinleşemez (Eryılmaz, 1995: 225).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde kamu hizmetlerinin önemli bir kısmının merkezi otorite tarafından yerine getirilmesi yerel yönetimlere ait yetki ve sorumlulukların kısıtlanmasına sebep olmuştur. İmar planlaması, trafik, itfaiye gibi hizmetler birçok ülkede yerel yönetimlerin faaliyet alanına girmektedir. KKTC 'de ise bu durum tam tersidir (KKTC DPÖ Verileri, 2018: 21).

KKTC'de kamu hizmet ve yatırımların, merkeziyetçi bir biçimde yerine getirilmesi benimsenmiştir. Fakat sürekli değişen ve gelişmeye çalışan ülke şartlarında halkın ihtiyaçları ve talepleri, merkezi yönetim tarafından bürokratik karmaşayla çözülmesi günümüz şartlarında mümkün olmamaktadır. Merkezi bürokrasi, karar alma ve alınan kararı uygulama sürecinin çok uzun olması, sosyal ve ekonomik hayatı olumsuz anlamda etkilemektedir. Diğer yandan altı ilçeye sahip bir ülkede yirmi sekiz tane belediyenin varlığı yerelleşme açısından önem teşkil etse de alınan karar alma, kararları uygulama ve finansman gibi birçok açıdan yetersiz kalmaktadır.

3.3.2.Mali Açıdan Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkileri

Ülkelerin siyasi, ekonomik ve kültürel yapısının birbirinden farklı olması merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki mali ilişkileri de etkilemektedir. Merkezi idare ve yerel yönetim arasındaki ilişkilerin en önemli kısmını mali kaynakların paylaşılması konusu oluşturmaktadır. Merkezi yönetim, mali kaynakları elinde bulundurmakta ve yerel yönetimleri etkilemek için bunlardan bir vasıta olarak yararlanmaktadır (Eryılmaz, 1995: 226).

KKTC’de bulunan yönetim birimleri arasında bulunan sorumluluğun ve mali kaynağın bölüştürülmesini içeren düzenlemeler; Anayasa’da belirtilen ilgili maddeler, yerel organların kendilerine ait yasaları, Bakanlar Kurulu’nun uygulamaları, bütçeye ilişkin yasaların merkeze sağladığı harcama yetkisi ve vergi gelirlerinden ayrılacak paylara dair özel yasalardan oluşmaktadır.

Devlet ile yerel yönetimler arasından bulunan iletişimin iyileştirilmesinde “merkezi idare hizmet ve gelirleri” ile “yerel yönetim hizmet ve gelirleri” biçiminde kamu hizmetleri ve kamu gelirlerinin ikiye ayrılması etkindir. Merkezi idare ile yerel yönetimler arasında ilk önce hizmet paylaşılmasına gidilmiş daha sonra ise hizmetlerin paylaşımına uygun olarak mali kaynakların paylaşılması söz konusu edilmiştir (Sezer ve Vural, 2010: 207).

Merkezi yönetim, yerel yönetimlere görevleri ile orantılı gelir kaynağı sağlamaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde en önemli yerel yönetim birimi belediyelerdir. Ülkelerde var olan bütün belediyelerin toplum yapılarına ve gelişmişlik seviyelerine bakılmaksızın üç çeşit mali kaynak bulundurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Birincisi, yerel kaynaklar aracılığıyla oluşturulan öz gelirlerden oluşmaktadır. Bunlar belediye yönetimlerince toplanacak vergiler, harçlar, ücretler, katılım payları ve belediyelere ait taşınmazların satılması ve kiralanması yoluyla elden çıkararak sağladığı gelirler ile işletmelerle kazandığı kâr oranlarından oluşmaktadır (Erengin, 2018 : 1015). KKTC’de bulunan belediyelerin gayrimenkullerden tahsil ettiği gelirler, çeşitli vergi, resim ve harçlardan oluşan miktarlar, su ihtiyacı ve trafik para cezaları gibi işletmelerden doğan gelirler, inşaat izinlerinin verilmesi ve denetlenmesi gibi yollarla elde ettiği kazançları öz gelirleridir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 25-28).

İkincisi transfer ve aktarma niteliği taşıyan gelir kaynaklarıdır. Merkezi idarenin gelirlerinden elde ettiği katkı payı, yardım ve borçlanmalardan meydana gelmektedir. Son gelir kaynağı, belediyelerin bankacılık sektörü ile mali piyasalardan edindiği kredilerinden

oluşmaktadır. KKTC’ de bulunan belediyelerin gelir kaynakları da benzer biçimde oluşmaktadır. (Erengin, 2018 : 1015).

Son yıllarda bu kaynaklara ilave olarak belediyeler, Avrupa Birliğinden (AB) ve TC Lefkoşa Büyükelçiliği Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Ofisi’nden proje bazlı mali destek ve yardım almaktadırlar (İşçioğlu ve İşçioğlu, 2018: 160).

KKTC’de yerel yönetimlerin finansmanının büyük kısmı devlet tarafından oluşturulan katkılarla sağlanmaktadır. Bununla birlikte yukarıda sayılan belediyelerin gelir kaynakları arasında dengesizlikler mevcuttur. Belediyelerin nüfus ve bütçe büyüklüklerine göre kurumsallığın ve belediyeler içindeki profesyonelliğin gelişeceği beklenmektedir (Şafaklı, 2019: 172). Belediyeler arasındaki öz gelir dengesini sağlamak için devlet tarafından belediyelere dağıtılan bütçe payının nüfus, coğrafi büyüklük, gelişmişlik endeksi gibi mali denkleştirme araçlarını kullanmalıdır (KKTC DPÖ Verileri, 2018: 38).

KKTC’de bulunan belediye gelirlerinin ortalama %43’ünü, 2009 yılındaki verilere göre devlet yardımları meydana getirmektedir. Bu yüzdeler oranı küçük belediyelerde daha da yükselmektedir. Genelde belediyelerin öz gelir oluşturma potansiyeli az olmakla beraber, nüfusu düşük ve havaalanı, liman, dolum tesisi gibi özel gelir kaynağına sahip olmayan belediyelerin öz gelirleri yok denecek kadar azdır. Ancak öz gelirlerin yükseltilebilmesi ve belediyelere ait harç ve ücret tarife oranlarının yenilenmesi için güncel düzenlemeler gereklidir. Ancak bu gelirlerin tüzüklerle belirlenmesi yapılacak güncellemeleri olumsuz etkilemektedir. Belediye meclislerine bu yetkilerin aktarılması belediyenin gelirlerini çoğaltacaktır (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 25-28).

Türkiye’de bulunan İller Bankası gibi finansman sağlayacak bir oluşum KKTC ‘de söz konusu olmadığı için, KKTC’de belediyeler yerel bankalardan borçlanma yolu ile de kaynak yaratabilmektedir. Belediyeler yerel gelirlerinin yarısı kadarını bankadan borç alabilmektedir (Güray ve Şafaklı, 2004: 55).

KKTC’de Sayıştay Başkanlığı’nın kesin hesaplar üzerinde uygunluk bildirisi vermesi etkili bir dış denetim uygulaması değildir. Dış denetimin güçlendirilmesi, Sayıştay’a tazmin hükmü yetkisi verme ve yerel yönetimlerin gelir ve giderleri için mali denetimin güçlendirilmesine bağlıdır.(KKTC DPÖ Verileri, 2018: 37).

KKTC’de belediyelerin mali yönetimi ve kontrolü yetersizdir. Bu haliyle belediyeler, mali kaynaklar açısından diğer belediyelerle performans karşılaştırılması yapmaya, fikir ve politika üretmeye uygun değildir(KKTC DPÖ Verileri, 2018: 37). Uluslararası bütçe ve muhasebe sistemlerinin ve hesap verebilirlik ilkelerinin KKTC’de de işlerlik kazanması açısından çalışmalara gerek duyulmaktadır. Sayıştay ve İçişleri Bakanlığı’nın zamanında gerekli bilgi ve belgelere ulaşmasında zorluk yaşanmaktadır(KKTC DPÖ Verileri, 2018: 37).

KKTC’de belediyelerin mali özerkliğe sahip olmamaları da faaliyetlerini yürütme açısından sorunlar teşkil etmektedir. Belediyeler tarafından belirlenen su tarifelerinin politik mülahazalarla Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmaması bu duruma bir örnektir. Ayrıca merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin başında bulunan üst düzey yetkililerin görüşleri farklı siyasi partilere ait ise belediyelerin Maliye Bakanlığı’na yaptığı mali yardım başvuruları olumlu sonuçlanmamaktadır (Güryay ve Şafaklı, 2004: 59).

KKTC’de merkezi idare ve yerel yönetimlerin harcamalarına değerlendiren 2009 yılında yapılan bir çalışmaya göre belediyelerin yapmış olduğu harcamaların merkezi idarenin harcamalarına oranı yüzde 9,4 olarak tespit edilmiştir. KKTC’nin küçük bir ada ülkesi olduğu göz önünde bulundurulursa bu oran yerellik göstergesi açısından yüksek bulunmuştur. Güney Kıbrıs Rum kesiminde bu oran yüzde 3,8’dir. Türkiye’de ise bu oran yüzde 9,8 olarak belirlenmiştir. KKTC Anayasası’ndaki yerel yönetim ilkesinin bir gereği olarak yerel nitelikteki hizmetlerinin örneğin kaymakamlıklar tarafından yerine getirilen ruhsatlandırma gibi işlemlerin belediyelere devredilmesi gerekmektedir. (TEPAV ve Başbakanlık, 2012: 19-20).

3.3.3. Siyasi Açıdan Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İlişkileri

Yerel yönetimler belirlenmiş bir bölge ya da coğrafi alanda ki ortaklaşa yerel kamu hizmetlerini yerine getirirken, hükümetler tüm ülkeyi kapsayacak şekilde kamu faaliyet ve hizmetlerinin sürdürülmesinden sorumludur. Yerel birimlerin faaliyetleri, toplumda yaşayan halkın günlük gereksinimlerini gidermeye yönelik olduğundan kamu politikalarının şiddetli münakaşa ortamlarına maruz bırakılmaktadır. Kendi karar organına sahip olan yerel yönetimler, hükümetten farklı bir siyasi politika geliştirebilirler. Bu farklılık ülkede siyasi çoğulculuğun da oluşmasını önemli ölçüde etkiler. Çoğunlukla hükümetler kamu hizmetlerini ve bu hizmetlerin sunulması için oluşturulan politikalar açısından yerel yönetimleri kendilerine rakip siyasi birimler olarak nitelendirmekte, bu anlamda farklı siyasi partilere ilişkin belediyeleri desteklemekte ve hizmetlerin finansmanı için gerekli kaynağın kullanımında bu inisiyatifi ellerinde bulundurmaktadır. Yeterince gelir kaynağı olmayan belediyeler, hükümetten mali desteğini edinebilmek maksadıyla bunu istemese de farklı politik arayışlara girdiğinde belediye başkanlarının nakil edilmesi sıkça yaşanan siyasi bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle merkezi yönetimin yerel yönetimler üstündeki idari vesayet kontrolü uygulamada, belirli zamanlarda bir tür siyasi vesayete dönüşebilmektedir (Eryılmaz, 1995: 226).

Kamusal alanlarda ortak hizmet sunan merkezi idare ile yerel yönetimler arasında maddi ve haksız rekabet oluşabilmektedir. Hükümeti oluşturan siyasi parti ve yerel yönetimlerin hizmetleri sunmasında sorumluluk alan siyasi parti farklı olduğu zaman bu rekabet daha da belirginleşmektedir. Aynı partide bulunan siyasetçilerin, merkezde veya yerelde ki konumlarına göre, seçim süreçlerinden kaynaklı etkenlerden dolayı, aralarında bir rekabet oluşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında

politik rekabetin yararlı yönleri kadar olumsuzlukları da düşünölmelidir (Eryılmaz, 1995: 226).

KKTC'nin kamu yönetimi örgütlenmesi merkezinde politikalar geliştirecek, hizmetlerin sunulmasında öncelikleri belirleyecek ve oluşturulan politikaların koordinasyon ve kontrolünü sağlayacak bir kapasiteden uzaktır (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 14). KKTC'de orta ve uzun vadeli politika önceliğinin belirlenmesi konusunda devleti yönlendirici herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Yürütmenin karar alma organı olan Bakanlar Kurulu'nun aldığı kararlar standartlaşmış, bir rutine dönüşmüştür. Bakanlar Kurulu'na müşavirlik yapacak, gündemdeki konular içinde çözümler üretecek, ilgili kamu kurumları arasında koordinasyonu sağlayacak, etkili bir yapı söz konusu değildir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 14).

Bakanlıklar için de bu durum geçerlidir. Bakanlıklar içinde Bakan'a siyasi danışmanlık yapabilen, daireler ve bakanlıklar arasındaki iş birliği ve koordinasyonu gerçekleştiren ve etkin bir şekilde iç denetimi sağlayabilecek bir oluşumdan yoksundur. Bundan dolayı KKTC'de en fazla daire seviyesinde kurumsal bir yapılaşmaya gidilmiştir. Ayrıca kanun oluşturma süreci yavaştır ve etkili sayılmamaktadır (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 14).

KKTC'de vatandaşları ilgilendiren kamu meselelerinde hizmetlerin kapsamı dar, erişimi kısıtlı ve kalitesi yüksek değildir. Belediyelerde ciddi bir şekilde idari ve teknik yönlerden kapasite problemi oluşmakta, bu da kaynakların verimli ve etkin bir şekilde kullanılmasının önüne geçmektedir. Tüm bunların sonucunda da halkın kamu yönetimi ve siyasi kadrolara olan bakış açısı negatif bir anlam kazanmaktadır. KKTC'deki kamu yönetiminde giderek liyakat sisteminden uzaklaşan, torpil ve kayırmacılığın hakim olduğu inancı yerleşmiştir. KKTC halkı, ülke geleceğine dair olumlu bir düşünce benimsememiştir. Geniş ve kapsamlı bir reform yapılarak oluşan olumsuz düşünceler kırılabilir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 14).

KKTC’de merkezi yönetimin avantajlı konumu başkentte bulunan politikacılar ve merkezi bürokrasi açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte merkezi yönetimin avantajlı konumu, seçilmiş yerel siyasetçiler ile atanmış mülki idare amirleri yani kaymakamlar ve diğer taşradaki üst yöneticiler arasında güç mücadelesine dönüşebilir. Bu mücadeleler bölgesel kuruluşlar, yerel yönetim ve mülki idare içinde olabileceği gibi bu gruptakiler ile merkezi idare ve politikacılar arasında da gözlemlenebilir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 14). Bölgesel kuruluşlardaki yöneticilerin gerek merkezde gerekse yerelde bulunan siyasetçilerle işbirliği ve dayanışma içerisine girmeleri daha sıklıkla karşılaşılan bir durumdur (Mahmutoğlu, 2011: 156-157).

Siyasal sistem ve bürokrasi işleyişleri arasında var olan ilişkiler zaman içinde, hem merkezi yönetimde hem de yerinden yönetim birimlerinde, bir otorite ve güç paylaşımı mücadelesine dönüşme eğilimi gösterdiğinde, teknolojik yenilikler ve uzmanlık bilgisinden dolayı bürokrasi içe kapanmakta, böylece siyasal sisteme olan bağımlılığın derecesi düşmekte, elinde bulunan her türlü araç ve imkanları kendi inisiyatif çerçevesinde seferber etmenin yolunu aramaktadır (Dursun, 2010: 324).

3.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Yerel Yönetim Reformu Dinamikleri

Türk kamu örgütlenmesine göre yerel yönetimlerde reform düşüncesi, merkezi yönetim ile yerel birimler arasındaki yetki, sorumluluk, kaynak paylaşımı, mali konuları, teşkilat ve personel yapısını iş bölümü ve koordinasyona dayandırarak ve idarenin bütünlüğü ilkesi temel alınarak merkeziyetçi bir oluşum kapsamında gerekli düzenlemeleri yapmaktır (Özer, 2013: 97). KKTC’de sunulan kamu hizmetlerinin kapsamı dar, kaynaklara ulaşımı sorunlu ve kalitesi düşüktür. Bütün bunların sonucu olarak vatandaşın kamu yönetimine ve siyasal oluşumlara güveni oldukça düşüktür (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 14). Yönetimin verimliliğini artırmak, reform sürecinin temel hedefidir (Özer, 2013: 101)

Reformun iç dinamiklerinin, kamu idaresinde sorunların değişimine yönelik ihtiyaçların artmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Bu dinamikler, uzun ve orta vadede ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunları ortadan kaldırma amaçlı ortaya çıkan çözümler olarak belirtilmektedir. Reform ihtiyacı, iç dinamiklerin etkisi görülmediği noktada dış dinamikler aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı denilebilir ki yerel yönetim reformunun dış dinamikleri, yerel yönetimleri dünyada yer alan gelişmeler ışığında ve küresel aktörlerin beklentilerine göre biçimlendirme arzusu ile ilişkilidir (Emini, 2009: 35-36).

KKTC'deki yönetim sisteminin, halkın kamu hizmetlerine yönelik beklentilerine cevap veremeyişi reform isteği ile ilişkilendirilmektedir. Yani, KKTC'de yapılan reform çalışmaları iç dinamiklerin sonucunda oluşmaktadır. KKTC kamu yönetiminde reform gerekçesi olarak değerlendirilebilecek beş temel sorun vardır. Bu sorunlardan ilki, devletin merkezi bakanlıklardaki politik düşünce eğilimlerine ve koordinasyon işlevine dair sorunlardır. Anayasa'nın 115. maddesinde bakanlıklara bağlı daire ve hizmet birimlerinin oluşturulacağına yer verilmiştir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 30).

Bu anayasal düzenlemenin kamuda ciddi bir katılık problemi ve idari kapasite sorununa sebep olduğu görülmektedir. Bu yapılanma modeli, daireleri temel aldığından güçlü ve etkili bir bakanlık yapısı oluşmasına imkân tanımamaktadır. Daireler siyasi dengeyi yakalamak açısından sık sık farklı bakanlıklar altında örgütlenmektedir. Bu durum, KKTC'deki bakanlıkların temel politika birimi olarak kurumsallaşmasının önüne ket vurmaktadır (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 30).

İkincisi personel yönetimine ilişkin sorunlardır. Kamudaki istihdam, hizmet ihtiyacının mecburiyetinden ziyade sosyal ve siyasi politika aracı olarak düşünülmektedir. KKTC'de sürdürülen bu yanlış politika kamu sektörünü, büyük bir kısmı hizmetin boyutuna uygun

olmayan bir personel grubunun var olduğu istihdam alanı haline getirmiştir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 31).

Üçüncüsü, kamu maliyesine ilişkin sorunlardır. Bu sorunların başında bütçenin kapsamının dar olması, bütçe sistemini oluşturan araçların yetersizliği, bütçe açıklarının sürdürülebilir olmayışı ve denetim sistemindeki dağınıklık gelmektedir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 38).

Dördüncüsü, kamu hizmetlerinde etkinlik ve verimlilik sorunlarıdır. KKTC 'deki yerel yönetimlerin istikrarlı bir denge ve kontrol mekanizmaları bulunmamaktadır. Bakanlar Kurulu ve İçişleri Bakanlığı'nın yerel idare üzerinde vesayet yetkisi hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır. Belediyelerin gelirleri, giderleri ve personelleri gibi temel verilerinin konsolide edilmesi düzenli bir şekilde yapılmamaktadır (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 40).

KKTC'de dış denetimi gerçekleştiren Sayıştay Başkanlığı'nın ise denetçi sayısının eksik olmasından dolayı etkin bir mali denetimi söz konusu değildir. Sayıştayların yapabildiği kontrol belediye kesin hesaplarının uygunluk bildirimlerini incelemekten öteye geçememektedir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 40).

Bununla birlikte devletin kamu hizmetlerini yerine getirirken kullandığı kaynaklar çıktılarına dönüşmemekte, vatandaşa istenilen hizmet sunulamamaktadır. KKTC kamu yönetimi bir bütün olarak düşünüldüğünde bu durum, hizmetlerin yerine getirilmesinde vatandaşın merkezi ve yerel idareye olan bakış açısını olumsuz yönde etkilemekte, yönetime karşı güvenini sarsmaktadır. (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 41).

Son olarak devlet kurumlarına ve siyasete ilişkin güvensizlik, KKTC'nin geleceğine dair parlak bir bakış açısı sunmamaktadır. Devletin vatandaş gereksinimlerinin farkında olması, etkin ve verimli bir şekilde bu bilgilerin işlenmesi, ülkenin geleceğine dair umut dolu bakabilmeyi de olumlu yönde etkileyecektir (TEPAV ve Başbakanlık, 2013: 50). Ayrıca, KKTC'nin kamu yönetimine ilişkin reform sorunlarına ek olarak çevre sorunlarına (düzensiz kentleşme ve altyapı)

karşı da halkın beklenti ve taleplerini karşılayacak reform çalışmalarına da ihtiyaç vardır. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulmasıyla 1974 yılında hızlı bir iç göç yaşanmış ve kentleşme hızı yükselmiştir. Kentleşme kentte yaşayan nüfusun artması demektir. Bu tarihten itibaren KKTC, enerji ve su sorunları başta olmak üzere çeşitli alt yapı problemleri ile karşı karşıya kalmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde kırsal kesimde yaşayan insanların sayısı gittikçe azalmıştır. Ayrıca 1960 yılından beridir Kıbrıs'ta yaşayan halkın konut güvensizliği sorunu devam etmektedir. Bu sorun, bugün KKTC halkının bir kısmının oturduğu evlerde Rum kesiminin hak iddia etmesine ilişkindir. Rumlar'ın bu taleplerine Avrupa ülkeleri de destek vermektedir (Mor ve Çitci, 2011: 237).

Buna göre, yerel yönetimlerin yerel halkın taleplerini karşılayabilecek yetki ve sorumlulukla donatılması gerekmektedir. Kamu politikaları oluşturulurken sürecin belirlenmesinde sadece siyasal iktidarların aktif olduğunu söylemek hükümet dışında bulunan bu organizasyonların varlığını ve etkisini yok sayarak sınırlı bir bakış açısı sunmaktadır (Yakup, Soner ve Kahraman, 2017: 23-24).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde kamu personeli boyutu ve kamu maliyetleri ülke ekonomisinde önemli bir yer kapsamaktadır. Kamu hizmetlerinin daha çok vatandaşa ulaştırılması, vatandaşın memnuniyetini sağlamak ve sürdürülebilir mali yapı oluşturmak ancak nitelikli personel istihdamı ile mümkündür. KKTC'de beklentileri giderecek bir kamu personel sistemi oluşturmak için yola çıkılan reform girişimleri başarıya ulaşamamıştır. KKTC'de toplumsal ve ekonomik beklentileri karşılamak amacıyla Kamu Görevlileri Yasası'nda kapsamlı bir değişikliği planlayan Kamu Personel Reformu çalışmaları sürdürülmektedir. Bu reform çalışması ile KKTC'nin ekonomik kalkınması, sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılması ve mali yapının disipline kavuşması hedeflenmiştir. Kamu görevlilerine ilişkin bu reform çalışması, Cumhuriyet Meclisi'ne sunulmuş ancak onayı bekletilmektedir (Dulkadiroğlu ve Albayrak, 2018: 189).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası Madde 113 Yönetmel Kurallar başlığı altında devlet idaresinin kuruluş, görev ve sorumlulukları açısından merkezden ve yerinden yönetim ilkelerine göre yürütüleceği ifade edilmiştir. KKTC’ de merkezi yönetim, merkez teşkilatı ve taşra teşkilatı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Merkez teşkilatı; Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Başbakanlık, Bakanlıklar ve Yardımcı Kuruluşlardan oluşmaktadır. Merkezi idarenin taşra teşkilatı da İlçeler (Kaymakamlıklar) ve Bucaklardan meydana gelmektedir. KKTC ‘de yerel yönetimler ise iki düzeyde kurulmuştur. Bunlar belediyeler ve köylendir. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında idari, mali ve siyasi ilişkiler bulunmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde yerel nitelikte olan hizmetlerin çoğu merkezi yönetim tarafından yerine getirilirken yerel yönetimlere bırakılmış hizmetlerin yerine getirilmesinde de onu merkezi yönetimin idari vesayeti altında bırakmıştır. Ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde gelir kaynaklarının büyük kısmı merkezi idarenin tasarrufunda bulunmaktadır. Dolayısıyla KKTC’de yönetimler arası rasyonel ve adil bir kaynak paylaşımı yapılmamıştır. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında görev ve gelir paylaşımı konusu kesin ilkelerle belirlenmediğinden kaynakların toplanması ve hizmetlerin yerine getirilmesi süreçlerinde boşluklar oluşmaktadır.

Merkezi idarenin yerel yönetimlerle ilişkilerinde, devletlerin geçmişten gelen tarihine bağlı olarak toplumsal ve siyasal yapıları farklı şekillendiğinden merkezi otorite ve yerel birimler arasında oluşan ilişkileri de farklı hallerdedir. Yönetimde merkeziyetçi yapılardan uzaklaşma eğilimi ile birlikte yerleşme çabalarının belirginleşmesi yerel yönetimlere olan ilgiyi artırmıştır. Bugün demokratik ülkelerde,

halkın kendisini yönetmesine fırsat ve imkân tanıyan yerel yönetim kuruluşları demokrasinin göz bebeği olarak değerlendirilmektedir (Genç, 2015 : 276). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yerel yönetimlerin ve demokrasinin en önemli temsilcisi olan belediyeler, halkın taleplerine hızlı cevap verme ve hizmetlerin sunulmasında etkili rol oynamaktadır. Belediyelerin niteliğini geliştirmek adına hizmetlerin sunulması ve merkez ve yerel arasında görev paylaşımı ile ilgili olarak dört öneride bulunulacaktır (TEPAV ve Başbakanlık, 2012 : 34-35):

Bu önerilerden ilki belediyelerin aldığı kararların rasyonel ve saydam olması ile ilgilidir. Belediyelerde hesap verebilirliğin gelişmesi için faaliyet raporu ve denetim komisyonu gibi uygulamaların gündeme getirilmesi ve bu konuda yasal düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir. Faaliyet raporu ve denetim komisyonu gibi düzenlemeler belediyelerin hedeflerinin belirlenmesinde ve hesap verme sorumluluğunun yerine getirilmesi açısından önemlidir.

KKTC'de bulunan yirmi sekiz belediyenin çoğu ekonomik bakımdan sıkıntı çekmektedir. Yerel yönetimlerde bütçe disiplininin oluşturulması, stratejik önceliklerine bağlı olarak kamu kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılması ve sonuçların raporlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Belediyelerin, uygar ve çağdaş gereksinimlerin yerine getirilmesi amacıyla gerekli hizmet sunumu ve mali sorunların giderilmesini sağlamak sebebiyle bir denetim mekanizması oluşturulmalıdır.

İkincisi belediye meclislerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Uygulamada belediye meclislerinin sadece belediye bütçesi ve kesin hesaba karar vermesi yeterli bir tanım değildir. Öncelikle belediye başkanının belediye meclislerine karşı sorumluluk bilinci geliştirilmelidir. Örneğin belediye başkanları yıllık faaliyet raporları oluşturup bunlar belediye meclisine sunmalıdır. Birinci öneride sunulan saydam ve rasyonel bir belediye yapısı oluşturmak için önerilen faaliyet raporları ve denetim komisyonu gibi uygulamalar belediye meclislerinin güçlendirilmesi için de gereklidir. Belediye meclisleri belediyenin sadece

karar organı değildir. Kendi iç kontrolünü de yapabilecek güçlü bir denetim mekanizması kurabilmelidir. Belediye başkanlarının ve belediyenin mali kaynaklarını ne derece etkin kullandığını görmek için güçlü bir iç denetime ihtiyaç duyulmaktadır.

Üçüncüsü kaymakamlıkların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Kaymakamlık tarafından yürütülen depolama, yapı ruhsatları, işletme izinleri gibi yerel nitelikteki hizmetlerin belediyeler tarafından yerine getirilmesi daha uygundur. Bu gibi hizmetlerin kaymakamlık tarafından yerine getirilmesi, hem merkezin kaynak ve zaman tasarrufunu hem de yerel yönetimlerdeki demokratik anlayışı zedeler.

Dördüncü öneri, belediye ölçek sorununun giderilmesidir. Belediyeler arasında kanunda kent belediyesi ve kent belediyesi olmayan belediyeler olmak üzere ikili bir ayrıma gidilmiştir. Kent belediyesi olan belediyelere trafik, imar yetkisi gibi konularda bazı yetkiler tanınmıştır. Bu durum ölçeğe göre kent belediyesi olmayan belediyelerin yerel yönetim haklarını sınırlandırmıştır. Böyle ikili bir ayırım yapmak yerine kent belediyelerine tanınan trafik, imar gibi yetkilerin merkezi idare tarafından kullanılması ölçek sorununun giderilmesine yardımcı olabilir. Ancak bu noktada, bu gibi yetkilerin merkezi idare tarafından kullanılması merkeziyetçiliği artıracak ve yerellik anlayışına ters düşecektir.

KKTC’de bulunan belediyelerin idari ve mali özerklik ile merkezi idareyle arasında eşgüdüm sorunu bulunmaktadır. Devlet yapısının merkeziyetçi olmasından dolayı yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları kısıtlı kalmaktadır. Bugün birçok ülkede özellikle AB ülkeleri başta olmak üzere merkezi idare ve yerel yönetimler arasındaki iki başlılık problemlerini engellemek ve yerel birimleri güçlendirmek adına sağlık, itfaiye, okullar gibi ortak konuların yerel yönetimlere bırakılarak “bölgesel hükümet” kavramı ön plana çıkartılmıştır. KKTC’de ise bu gibi hizmetleri yürütme görevi merkezin elindedir. KKTC’de merkez ve yerel arasında oluşan yetki karmaşası önemli ölçüde eşgüdüm sorununa yol açmıştır. Örneğin KKTC’de satılan gıda

mallarının etiketlerinin olup olmadığı ve son kullanım tarihleri denetleme yetkisi belediyelere tanınmıştır. Ancak uygulamada bu malların satılmasının uygun olup olmadığını belirlemek merkezin yetkisi altındadır. Merkezi hükümet ve yerel yönetimler temelde tüketicinin korunmasını amaç edinse de bu durum ikisi arasında eşgüdüm sorununa yol açmaktadır (Güryay ve Şafaklı, 2004 : 59).

Son olarak, KKTC’de yerel niteliğe sahip hizmetlerin çoğu merkezi yönetim tarafından yerine getirilmektedir. Yerel yönetimlere bırakılan görevlerin çoğunda da vesayet denetimi uygulanmaktadır. KKTC’de ülkenin gelir kaynakları merkezi yönetimin tasarrufu altında bulunmaktadır. Merkezi idarenin yerel birimlere sağladığı gelir kaynakları da kendi öz gelirleri de yine merkez tarafından belirlenmektedir. KKTC’de adil ve düzenli bir biçimde gelir ve kaynak paylaşımına gidilmemiştir. KKTC’de merkezi idare vergileri arttırsa, halkın göstereceği reaksiyondan çekinmekle birlikte ülke gelirlerinden de yerel yönetimlere pay vererek giderlerini de artırmak istememektedir. Ne yazık ki KKTC’de gelir kaynaklarına pay verilirse mali gücü artacak olan yerel yönetimler ve onun üzerinde bulunan merkezi yönetim, otoritesinin zayıflamasından şüphe duyduğu için yerel yönetimlerin mali özerkliğini kısıtlamaktan vazgeçmemektedir.

Önerilere ek olarak, 1974’den bu yana K.K.T.C alt yapı sorunlarıyla iç içe yaşamak zorunda kalmıştır. Bu sorunların başında enerji ve su kaynaklarında yaşanan altyapı yetersizlikleri gelmektedir. Bu yüzden yerel yönetimlerin mali bütçe sisteminde yenilik ve reform sürecine gidilmesi ve Çok Yıllı Bütçe Sistemi gibi çalışmaların yapılması gerekmektedir. Yine verilen önerilere ek olarak, gelişen ve değişen dünya da teknolojiye uygun e-belediyecilik gibi yatırımlara ihtiyaç vardır. Vatandaşa doğrudan hizmet kolaylıkları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Ak, A. (2015), Yetki Genişliği Prensibinin Mer'î Hukukla Mukayeseli Olarak İslam İdare Hukuku Ekseninde Analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (39), 147–180.

Akarçay, P. ve Ak, G. (2018). Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkisine Karşılaştırmalı Bir Bakış: Türkiye-İsveç Örnekler. *Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi Bildiriler Kitabı*, 9-11 Nisan, 12–20.

Altın, A. (2013). Kamu Hizmeti Anlayışında Değişim (Change The Concept Of Public Service). *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 101–118.

Angın, C. (2016). Anayasa Mahkemesi ve Danıştay Kararlarında Yerel Yönetimler ve Yerel Özerklik. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 643–656.

Arslan, N. T. (2005). İdari ve Mali Paylaşım Açısından Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri. *I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (33), 189–208.

Atasoy, A. (2012). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Köy Yerleşmelerine

Coğrafi Bir Bakış. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 9(Sayı:20), s. 265-284. Tarihinde adresinden erişildi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/183085>

Ay H. ve Uçar Ö. (2015). Devletin Gelişim Süreci. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 16(2), 195–206.

Ayberk, İ. ve Akşit, S. ve Dayıoğlu, A. (2019). Bir De Facto

Devlet Olarak Kuzey Kıbrıs'ta Sivil Toplum: Toplumsal Tepki, Kıbrıs Türk Sendikaları ve Türkiye'yle İlişkiler. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 16(64), 127–144.

Ayranğöl, Z. ve Tekdere, M. (2016). Yerelleşme Teorisinin Analizi Ve Ekonomik Parametreler Üzerindeki Rasyonalitesi. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 55–83.

Berkün, S. (2017). Kamu Açısından Yönetim. *Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 6(Sayı:16), 638–663. Tarihinde adresinden erişildi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/390927>

Bozatay Anbarlı ,Ş. ve Kızılkaya, K. (2016). Merkezden Yönetim-Yerinden Yönetim Tartışmalarının Odağında Bir Düzenleme: 6360 Sayılı Yasa Hakkındaki Değerlendirmeler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), ss.609-637.

Bulut, Y. ve Akın, S. ve Kahraman, Ö. F. (2017). Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi. *Strategic Public Management Journal*, 3(6), 23–38.

Çağdaş, T. (2019). Federal ve Üniter Devletlerin Yerinden Yönetim Birimlerinin Benzerlik ve Farklılıkları Açısından İncelenmesi. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 161–179.

Çamur, Ö. ve Aydın, A.H. (2009). Türkiye'de Merkezileşme Ve Yerelleşme Sorununun Giderilmesinde Adaletin Rolü. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 1177–1199.

Çetin, B. (2018). Türk Hukuk Düzeninde Yetki Genişliği İlkesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(2), 94–112.

Çiçek, Y. (y.y.). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 53–64.

Dağ, M. ve Kılınç, F. (2017). 6360 Sayılı Kanun Sonrası Büyükşehir Belediyeleri Açısından Mali Özerkliğin Değerlendirilmesi.

Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(Aralık), 426–443.

Daoudov, M. (2020). *Desantralizasyon Kavramı ve Türevlerinin Kavramsal, Yapısal ve Kökenbilimsel Tahlili*.

Demir, Hakan ve Karakütük, M. (2003). Yerel Yönetimler ve Hizmette Yerellik: Subsidiarite İlkesi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 65–77.

Demir, K. A. (2014a). Klasik Kamu Yönetimi Yapısından Yerelleşmeye Geçiş: Yönetişim Kapsamında Bir Değerlendirme. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 151–171.

Demir, K. A. (2014b). Özerk Yerel Yönetim Yapısından Federalizme Geçiş. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Çankırı Karatekin University İktisadi ve İdari Bilimler Journal of The Faculty of Economics Fakültesi Dergisi*, 4(2), 35–60.

Dulkadiroğlu, H. ve Albayrak, S. O. (2018). Bitmeyen Senfoni: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kamu Personel Rejiminde Reform Arayışları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(1), 189–221.

Durdu, Z. (2009). Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 37–50.

Dursun, D. (2010). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Beta Yayınları.

Emini, F. T. (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformunun İç ve Dış Dinamikleri. *Yönetim ve Ekonomi*, 16(2), 31–48.

Erengin, P. (2018). *Lefkoşa İlçesi'nin (KKTC) Yönetimsel Coğrafya Bakımından Analizi*. TÛCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu. Ankara.

Erkan, E. G. (2014). *Merkezi Yönetim İle Yerel Yönetimler*

Arasında Görev Paylaşımı. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Ertekin, Y. (2004). Çağdaş Yönetim Ve Denetim. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 55–67. Tarihinde adresinden erişildi <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/695385>

Eryılmaz, B. (2013). *Kamu Yönetimi*. İzmit: Umuttepe Yayınları.

Genç, E. (2015). Demokratikleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10(1), 267–290.

Güneş, İ. (1996). Yerel Yönetimler Ve Siyasal Faktörler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 83–92.

Güryay E. ve Şafaklı O. (2004). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Belediyelerin Mali Yapısı ve Temel Sorunları. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 13(2), 47–62.

İşçioğlu, D. ve İşçioğlu, E. (2018). KKTC’de Yerel Hizmet Sunumunda Bilişim Teknolojileri. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 158–163.

Keleş, R. (2015). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Kırıışık, F. (2006) Kamu Yönetiminin Yeniden Örgütlenmesi ve Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesinde Yerellik İlkesi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. *Sosyal Bilimler Metinleri Namık Kemal Üniversitesi*, 2, 1-16.

K.K.T.C., Bakanlıkların Kuruluş İlkeleri Yasası (1977).

K.K.T.C., Sayıştay Yasası 18/1978 (1978).

K.K.T.C., Köy ve Mahalle İhtiyar Heyetleri Yasası (2009). Tarihinde adresinden erişildi <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroksharf.aspx?which-letter=K>

K.K.T.C., D. P. Ö. (DPÖ). (2018). *KKTC’de Yerel Yönetimler* .
<https://www.dpo.gov.ct.tr/belediyeler/Yerel-Yonetimler-2006-16.pdf>
adresinden erişildi

K.K.T.C., Köy Yükümlülükleri Yasası (1949).

K.K.T.C., Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası (1985).

K.K.T.C., 51/ 1995 Sayılı Belediyeler Yasası (1995).

K.K.T.C., Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası (1998).

K.K.T.C., 5/1976 Seçim ve Halkoylaması Yasası (1976).

Koday, Z. (1995). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devletinin Coğrafi Özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2, 17–45.

Mahkemeleri, KKTC. Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği Yasası (2003).

Mahkemeleri, KKTC. Belediye Personel Yasası (2007).

Mahkemeleri, KKTC. KKTC Anayasası (2013).

Mahmutoğlu, A. (2011). Türkiye’de Merkezi Yönetim- Yerel Yönetimler Mülki İdare İlişkisinin Geleceği. *Türk İdare Dergisi*, (471–472), 143–167.

Mor A. ve Çitçi, M. D. (2011). KKTC’de Kentleşme. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (18), 225–245.

Necatigil, Z. M. (1988). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde anayasa ve yönetim hukuku*. Rüstem Kitabevi Hukuk Yayınları.

Ökmen, P. D. M. ve Çağatay, D. D. U. (2014). Kamu Hizmeti- Yerel Hizmet İlişkisi ve Açılımları Üzerine Notlar. *Yerel Politikalar Dergisi*, (Temmuz-Aralık), 77–104.

Önen, M. S.ve Eken, İ. (2005). Yerel Yönetimler Üzerinde

Uygulanan İdari Vesayet Yetkisinin İrdelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:15(Sayı:56), (216-234). Tarihinde adresinden erişildi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/229647>

Özmüş, L. (2005). *Desantralizasyon (Yerelleşme) ve Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*. Ankara. Tarihinde adresinden erişildi , www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/SUO5_175_ek.pdf.

Öztunç, H. (2018). Yerinden Yönetim İlkesi Çerçevesinde Kentsel Dönüşümde Yetki Unsuru. *TAAD*, 9(36), 265–311.

Parlak, B. (2014). Avrupa Birliği Perspektifinden Merkezi Yönetim - Yerel Yönetim İlişkileri. *Tesam Akademi Dergisi*, 1(1), 7–40.

Prof.Dr. Özer, M. A. (2013). Yerel Yönetimler Reformunda Reform: 6360 Sayılı Kanun'un Düşündürdükleri. *Yerel Politikalar Dergisi*, 97–126.

Prof.Dr.Ökmen M. ve Yrd.Doç.Dr. Elma F. (2013). *Türk Dünyasında Yerel Yönetimler* T. D. B. B. Yayını, Ed.). İstanbul

Şafaklı, O. (2019). Ölçek Yapısına Göre KKTC'de Belediyelerin Bütçe Performansı. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 163–174.

Sezer, Ö. ve Vural, T. (2010). Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı. *Maliye Dergisi*, (159), 203–219.

T.C. Büyükelçiliği Yardım Heyeti, T. E. P. A. V. ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlığı,(2012). *Kuzey Kıbrıs Ekonomisinin Dönüşüm Sorunu ve Çözüm Önerileri Yeni Bir Özel Sektör Geliştirme Gündemi ve Ekosistem Edaklı Ekonomi Yönetimi Yapısı*.

T.C. Büyükelçiliği Yardım Heyeti, T. E. P. A. V. ve Kuzey Kıbrıs

Türk Cumhuriyeti Başbakanlığı. (2012). *KKTC Yönetimler Arası Yetki Paylaşımı ve Yerel Yönetim Sistemi Kurumsal ve Fonksiyonel Analizi*.

T.C. Büyükelçiliği Yardım Heyeti, T. E. P. A. V. ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlığı. (2013). *KKTC Devleti Fonksiyonel – Kurumsal Gözden Geçirme Çalışması*.

Türkoğlu, İ. (2009). Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması. (M. B. S. G. Başkanlığı’, Ed.) (Yayın No:2). Ankara.

Usta, S. ve Bilgiç, E. (2017). Merkezi Yönetim-Yerinden Yönetim İlişkileri: İspanya ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Strategic Public Management Journal*, 3 (Special Issue), 121–137.

Ustabulut, B. (2020). KKTC’nin Hükümet Sistemi : Tartışmalar ve Çözüm Önerileri. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 47–70.

Uysal Yusuf ve Atmaca Yıldız. (2018). Türkiye’deki Merkezi ve Yerel Yönetim İlişkilerinin Yönetişim Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 411–424.

Varcan, N., Taraktaş, A., ve Hacıköylü, C. (2013). Yerel Yönetimler. *T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2928*, 1(1), s.(9-13).

Vatansever, M. (2010). Kıbrıs Sorunu Tarihi Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, s.1487-1530. Tarihinde adresinden erişildi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/756756>

Yontar, Güray İbrahim ve Özer, Y. E. (2018). Yerel Demokrasinin Kalite Göstergesi Olarak İdari ve Mali Özerklik. *Hukuk ve*

İktisat Araştırmaları Dergisi, 10(2), 99–110.

(<https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/6-ilce-12-bucak-187-yerlesim-yeri-h10430.html>.(2017). Kıbrıs Gazetesi. Tarihinde adresinden erişildi <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/6-ilce-12-bucak-187-yerlesim-yeri-h10430.html>